פסח־העפט תרצ״ד

בית יעקב

ליטעראַרישע שריפט פאַר שול און היים

דינט די ענינים פון בית־יעקב שולן און ארגאַניזאַציעס בנות־אגודת־ישראל אין פוילן

רעדאַקטירט דורך א״ג פרידנזאָן

ב״ה, לאָדזש־וואַרשע־קראָקע	ניסן תרצ״ד	נומער 114	עלפטער יאָרגאַנג

אַחודש פאַר בית־יעקב ליטעראַטור!

שוין אַ היפשע צייט ווי מיר רעדן נישט אויף אונדזערע בלעטער וועגן זיי אַליין. די פאַרשיידינע פּראָבלעמען און אַקטועלע ענינים, פאַר וועלכע מיר אַרביטן לעצטנס, האָבן אָפּגעוועגט ביי אַלע דאָס קלערן און טון עפּיס וועגן בית־יעקב־זשורנאַל גופא.

נישט געקוקט דערויף, וואָס מיר זענען ברוך־השם היינט אַ פּיל־גרעסערע מאַסע, ס־זענען געשטיגן די צאָל פון בית־יעקב־שולן און בנות־אָרגאַניזאַציעס, געפינט זיך אונדזער זשורנאַל אין אַ גאָר שווערן מצב.

מיר מוזן כסדר ביי יעדן מאָל אַרויסגעבן אַ נייען נומער, אָנטרעפן אויף שוועריקייטן, און דאָס שטערט שטאַרק די ווייטערע אַנטוויקלונג פונים זשורנאַל, אָן וועלכן אונדזער גאַנצע באַוועגונג האָט נישט קיין שום אויסזיכטן אויף אַנטוויקלונג און דערפאָלג.

צענדליקער שולן און בנות־אָפּטיילונגען טון לחלוטין גאָרנישט פאַרן פאַרשפּרייטן די אייגענע טריבונע און דאָס איז פּשוט אַ פאַרברעך! אין אונדזער גאַנצער מחנה מוז איינגעפירט ווערן דיסציפּלין! נישט־דיסציפּלינירטע אָרגאַניזאַציעס וועלן אויסגעשלאָסן ווערן פון דער באַוועגונג און וועלן אין קיין שום ענין נישט באַריקזיכטיקט ווערן. דאָס נישט זאָרגן דערפאַר, אַז לכל־הפּחות יעדע אגודיסטישע פרוי און מיידל זאָל לייענען דאָס בית־יעקב־זשורנאַל, איז אַן־אפּינער פאַראַט לגבי זיך אַליין, לגבי דער גאַנצער אָרטאָדאָקסישער פרויען־וועלט.

אויף אַלע בנות־קאָנפערענצן, וואָס זענען לעצטנס פאָרגעקומען, איז געווען שטאַרק דער דראַנג צו נייע שריפטן, וואָס דאַרפן אַרויסגעיין צו העלפן אָרגאַניזאַטאָריש און קולטורעל דאָס רעליגיעזע פרויען־לעבן. אָבער ווי אַזוי קען מען גיין אַ ווייטערן טריט? ווי קען מען אָנהייבן נייע אונטערנעמונגען, ווען דאָס עלימענטאַרסטע, דאָס לייענען און פאַרשפּרייטן די אייגענע שריפט, וואָס לערנט, דערציט און גיט אַריין חיות און היימישקייט אין די אייגענע רייען — דאָס ווערט נישט אויסגעפירט!

מיר פּראָקלאַמירן אַ חודש פאַר דער בית־יעקב־ליטעראַטור! פון **חול המועד ביז ל״ג־בעומר** דאַרף אין יעדן אָרט קודם געשאַפן ווערן אַ פעסטע פרעסע־קאָמיסיע, וואָס זאָל דורכפירן אַן־אַבאָנענטן־אַקציע אויפן בית־יעקב־זשורנאַל. די בנות־חברה און **יעדע** פרוי־סימפּאַטיקערן, וואָס האָט נאָר די מעגלעכקייט, מוז מען אָנווענדן אַלע מיטלען, אַז זי זאָל זיין אַ שטענדיקער אַבאָנענט. עס **טאָר** נישט בלייבן קיין איינע!

אין דעם דאָזיקן חודש מוז אויך געפירט ווערן אַן־אַקציע פאַרן פאַרקויף פון שרה שענירערס געזאַמלטע שריפטן. עס דאַרף **יעדע** יידישע רעליגיעזע טאָכטער זיך האַלטן פאַר אַ הייליקן חוב צו האָבן די „שריפטן״ פון דער שעפערן פון בית־יעקב־געדאַנק.

שטרענגט אָן אייערע אַלע כוחות פאַרן דערפאָלג פון דעם פרעסע־און־ליטעראַטור־חודש און דאָס וועט געבן מוט און הילף צו פאַרגרעסערן דאָס אַרויסגעבן נייע וויכטיקע שריפטן!

לאָדז, ניסן התרצ״ד

צענטראַלע „בנות אגודת ישראל״ אין פוילן

דער גאולה-יום-טוב פסח

פון ד"ר נתן בירנבוים

ואפילו כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו זקנים, כלנו יודעים את התורה, מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים, הרי זה משובח. ס'איז א מצווה צו דערציילן עגן יציאת מצרים, און ווער עס דערציילט א סך וועגן דעם, קומט אים דערפאר צו לויבן.

וואס הייסט אבער דערציילן? צי מיינט עס טאקע נאר דאס אויסרעכינין די נסים און גישעענישן פון יציאת מצרים און אפשר נאך געבן פירושים און זאגן דרושים דארויף, אדער צי מיינט עס נאך עפיס, און וואס מיינט עס?

דעם ענטפער גיפינט איר אין דער הגדה אדער מחזור. ס'ווארפט זיך פשוט אין די אויגן אז וואס עס זאל זיך דארטן נישט אנהייבן צו דערציילן וועגן די אלטע, גאר אלטע צייטן און וועגן די ישועות, וואס זענין דעמלט גיקומין אויף יידן לאזט עס זיך תמיד אויס מיט דער גרויסער ישועה, וואס דערווייל איז זי נאך נישט גיקומין, מיט די צייטן, וועלכע וועלן ערשט קומין — הלוואי במהרה בימינו; אז וואס ס'הייבט זיך דארטן אן מיט פסח מצרים, ענדיקט זיך עס מיט פסח לעתיד. איז דאך דערפון גידרונגין, אז דערציילן וועגן יציאת מצרים מיינט אויך דערמאנין זיך אין דער גרויסער יציאה, וואס וועט זיין, דאס האפן אויף איר, דאס גארן נאך איר, דאס קלערן וועגן איר און וועגן ווי אזוי זיך צו גרייטן צו איר. און אויב אזוי איז דאך קלאר, אז דאס קאן נישט זיין קיין בייזאך פון דער מצווה, נאר אז ס'מוז זיין אן עיקר, — חוץ דעם שבח צו דעם אייבערשטן, דער אינעווייניקסטער מיין פון איר.

יידן האבן זיך פון תמיד אן פארנומען מיט דער פראגע, „וואס וועט דעמלט זיין?" אפילו פרטים ווילן זיי וויסן, נאר דער עיקר איז דאך דאס מהות. וואס ס'וועט זיין דאס מהות פון פסח לעתיד? צי וועט עס זיין דאס אייגינע מהות ווי פון פסח מצרים, צי אנ'אנדערס? און אויב אנ'אנדער מהות, טא וואס וועט זיין דער חילוק צווישן די ביידע פסחים?

כדי צו קאנין פארענטפערן די דאזיקע פראגע, דארפן מיר זיך קודם דערמאנין, אז פאר פסח מצרים איז גיוועזן גלות מצרים און פאר פסח לעתיד האבן מיר ב"ה דאס גלות אין וועלכן מיר לעבן אצינד, און מיר דארפן פארגלייכן די ביידע גלותן איינס מיט דעם אנדערן. און אויב נעמען זיך דערצו, זעען מיר קודם באלד דעם חילוק, אז דאס גלות מצרים איז גיוועזן א גלות ביי איין איינציק פאלק, אין איין איינציק לאנד, אבער אונדזער היינטיק גלות, דאס לאנגע גלות איז א גלות ביי כמעט אלע פעלקער און אין כמעט אלע לענדער פון דער וועלט. ווייטער זעען מיר, אז ווען יידן זענין אריינגיגאנגין אין גלות מצרים, זענין זיי נאך גארנישט גיוועזן קיין פאלק, נאך נישט גיוועזן ג-טס פאלק, נאר א גרויסע משפחה, פון וועלכער ס'האט ערשט גידארפט אויסוואקסן דאס פאלק פונים בארג סיני; אבער ווען יידן זענין אריינגיגאנגין אינים לעצטן גלות, אינים לאנגין גלות, זענין זיי שוין לאנג גיוועזן ג-טס פאלק. און פון די ביידע חלוקים איז גידרינגין, אז אויך דאס מהות פון די ביידע גלותן קאן נישט אינגאנצן זיין גלייך. אנדערש מוז זיך אפרופן דאס גלות אויף א פאלק, וואס איז שוין א פאר מאל ארויף און אראפגיגאנגין אויף דער לייטער פון דער היסטאריע, ובפרט שוין גישטאנין ביים בארג סיני, וואס האט גיזעען דעם בית המקדש, וואס האט ארויסגיבראכט אין זיין לאנד די הייליקסטע מענטשן פון דער וועלט, אבער אויך פארפולט עס מיט זינד; וואס איז שוין איינמאל ארויסגיטריבן גיווארן און איז צוריק נאך א קורצע צייט, אבער מער נישט דאס אלטע, נישט אין גוזן און נישט אין שלעכטן; וואס איז דאן דאס צווייטע מאל גישטאנין ביי די חורבות פונים בית המקדש און פון ירושלים — און אנדערש ביי א פאלקל וואס אריינגייענדיק אין גלות איז עס נאך גארנישט גיוועזן קיין פאלק, נאר א גרויסע משפחה פון גיוועזינע פאסטוכער, אן היסטאריע, אן סיני. אן מצוות און אן עבירות, אן א היכל ד' און אן א חורבן; און ווייטער מוז זיין אנדערש דער טעם און די פעולה פון א גלות ביי אנ'איין איינציק פאלק, אין אנ'איין איינציק לאנד, פון א גלות פון צונויפגיקוועטשט זיין. אפילו די צרות פונים גוף מוזן זיין אנדערע, מכל שכן די צרות פון דער נשמה. אויב ס'האט זיך אפשר יא אמאל אריינגיריסן צו יענע א שטיקל נסיון פון דער איינער פרעמדער קולטור, פון וועלכער זענין גיוועזן ארומגירינגלט — וויפיל האבן זיי דען גיהאט אנצאווערן, די בידנע שקלאפן פון גיוועזינע פאסטעכער. היינט אבער, אז אונדזערע מוחות זענין איסגיפיינט און איבערגישפיצט, אז אונדזערע אויגן און אונדזערע הערצער האבן זיך אויסגילערנט צו פארגלוסטן זיך נאך יעדן הבל הבלים און ס'רוקן זיך צו צו אונדז נישט נאר אנ'איין איינציק פרעמדשאפט, נאר א גאנץ חיל פון פרעמדשאפט, היינט ווען עס ווארפן זיך אויף אונדז גאנצע משאות פון נסיונות — האבן מיר דאך יא עפיס אנצאווערן: אונדזער אלטן, איינציקן אייביקן אמת — איז דאך א גיוואלד, איז דאך א וועלט מיט ווייטיק.

א כלל ס'קאן נישט זיין קיין שום ספק, איז אזוי ווי די אריינגייערס אין גלות מצרים זענין אנדערש גיוועזן ווי די אריינגייערס אינים גלות, אין וועלכן מיר גיפונין זיך נאך עד היום — אז פונקט אזוי פארשידן זענין אויך די יסורים און די צרות, וואס די איינע און די אנדערע האבן זיך אנגיליטן, און אז פונקט אזוי פארשידן זענין די מהותן פון די ביידע גלותן, דערפון איז אבער ווידער גידרונגין, אז נישט נאר די ארויסגייער וועלן זיין פארשידן — דאס זעט מען דאך באשיימפערליך. מיר וועלן מער קיינמאל נישט ווערן די, וואס מיר זענין גיוועזן ביי יציאת מצרים — נאר אז אויך דאס, וואס וועט זיין מיט אונדז נאכן ארויסגיין פונים לאנגין גלות, וועט זיין פארשידן פון דעם, וואס איז גיוועזן מיט יענע, ווען זיי זענין ארויסגיגאנגין פון מצרים.

פארשטייט זיך, אינים פרינציפ וועט נישט זיין קיין שנוי. אויב די נאציאנאליסטן מיינין, אז מיט יענע איז גארנישט גיוועזן, נאר זיי זענין א פריי פאלק גיווארן אין זייער אייגן לאנד, איז עס נאר די העלפט פונים אמת, ווייל א חוץ דעם, האט דאך נאך עפיס פאסירט א קלייניקייט: מתן תורה! דאס פאלק איז נישט נאר אריינגיפירט גיווארן אין זיין ניי לאנד-היים, נאר אויך — און אפילו נאך פריער — אין זיין ניי גייסטיק היים. און דווקא אט דאס נייע גייסטיקע היים איז גיוועזן דער עיקר-מיין פון יציאת מצרים. און פונקט אזוי, ווען ס'וועט אמאל קומין דער גרויסער טאג און נאך דעם לאנגן גלות וועט בלאזן דער שופר של משיח, וועלן מיר, פארשטייט זיך, ווידער ווערן א פריי פאלק אין אונדזער אייגן לאנד נאר ווידער וועט נאך עפיס זיין דערביי, ווידער א קלייניקייט, ווידער א מתנה פון דעם רבונו של עולם צו דער וועלט, ווידער א גייסטיקע וועלט באנייאונג, און און ווידער וועט דאס דווקא זיין דער עיקר-מיין פון דער גאולה.

נאר עפיס אנדערש וועט עס זיין ווי מתן תורה (קיין צווייטע תורה האט דער אייבערשטער נישט אוועק צוגעבן), א המשך וועט דאס זיין. און אזוי ווי מיר זעען, אריינגייענדיק אינים לאנגן גלות און ארויסגייענדיקע, גרעסער פון יענע אריינגייער און ארויסגייער. און אזוי ווי די וועלט איז גרעסער ווי איין איינציק לאנד, און אזוי ווי אונדזערע גלות-צרות זענין גרעסער און גייסטיקער ווי זייערע גלות-צרות, און, דער עיקר אזוי ווי דער אייבערשטער האט אונדז מבטיח גיוועזן ארויף און נישט אראפ — וועט עס זיכער זיין א המשך, וואס פירט נאך א מדרגה העכער, צו דער העכסטער מדרגה, צו וועלכער מענטשן קאנין דערגרייכן. דער רעכטער זיווג וועט עס זיין ווי דער דובנער מגיד זצ"ל האט עס אנגגירופן אין איינים פון זיינע שענסטע משלים, און דער פריערדיקער זיווג וועט נאר זיין גיוועזן א הכנה דערצו. די אמתע גאולה וועט עס זיין, לויט ווי אונדזערע נביאים האבן זי גימאלט מיט זייערע שטארקע אייביקע ווערטער, א גאולה פאר יידן און פאר דער גאנצער וועלט. א באגליקן דאס יידישע פאלק מיט הייליקייט, פרייהייט און כבוד און אנ'אנטיילן נייע הערצער אלע מענטשן...

אט דאס איז די גאולה, וואס דאס דערמאנין זיך אין איר, דאס האפן אויף איר, דאס גארן נאך איר, דאס קלערן וועגן איר און וועגן ווי אזוי זיך צו צוגרייטן צו איר, גייט אריין אין דער מצווה צו דערציילן פון יציאת מצרים, און וואס איז דער אינעווייניקסטער מיין פון דער דאזיקער מצווה — אט דאס איז די גאולה פון דעם גאולה-יום-טוב פסח.

ג-ט, וואונדער און גישיכטע

(פסח-גידאנקן)

פון יעקב לאנדא

אדורכגיבראכן זענין גיווארן די מחיצות פון דער נאטור. האט מען פריער גיקאנט מיינין, אז די קאוזאלישקייט איז חל אויף דער גישיכטע ווי אויף דער נאטור, אז אלץ אין דער היסטאריע באשטייט פון געשעענישן, וואס ציען זיך ווי אנ'אונענדלעכע קייט פון אייגינע סיבות און אייגינע ווירקונגין, אז דער פארלויף פון דער פעלקער-גישיכטע איז נישט פארבאשטימט פון ג-ט דעם באשעפער פון הימל און ערד ד. ה. אז ג-ט מישט זיך נישט אריין אין דער פעלקער-גישיכטע, — איז גיקומין דער גרויסער וועלט-היסטארישער, בולט-מארקאנטער און וואונדערלעכער אקט פון יציאת מצרים און האט אונז געעפנט די אויגן צו דערקענין דעם אייבערשטן נישט בלויז אלס באשעפער פון הימל און ערד. נאר אויך אלס ג-ט פון דער געשיכטע, נישט בלויז אלס בורא, נאר אויך אלס משגיח איבער די פעלקער.

וואונדער זענין גישען, נסים האבן פאסירט און אלס צוליב דער באפרייאונג פון א פאלק, וואס האט שווער גיליטן, וואס איז גיווארן אונטערגידרוקט פון אנ-אנדער פאלק, וואס איז גיווארן באהערשט פון דער גיוואלט פון א פאלק, וואס איז גיוועזן שטארקער און צאל-רייכער פון אים. דער שטארקער האט פארגיוואלטיקט דעם שוואכן, פונקט ווי אין דער נאטור דער שוואכער האט זיך גימוזט בייגן אונטער דעם יאך פונים שטארקן, פונקט ווי אין דער נאטור. פארגעסן האבן די פעלקער, אז פאר זיי אלס מענטשן משפחות פאר נישט די גיוואלט, נאר דאס רעכט זיין ריכט-שנור פאר זייער לעבן. פארלערנט האבן די מענטשן בכלל, אז זייער פרייער רצון איז זיי מחייב איינצוריכטן זייער לעבן לויט די גיזעצן פון רעכט און גירעכטיקייט.

וואונדער זענין גישען, נסים האבן פאסירט. וואס זענין וואונדער? וואס זענין נסים? זיי ברעכן אדורך די קייט פון דער קאוזאלישקייט, זיי ווייזן בולט, אז ג-ט האט זיך נישט אפגעזאגט פון דער וועלט, וואס ער האט געשאפן, אז ער אליין האט געשאפן דאס גיזעץ פון דער קאוזאלישקייט אין דער נאטור, אבער ער קאן דאס דאזיקע גיזעץ מבטל מאכן אויף באשטימטע מאמענטן, כדי זיך צו ענטפלעקן נאכאמאל פאר דער מענטשהייט, ווי ביי בריאת העולם. די קייט פון דער קאוזאלישקייט איז אדורכגיבראכן גיווארן ביי די צען מכות אין מצרים ווי ביי דער צורייסונג פונים ים און שוין האבן אלע דערקענט ג-ט דעם באשעפער, אלע, אפילו די איינפאכע דינסט-מויד האט אינים דאזיקן מאמענט פון קריאת ים-סוף מער גיזעען ווי דער נביא יחזקאל אין זיין וואונדערלעכער מרכבה-זעעניש.

און דאס אלץ צוליב וואס? צוליב דער באפרייאונג פונים יידישן פאלק, צוליב דער דערפילונג פון אנ'הבטחה, וואס ג-ט האט גיגעבן אברהם, דעם פאטער פון די פעלקער, צוליב דער גרויסער איינמאליקער ענטפלעקונג פון זיין הערלעכקייט אויפן בארג סיני, וואו ער האט זיך גיזאלט ווייזן פארן אויסדערוועלטן פאלק אלס גיזעץ-געבער פארן מענטשלעכן לעבן, אלס ג-ט פון די מענטשן און פעלקער-גישיכטע, אלס ג-ט פונים אבסאלוטן רעכט און פון דער מענטשן-ליבע. אזוי איז גיוועזן דער איינמאליקער אקט פון בריאת העולם. נאר בעת ביי בריאת העולם האט ג-ט זיך ענטפלעקט אלס ג-ט פון דער נאטור, האט ער זיך ביי יציאת מצרים ענטפלעקט אלס ג-ט פון דער גישיכטע. ביי בריאת העולם אלס בורא און ביי יציאת מצרים אלס משגיח.

א וואונדערבארער און טיפער צוזאמינהאנג באשטייט צווישן בריאת העולם און יציאת מצרים. צווישן די דריי רגלים איז פסח דער יום-טוב פון דער באשאפונג, בעת שבועות איז דער יום-טוב פון התגלות און סוכות דער יום-טוב פון גאולה, ווי מיר וועלן דאס נאך קלאר מאכן ביי די שפעטערדיקע באטראכטונגין. ווארים אין תוך גינומין איז ביי יציאת מצרים דאס זעלבע גישען וואס ביי בריאת העולם: ווי דארט האט דער אייבערשטער זיך ענטפלעקט אלס באשעפער פון דער נאטור, אזוי האט ער ביי יציאת מצרים גיוויזן דעם זעלבן אורשפרינגלעכן כוח ביים אדורכברעכן די קייט פון די נאטור-גיזעצמעסיקייטן. נאר בעת דארט האט ער עס גיטון צוליב דער נאטור, האט ער עס דא גיטון צוליב דער גישיכטע. און ווען דו וועסט יעצט אנטרעפן אין אונזערע תפילות און פיוטים גראד די צוויי אנגידענקינישן, „אנ'אנגידענקיניש אויף דעם ווערק פונים אנהויב" און „אנ'אנגידענקיניש אויפן ארויסגאנג פון מצרים", אזוי זאלסטו שטוינין איבער דעם וואונדערלעכן צוזאמינהאנג פון ביידע. — — —

אין דער סדר-נאכט הערן מיר ארויס די דאזיקע גיהיימנישן קלאר און דייטלעך. זי איז א „נאכט פון היטיניש", וואס איז אדורכגיזאפט מיט לויטער גיהיימנישן. גיהיטן זענין מיר אין דער דאזיקער נאכט און גיהיטן איז די דאזיקע נאכט ביי אונדז אויף אייביק. אין דער דאזיקער נאכט אנטשווינט פון אונדז די הערשאפט פון דער צייט. איבער אלעם ליגט אויסגישפרייט דער אייביקייט. אין דער דאזיקער נאכט זעען מיר, ווי דאס אייביקע פאלק וואנדערט אויף די וועגן פון פון זיין וואונדערלעכער גישיכטע און אויף זיינע שריט דערקענין מיר זיין מהות, וואס לייכט פון זיי ארויס ווי א פייער-פלאקער. פאר אונדזערע אויגן אנטפלעקט זיך זיין וועג, וואס איז ארומגירינגלט. פון לויטער וועלט-סודות, וואס איז באלויכטן מיטן אייביקן ליכט פונים [illegible]שעפער. ווי הערלעך, ווי סודותדיק, ווי גיוואלטיק שען, ווי העראאיש, ווי פול אייביקע כוחות ביזטו, סדר-נאכט! —

מיר הערן קלאנגין, פול פון זיג און טריומף, ארויפשטייגן פון דער הגדה. די אייביקייט האט גיזיגט איבער די צייט, דאס לעבן איבערן טויט, דאס רעכט איבער די גיוואלט. איינגיטונקן איז די הגדה אין א געטלעכן פלאם, פון וועלכן ס'שפריצן ארויס פייער-פונקען. די דאזיקע פונקען דרינגין אריין אינים הארץ און דאס הארץ — ווי דערציטערט פון פרייד, ווי צוקונפטס-זעענדיק איז עס גיווארן! א צוקונפט, וואס שטייגט אפויער פון דער פארגאנגנהייט, וועלכע ווערט פאר אונדזערע אויגן ממש געגנווארט. א גרויסע, לאנגע געגנווארט, וואס איז פארווארצלט אין דער אייביקייט — דאס איז דער וועג פונים יידישן פאלק, אייביקייט — דאס איז זיין סימבאל, וואס שטראלט ארויס אויף די גאנצע וועלט און אויף די גאנצע מענטשהייט.

יעדער מענטש איז ארונטערגיווארפן אונטער דעם יאך פון דער צייט. זיין פארגאנגנהייט זיך דערמאנינדיק שטרעבט ער צו זיין צוקונפט, בעת ער לעבט אין דער געגנווארט. נאר דער ייד פארשטייט זיין עבר און זיין עתיד צוזאמין צוקנעטן און פון זיי צו מאכן א שטיק געגנווארט. א לאנגע געגנווארט, נישט באגרעניצט פון אויבן און נישט באגרעניצט פון אונטן. דער ייד פארשטייט צו קוקן דער אייביקייט דירעקט אין פנים אריין און זיך לאזן פון איר טראגן איבער די כוואליעס פון דער צייט. דאס יידישע פאלק איז אייביק, ווייל עס איז דאס פאלק פון דער אייביקייט, ווייל ס'פארשטייט דווקא היינט און גראד היינט „זיך צו באטראכטן אזוי ווי ס'וואלט ערשט יעצט ארויסגיגאנגין פון מצרים" — אזוי שטארק איז זיין היסטאריש דערלעביניש.

און ווער איז עס דען, וואס פארמט דאס יידישע לעבן פאר די אייביקייט, וואס לאזט דעם יידישן פאלק דערלעבן זיין היסטאריע אזוי היינטיק, אזוי יעצטיק, אזוי געגנווארטיק? דאס איז דאס אייביקע גיזעץ פון ג-ט, וואס באגלייט יעדיס היסטארישע דערלעביניש, וואס אין אים גיפונט יעדיס היסטארישע גישעעניש זיין בולטן, זיין קאטיגארישן, זיין רעליגיעזן אויסדרוק, זיין ווידער-אנטפלעקונג אויפן אורשפרינגלעכן שטייגער. דאס איז פסח, מצה און מרור, פון וועלכע ס'ווערט אזוי פיל דערציילט אין דער סדר-נאכט און ווער ס'האט נישט דערציילט פון אט די דריי זאכן, האט זיין פליכט נישט דערפילט". ער איז דעמלט גאר נישט בכוח צו דערפאסן דאס גרויסע, אייביק-נייע וואונדער פון יציאת מצרים, דאס גיוואלטיקע דערלעביניש, וואס פון אים איז די סדר-נאכט אינגאנצן אויסגיפילט. — — —

און דאס איז דאס עיקר-גיבאט אין דער סדר-נאכט: צו דערציילן די גישיכטע פון יציאת מצרים, די גישיכטע, ווי זי האט זיך צוגיטראגן פון אנהייב ביז צום סוף, פון דער ערשטער הבטחה ביז צו דער ענדלעכער גאולה, ד. ה. אייגנטלעך די גאנצע גישיכטע פונים יידישן פאלק, וואס אין איר שטייט דער דאזיקער גיוואלטיק-גרויסער אקט פון יציאת מצרים אין מיטל-פונקט. די גישיכטע פונים יידישן פאלק אלס פאלק הייבט זיך אן ערשט ביי דער נאציאנאלער באפרייאונג פונים גלות מצרים. יעדער פאטער איז מחויב לעבידיק צו מאכן אט די דאזיקע גישיכטע פאר זיינע קינדער, זיי אנצופילן מיטן גייסט פון אט דעם דאזיקן היסטארישן געשעעניש, מיט וועלכן דאס יידישע פאלק איז גיבוירן גיווארן אלס פאלק און מיט וועלכן יעדער יידישער דור בכלל ווערט אויפסניי גיבוירן אלס גלידער פונים יידישן פאלק.

„גידענק דעם דאזיקן טאג, וואס איר זענט ארויסגיגאנגין פון מצרים" — קלינגט דאס נישט פונקט אזוי ווי „גידענק דעם טאג פון שבת אים צו הייליקן"? אין

שבת איז פארטיק גיווארן די וועלט, אין פסח — די גישיכטע פון דעם פאלק, וואס האט ערשט געבן דער וועלט א זין און תכלית. דערציילן זאלסטו דיין קינד אינים דאזיקן טאג, אזוי צו זאגן: וועגן דעם האט ג—ט מיר דאס גיטון ביי מיין ארויסגיין פון מצרים". דערציילן זאלסטו דיין קינד אינים דאזיקן טאג, אזוי צו זאגן: — — — און דערציילן זעלסטו אלע דיינע קינדער, דעם תם ווי דעם שאינו יודע לשאול, און ענטפערן זאלסטו אלע דיינע זין, דעם חכם ווי דעם רשע, אויף זייערע שאלות, כדי קלאר צו מאכן פאר זיי דעם וועג און דעם מהות פונים יהדות. די סדר-נאכט איז דורך און דורך א דערציהונגס-היים פאר אלט און יינג און די הגדה איז איר פראגראם.

„גיבענטשט איז דאס ארט, גיבענטשט איז ער" — דער אייבערשטער, גיבענטשט איז ער, איז „דאס ארט פון דער וועלט און נישט די וועלט איז זיין ארט", זאגן אונדזערע חכמים. צוויי וועגן זענען פאראן ווי צו דערקאנען ג—ט: דורכן „ארט" פון דער וועלט, ד. ה. דורך די נאטור און איר וואונדערלעכן גאנג, ווי דורך די ענטפלעקונג פון ג—ט און זיין אייביקער תורה. פאר מתן תורה איז נאר דער ערשטער וועג מעגלעך געווען. אברהם איז געווען דער ערשטער, וואס האט דערקענט ג—ט, דעם באשעפער, דורך די נאטור, זיין באשעפעניש. ער האט זיך פארטיפט אין דעם וואונדערלעכן גאנג פון דער נאטור און האט ארויסגיפונען אז דער דאזיקער פרעכטיקער פאלאץ מיט זיין פלאדיקן סדר מוז האבן א מנהיג און דער מנהיג האט זיך טאקע באלד מיט אים פארשטענ-דיקט, אזוי דערציילט אונדז דער מדרש.

פון דעם טאג אן, ווי ג—ט האט זיך אנטפלעקט אויפן בארג סיני, האט דאס יידישע פאלק באקומען א דירעקטע באציאונג צום באשעפער דורך די תורה, וואס זי האט מקבל גיווען אויף דעם בארג סיני. פון דעמלט אן דערקאנט די יידישע נשמה די נאטור אינים ליכט-שיין פון אט דער דאזיקער אנטפלעקונג. בעת פריער האט די נאטור דעם מענטש גיפירט צו ג—ט און צום מאראלישן גיזעץ, פירט יעצט ג—ט אין זיין אנטפלעקטער תורה דעם מענטש צו דער נאטור דערקענטניש. פון מתן תורה אן הייסט עס: „גיבענטשט איז ער, וואס האט גיגעבן די תורה זיין פאלק ישראל, גיבענטשט איז ער". פון דעם מאמענט אן איז די תורה-דערקענטניש דער עיקר און דער פועל-יוצא פון איר די נאטור-דערקענטניש, און נישט פארקערט, ווי ס'איז גיווען פאר מתן תורה. די נאטור-דערקענטניש איז צו גאר נישט מחייב, נישט צו גיזעצן און נישט צו וועלכע ס'איז פארשריפטן. זי באגניגנט זיך מיט א רעליגיעז גיפיל, אבער פארלאנגט נישט א באשטימט רעליגיעז לעבן. זי פירט דעם מענטש צו ג—ט דעם באשעפער פון הימל און ערד, אבער נאך נישט צום תכלית פון זיין באשאפונג. ער פארגעסט די שטים פון ג—ט אין דער נאטור, אבער זיין ווארט הערט ער נישט. — —

אנדערש איז אבער די תורה-דערקענטניש. זי פארלאנגט באשטימטע פארפליכטונגען פונים מענטש. דער אייבערשטער אנטפלעקט זיך נישט נאר כדי צו ווייזן די מענטשן דעם וועג צו זייער דערלייזונג. „זיינע ווערטער האסטו גיהערט פונים פייער ארויס" און שוין האסטו גיזעצן דעם וועג און שוין איז דיר קלאר גיווארן דיין ציל. דיין לעבן מוז זיין דינסטשאפט צום אייבערשטן אין דעם פארם פון מעשים, וואס אנטשטייען דורך ג—טס ווערטער. די מעשים אלן צובינדן דעם מענטש צו זיין באשעפער און אים אויפהייבן צו ספירות פון דער אייביקייט. ווען ג—ט אנטפלעקט זיך, האט זיין אנטפלעקונג א זין, האט זי א ציל, האט זי אנ'אויפגאבע: דאס זענען די מצוות!

ווען מיר ווילן נישט באטראכטן דעם רשע פון דער הגדה עפיס אלס א גימיינים מענטש אן מענטשלעך גיפיל, נאר טאקע אלס א שלעכטן ייד, קאן מען זאגן, אז דער רשע פון דער הגדה גלייבט אפשר אין א באשעפער פון הימל און ערד, נאר כאטש וואס ער איז א ייד, אנ'אבר פונים יידישן פאלק, וואס איז גישטאנען אויפן בארג סיני, שפרינגט ער אריבער דעם גרויסן וועלט-היסטארישן מאמענט פון ג—טס אנטפלעקונג און וויל נישט וויסן פון איר? ער גלייבט אין ג—ט פון דער נאטור, אבער נישט אין ג—ט פון דער גישיכטע, וואס האט ביי יציאת מצרים אדורכגיבראכן די קייט פון דער נאטור-קאוזאלישקייט און זיך אנטפלעקט אויפן בארג סיני אלס גישטאלטער פונים מענטשלעכן לעבן. ער איז א ייד און ווייסט נאך צו בענטשן ג—ט אלס „ארט" פון דער וועלט, אבער נישט דעם אייבערשטן, וואס „האט גיגעבן א תורה זיין פאלק ישראל". ער פארנעמט „ג—טס שטים, שפאצירנדיק אינים גארטן" פון דער בריאה, אבער זיין ווארט וויל ער נישט הערן. די שטים איז צו גאר נישט מחייב און מחמת דעם פרעגט ער. „וואס טויג אייך די דאזיקע „עבודה?", וואס טויגן אייך

די אלע מצוות המעשיות? — —

וואס פאר אנ'ענטפער זאל דער פאטער געבן אויף אזא שאלה? קודם כל זאל ער זיינע טיש-געסט קלאר מאכן די סיבה, פארוואס דיין זין איז אראפגיגאנגען פונים יידישן וועג, פארוואס ער האט פלוצים אויפגיהערט צו שפירן דעם גיוואלטיקן אקט אקט פון מתן תורה, ווי אזוי ער איז גיקומען דערצו זיך אפצוזאגן פון זיין ייד-זיין, וואס באדייט די העכערע מדרגה פון סתם א מענטש-זיין, און איינפאך אריבערצושפרינגען איבער ג—טס אנטפלעקונג צוריק צום מצב פון פאר מתן תורה. הערט זיך גוט צו, זאגט דער פאטער צו זיינע קינדער און צו די טיש-געסט: ווייל ער האט זיך אויסגישלאסן פונים כלל. האט ער אנגיהויבן צו לייקנין אין דעם עיקר!" דאס יידישע פאלק, דער גאנצער כלל ישראל האט באקומין די תורה אויפן בארג סיני. דאס גאנצע פאלק איז א לעבידיקער עדות אויף ג—טס אנטפלעקונג, ווארים נישט פארן יחיד האט גאט זיך מתגלה גיווען נאר טאקע פארן גאנצן פאלק. א גאנץ פאלק האט גיהערט דאס ווארט פונים לעבידיקן ג—ט. דאס גאנצע לעבן פונים פאלק אויף זיינע אלע דורות, די גאנצע גישיכטע פונים פאלק ישראל, זיין אנטוויקלונגס-גאנג, זיין זין פאר גישיכטע און איר פארלויף אויף כוואליעס פון דער צייט, די גיטריישאפט פונים פאלק צו זיינע טראדיציעס, די ליבע און דאס מסירת הנפש צו זיין תורה — דאס אלעס באווייזט אזוי זיכער, אזוי באשטימט, אזוי אונצווייפלהאפט די אויסדער-וויילטקייט פונים יידישן פאלק און דעם היסטארישן אקט פון מתן תורה, אז נאר ווער ס'האט זיך אויסגישלאסן פון דער יידישער גימיינשאפט קאן אנהייבן צו לייקנין אינים עיקר פון ג—טס אנטפלעקונג, אז נאר ווער ס'האט זיך אפגיריסן פונים פאלקס-לעבן ווי א פארדארטער צווייג פון א פרישן לעבידיקן בוים קאן אנהייבן צו צווייפלען אין די אייביקייט פונים יידישן פאלק און נישט מער דערשפירן דעם הייליקן שטראם פון ג—טס אנטפלעקונג, וואס לויפט אין די אדערן פונים יידישן פאלקס-ארגאניזם. אינים יידישן פאלק לעבט דער מאמענט פון מתן תורה אזוי היינטיק, אזוי ווי ער וואלט ערשט נעכטן פאסירט. א יחיד קאן האבן א טעות אבער א פאלק מיט זיין אויסגיפרעגן זין פאר גישיכטע, מיט אזא גיטריישאפט פאר מסורה, מיט אזא מסירת הנפש פארן אמת, אזא פאלק קאן זיך נישט טועה זיין. נאר ווער ס'האט פארלאזן זיין פאלק, קאן לייקנין אין ג—טס אנטפלעקונג און גיין דאן אויפזוכן דעם ג—ט פון דער נאטור און — שטרויכלען אויפן דאזיקן אונזיכערן וועג. — —

אנדערש אבער פארהאלט זיך די זאך מיטן חכם. ער זאגט אפן: „גיבענטשט איז ער, וואס האט גיגעבן די תורה זיין פאלק ישראל, גיבענטשט איז ער". ער פאר שטייט דעם גרויסן צוזאמינהאנג פון יציאת מצרים און מתן תורה, ער שפירט נאך דאס גיוואלדיקע דערלעביגיש פון זיין פאלק אין דער גישיכטע, וואס אין איר מיטל־פונקט שטייט דער איבער־היסטארישער אקט פון מתן תורה. ער איז מודה אין דעם פארפליכטונגס־כח פון דער תורה פארן יידישן פאלק. ער באגערט נאר צו קענין די טעמים פון יעדער איינצלנער מצווה, ער שטרעבט צו דערגיין ביז צום אינערליכסטן זין פון יעדער פארשריפט, ער בענקט צו דערפאסן דעם סוד, וואס ליגט פארבארגן אין ג—טס ווארט און דאס אלעס טאקע ווייל ער גלייבט אין דער גצטלעכקייט פון דער תורה און וויל דינען דעם אייבערשטן מיט הארץ און מה, מיט גיפיל און פארשטאנד, מיט באוואוסטזיין און כוח, מיט מער עקסטאז און מיט מעהר ברען.

דעריבער ווען דיין זון, דער חכם, פרעגט דיך פול בענקשאפט און פול גינועים: „וואס זענען דאס די עדות, די חוקים און די משפטים, וואס ג—ט אונזער ג—ט האט אייך באפוילן?" זאלסטו אים אלעס קלאר מאכן, אלעס, וואס דו ווייסט נאר, אפילו דעם זין פון דער קלענסטער פארשריפט.

פול מיט גידאנקין און דערקענטענישן. פול מיט היסטארישע דערלעבונגין און לער־רייכע רמזים, איז די סדר־נאכט, די „נאכט פון היטיניש". די הגדה מיט איר באצויבערנדער פשטות און מיט איר קלאסישן סטיל פירט אונדז אריין אין די ספערע פון אונזער נאציאנאלער מהות. ווער ס'האט דערלעבט די דאזיקע נאציאנאלע נאכט פונים יידישן פאלק, ווער ס'האט זיך נאר צוגיהערט צו דער קלארער, איינדרינגלעכער שפראך פון דער הגדה און ווער ס'האט נאר דערשפירט דעם הייליקן גייסט, וואס שוועבט אין דער דאזיקער נאכט איבערן פאלק ישראל — וועט מיט אונענדלעכער פרייד אויס־רופן:

ג י ב ע נ ט ש ט א י ז ע ר, וו א ס ה א ט ג י ג ע ב ן ד י ת ו ר ה ז י י ן פ א ל ק י ש ר א ל! — — —

גיקליבינע פערל

[redacted]

תורה־ווערטער, גידאנקן און אפאריזמין פון יידישע גרויסע מענטשן.

גיזאמלט פון
א. שנור
(נאכדרוק פארבאטן)

[redacted]

פסח

א'

גאולת מצרים — פה־סח.

ווילסטו אויסגיליזט ווערן פון דעם אלים וואס דרוקט דיך אויפן הארץ, דאן — פה — סח, דערציל, רעד־זשע דיר אראפ.

(דער טרוסקער מגיד)

ב'

די פיר כוסות אקעגן די פיר אמהות. שרה וועלכע האט מגייר גיווען פאר יידישקייט האט דעם ערשטן כוס, אויף וועלכן מע זאגט קידוש, אשר בחר בנו וקדשנו במצוותיו.

רבקה וועלכע האט אנגיהויבן פון א געצן-דינערישע פאמיליע צו יידישקייט. דעם צווייטן כוס, אויף וועלכן מע דער־ציילט פון לבן מיט יעקבן.

רחל — דעם כוס פון ברכת המזון. ווייל זי ווערט אנגירופן עקרת הבית און איר זון יוסף האט גישפייזט די גאנצע פא־מיליע.

לאה — דעם כוס פון הלל, צוליב איר אויסדרוק: הפעם אודה את ה'.

(הגהות של"ה)

ג'

חמץ זענין די זעלבע אותיות וואס מצה דער חילוק איז נאר א פינטעלע, א יידעלע.

(האר"י הקדוש)

ד'

חמץ הייסט שאור.

די איניציאלן פון שאור זענין ואי אתה רואה שלך ואתה של אחרים, דען דאס ביטערסטע איז ווען מע יעט נאר פרעמדע פעלערן און נישט די אייגינע.

(אמרת הצרופה)

ה'

כרפס — כלל ראשון פה סתום, רעד נישט וואס מע דארף נישט און וואס דו דער־זאגסט יא, יחץ מגיד — דערצייל נאר א העלפט.

(דער פאריסאווער רבי)

ו'

עבדים

די איניציאלן פון עבדים זענין: דוד בן ישי עבדך משיחך, דען אינים עבדות ליגט שוין דער גואל.

(עטרת ישועה)

•

עבד עברי באטרעפט משיח.

(ר' אשר מראפשיטץ)

לויטן סימן א"ת ב"ש גיפאלט תשעה באב אינים זעלבן טאג וואס פסח, אלץ רמזים אז אינים צער איז באהאלטן די פרייד.

ואפ־לו כולנו חכמים.

טייל זאגן, אז די געניאלסטע מענטשן קא־נין לאנג נישט לעבן, ווייל זייער מוח איז צו פיל אנגישטרענגט, אבער מיר יידן האבן נישט קיין מורא.

אפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים — זענין מיר גלייכצייטיק — כולנו זקנים אלטע יידן, דערפאר ווייל — כולנו יודעים את התורה, אונדזער דעת בא־שטייט אין תורה וואס איז גיבענטשט מיט אורך ימים בימינה.

(עטרת ישועה)

ז'

כל ימי חייך

דיין שטרעבונג דורכן גאנצן לעבן, דארף זיין „להביא לימות המשיח, צו — צוברענגין — צואיילן די ימות המשיח.

(רבי ר' ברוכל)

ח'

מה העבודה הזאת לכם.

די צדיקים האבן אנ־עבודות אפילו אין אכילה ושתי', דער רשע פרעגט זיך: וואס פאר א עבודה איז דאס אין „לכם" אין אזעלכע גשמיותדיקע באפרידיקדיקע ענינים, ער לייקנט אין אזא עבודות, דעריבער הקהה את שניו, דען ער קאן דאך מיט זיי נישט טון אנ־עבודה קדושה.

(דער זעלבער)

ט'

מתחלה עובדי עבודה זרה.

מתחיל בגנות ומסיים בשבח (פסחים) קיין אדם השלם איז נישטא. יעדער מוז האבן אין זיך חסרונות. ווען דער סוף איז אבער א מעלה איז אפילו דער חסרון פון פריער א שבח. מע זאגט: זעט, כאטש ס'איז גיווען מיט אזא חסרון, דאך האט ער זיך — אזוי אריופגיארבעט. דעריבער הויבט מ'ן אן ביים חסרון און מע פארענדיקט מיט שבח.

(מהר"ל מפראג)

י'

אויפן זעלבן:

דאס נאכטאנצן נאך מאטעריע. די פאר־געטערונג פון גאלד און זילבער אין די פאשידנסטע פארמין רופט זיך: פרא־גרעס, ציוויליזאציע.

אבער א טעות — מתחלה עובדי עבודה זרה הי' אבותינו — די היינטיקייט רעג־סירט צום ווילדן איר מצב צו יענע פארערונגס-אינסטיקטין פאר גלאנץ און מאטעריע.

(רבי מאיר מלבי"ם)

י"א

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו. דאס גיווען די נחמה, אז דער יחיד ומיוחד האט נישט גיוואלט אונדז פאר־לענדן, דעריבער זענין מיך טראץ אלים גיבליבן.

(רבי ר' ברוכל)

י"ב

אלא שבכל דור ודור, עומדים עלינו לכלותינו.

צוליב אונדזערע עוונות, האבן דאך די אומות העולם די ממשלה. עומדים עלינו — זייער גאנצער קיום איז דאך אויף אונדז. און זיי זענין גאר נישט מכיר־טובה און קלערן אלץ לכלותינו, דעם נאמין ישראל עוקר מן השורש צו זיין ח"ו.

(רבי חיים יוסף דוד אזולאי)

י"ג

ויָרעו אותנו המצריים

די מצריים האבן זיך גיחקרנט (פון לשון: רעות) מיט אונדז און אזוי ארום גיוואלט אונדז אסימילירן מיט זיי בפרך — דרשינין די חז"ל, בפה-רך, מיט ווייכע רייד

(זרע קודש)

י"ד

הבה נתחכמה לו

לויטן מאמר חז"ל: אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות — האבן די מצריים גיוואלט יידן פאר־וואנדלין אין עוברי עבירה און נאר זיי זאלן פארבלייבן די חכמים.

(של"ה הקדוש)

ט"ו

ותעל שועתם אל האלקים, זייער גישריי איז גיווען צוליב געטלעכע ענינים, דאס גישריי צוליב ביטול הדת איז גיווען שטארקער — מן העבודה --- פון זייערע פיזישע יסורים

(רבי ר' שמעלקע)

ט"ז

כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו.

אין מים אלא תורה. פרעה האט גיוואלט די זכרים זאלן זיצן און לערנין — וכל הבת תחיון — און די טעכטער זאלן מיטמאכן א לעבן, לוקסוס, מאדיס און אויב אזא ישיבה־בחור וועט באקומין אזא פרוי, נו, איז אים שוין נישט וואס מקנא צו זיין...

(דער לובלינער רב זצ"ל)

י"ז

ואמרתם זבח פסח הוא לד'

א ייד דארף זאגן: צו שפרינגין און שעכטן זיך פאר אים כביכול

(ר' שלמה מקרלין)

י"ח

חייב אדם, לראות את עצמו

די פליכט פון א מענטש איז צו קענין זיך, אריינצודרינגין אין די טיפסטע טיפענישן פון זיין — נשמה. צו זען וואו ר־האלט און וואס ס־פעלט אים צום שלמות

(תפארת שלמה)

י"ט

מושיבי עקרת הבית

רחל ווערט באצייכט אלץ די עקרת הבית — און זי, די גיטרייע יידישע מוטער דארף זיך פרייען מיט די קינ־דער איע, דערפאר ווייל בצאת ישראל ממצרים — די גאולת מצרים איז נאר גיווען בזכות — בית יעקב. יעקבס הויז די גיטרייע יידישע מאמיס

(האר"י, זקוקין דנורא, אזולאי)

כ'

בית יעקב מעם לועז

צוליב דריי זאכן איז גיווען די גאולה, די נישט פארענדערונג פון נאמין און שפראך און די מאראל. בית יעקב מעם לועז — זיי האבן זיך גיהיטן פון די פרעמד־שפראכיקייט, היתה יהודה לקדשו — זי איז גיבליבן אין איר פא־מיליען־קדושה און ישראל — גירופן זיך מיטן אור־אלטן יידישן נאמין — דער־פאר — ממשלותיו — האבן זיי באזיגט די מצריים

(אזולאי)

כ"א

ישראל — ממשלותיו

פאראן א הויכע מדרגה „ישראל", דער איש צדיק וואס איז א מושל און בא־שעפער כביכול. צדיק גוזר והקב"ה מקיים

(רבי ר' בער)

כ"ב

אחד מי יודע — ווער דערקענט דעם יחיד ומיוחד, אחד אני יודע, כ־דערקאן אים פון מיין „איך", פון מיין עולם קטן, ווי דער פסוק זאגט: מבשרי אחזה אלקי

(בעש"ט)

כ"ג

תשעה ירחי לידה

א מוסר השכל:

א קינד וואס ווערט נישט אויסגיטראגן, נאר ווערט גיבוירן פאר דער צייט איז א שוואך און אפטמאל נישט קיין בר קימא.

א מענטשלעך ווארט, דארף פריער אויס־גיטראגן צו ווערן, גרינטלעך א דורכ־גיקלערט צו-ווערן און ערשט שפעטער ארויס־ווען ס־ווארט שטימט מיט פנימיות פולקאם.

(מגן אברהם)

כ"ד

מתחת סבלות מצרים

די גאולה איז גיווען פונים גרויסן מאס סבלנות, גידולד וואס יידן האבן באדארפט אדורכצולייַדן, ווערנדיק רע־וואנשירט אנשטאט זייער שווייס און מי מיט נגישות און רדיפות

(רבי נחמן בראצלאווער)

לידער פון דער הגדה

פון ד"ר שלמה בירנבוים

פאַראַן פאלקס-לידער, וואָס הייבן זיך פאַקטיש אָן מיט פּסח, נאר זיי זענען נישט קיין פּסח-לידער: דאָס זענען די, וואָס גיבן איבער די יידישע היסטאריע פון דער מינוט אָן, ווען יידן זענען גיוואָרן א פאלק, פון יציאת מצרים, וואָס האט זיך אויסגעלאָזט מיט מעמד הר סיני, מיט מתן תורה. אינטעריסאַנט, וואָס צוויי פאלקס-לידער זענען אַריין אין דער הגדה, וואָס דערמאַנען נישט קיין וואָרט וועגן פּסח — „אחד מי יודע" און „חד גדיא". פונים ערשטן ברענג איך דאָ צוויי יידישע נוסחאות. ביידע זענען נישט קיין פּשוטע פאַרטייטשונגען — אזא זאַך איז כמעט נישט בנמצא, דאָס האבן מיר שוין גיקענט זען אין די ביז-אַהעריקע מ״מרים. איין נוסח פאַרברייטערט די רישא און דער אַנדערער די סיפא פון די פערזן פון דער הגדה.

מה נדבר ומה נספר —
אוי ווי, טאַטע זיסער —
ווער ס'קען רעדן
און ווער ס'קען ו ערציילן,
וואס די איינס באַטייט ?

איינער איז גאט,
גאט איז איינער,
אבער מער איז נישט קיינער.

מה נדבר ומה נספר —
אוי ווי אא"וו
וואָס די צוויי באַטייט ?

צוויי זענען די לוחות,
איינער איז גאט,
גאט איז איינער,
אבער מער איז נישט קיינער.

מה נדבר אא"וו

דריי זענען די אָבות,
צוויי זענען די לוחות אא"וו

ביז צו דער לעצטער סטראפע, וואס כ'גיב דאָ אין גאַנצן:

מה נדבר ומה נספר —
אוי ווי, טאַטע זיסער —
ווער ס'קען רעדן
און ווער ס'קען דערציילן,
וואָס די דרייצן באַטייט ?

דרייצן זענען די הייליקע מידות,
צוועליף זענען די שבטים,
עליף זענען די שטערן,
צען זענען די עשׂרת הדיברות,
ניין זענען די חדשים פון מעוברתקייט,
אכט זענען די טעג פון מילה,
זיבן זענען די טעג פון דער וואך,
זעקס זענען די משניות,
פיניף זענען די חומשים,
פיר זענען די אמהות,
דריי זענען די אָבות,

צוויי זענען די לוחות
איינער איז גאט,
גאט איז איינער,
אבער מער איז נישט קיינער.

פאַר דעם נוסח, וואָס ווערט פון אַלטע צייטן גיזונגען אין מזרח-גאַליציען, קומט א ישר-כוח בנימין זוסמאַנין פון-קראָקע. דער אַנדערער נוסח שטעלט זיך מער אָפּ אף דעם ענפער, ער גיט א פירוש צו איטלעכן ענפער:

איינס, איינס, איינס, איינס —
ווער ווייסט, וואָס איינס הייסט ?

כ'ווייס, כ'ווייס, כ'ווייס,
וואָס איינס הייסט:
איינער איז הקב"ה,
אף דער ערד און אין הימל,
איינער איז ער דאָ.

צוויי אא"וו

צוויי לוחות זענען פון ספיר-שטיין,
גישריבן האט אף זיי דער אייבערשטער אַליינט.

דריי אָבות זענען ביי אונדז דאָ:
אברהם, יצחק, יעקב, זכרונם לברכה.

פיר מוטערס זענען ביי אונדז דאָ:
שרה, רבקה, רחל ולאה.

פיניף חומשים זענען ביי אונדז דאָ:
בראשית, שמות, במדבר, דברים, ויקרא.

דאָ מוז מין צוליבן גראָם הערן אַן-אָמ-הדיקע קמץ, אין די לעצטע טראָפן.

אַריינגישיקט פון יהודא פשעדעצקי אין וולאצלאַוועק.
אין די אַלטע הגדות איז גיוועזן גידרוקט א פאַרטייטשונג פון „אחד מי יודע". א חוץ א קליינער הקדמה מיט א גראַם קומט דאָ נאר דער טעקסט אַליין. א מאדנע זאַך איז דערביי, אז אין די דרוקן, וואָס איך פאַרמאָג, שטייט נישט „משה", נאר „מאזיש". דאָס אין אַנדערע דייטשמעריזמין זענען, ווייזט אויס, א סימן, אז מ-האט דאָ נישט צו טון מיט א פאלקס-ליד, אדער ס-איז א ביסל באַאַרביט גיוואָרן פונים אַרויסגעבער. אט איז דאָס ליד:

איינש דאש ווייש איך.
איינער איז אונזר גאט.
דר דא לעבט.
אונ' דר דא שוועבט.
אין דען הימל אונ' אויף דר ערד:

צווייא אונ' דש איז אבר מער.
אונ' דש זעלביג ווייש איך.
צוויי טאבל מאזיש.
איינער איז אונזר גאט.

אא"וו ביז צו דער לעצטער סטראפע:

דרייצעהן דאש איז אבר מער.
אונ' דאש זעלביג ווייש איך.
דרייצעהן זיין דיא זיטן.
צוועלף זיין דיא גשלעכט.
איילף זיין דיא שטערן.
צעהן זיין דיא צעהן גיבאט.
ניין זיין דיא גווינונג.
אכט זיין דיא בשניידונג.
זיבן זיין דיא פייארונג.
זעקס זיין דיא לערנונג.
פינף זיין דיא ביכר.
פיר זיין דיא מיטר.
דרייא זיין דיא פעטר.
צווייא טאביל מאזיש.
איינער איז אונזר גאט.
דער דא לעבט.
אנ' דר דא שוועבט.
אין דען הימל אנ' אויף דער ערד:

ציטירט לויט א הגדה, וואָס איז גידריקט אַן-ערך מיט צוויי הונדערט יאָר צוריק. (ביי ווינער רשימות הגדות פּסח, איז עס אפשר נו' 77 אדער 78, 81, 120, 129, 151, 203, 204, 210, פון די יאָרן תפ"ג ביז תקס"ה). אין א זילצבאַכער הגדה פון תק"ד איז דער טעקסט פונקט דער זעלבער, אחוץ קליינע חילוקים אין אויסלייג, און אחוץ דעם פארים „ערדן" שטאָט „ערד.

פון די דאזיקע צוויי הגדות ברענג איך אצינד זייערע נוסחאות פונים „אדיר-ליד" אדער „בוי-ליד":

אלמעכטיגר גאט,
נון בויא דיין טעמפל שירה.
אלזו שיר אנ' אלזו באלד.
אין אונזרן טאגן שירה.
יוא שירה.
נון בויא. נון בויא. נון בויא. נון בויא.
נון בויא דיין טעמפיל שירה:

און אזוי ווייטער מיט די ווערטער: בארמהארציגר גאט. גרושר. דעמוטיגר. הוכר. פיינר. *) זיסר. חניטר. טיגליכר. יודשר. כרעפטיגר. לעבנדיגר. מעכטיגר. נאמהאפטיגר. סעניפטר. עביגר. פארכצומר. צימליכר. קיניגליכר. רייכר. שינר. תרויטר גאט.

דיא בישט גאט
אונ' קיינר מיי
נון בויא דיין ...
אא"ו.

דער זולצבאַכער דרוק ברענגט נאר דריי מאָל די ווערטער „נון בויא". דער אלף-בית גייט אזוי:
אלמעכטיגר. בארמהערציגר. גרושר. דעמוטיגר. הוכר. ווארהפטיגר. זיסר. חינטר. טוגנטליכר. יודשר. כרעפטיגר. לעבנדיגר. מעכטיגר. נאמהפטיגר. סענפטיגר. עיביגר. פורכטצומר. צימליכר. קיניגליכר. רייכר. שינר. תרויטר גאט. נון בויא אא"ו.
צום סוף נאך א לשון-קודש ליד, אף דער טעמע

*) דאָס ליד איז נאך פון עלטערע צייטן, ווען ס-איז גיוועזן: „ויינר". דורך דעם נייערן אויסלייג איז קאַליע גיוואָרן דער סדר פון א"ב, נישטאָ קיין וואיו, אבע' צווי פיאין.

„אדיר", „בחור" וואָס מיר פאַרדאַנקן יחיאל אַלטער ראַלניקן אין זאַקליקיוו.

אדיר הוא —
אדירים עמך בית ישראל
אדיר יבנה ביתו,
ביתו יבנה, ביתו יבנה
ביתו יבנה, ביתו יבנה

בחור הוא —
בחורים עמך בית ישראל
בחור יבנה ביתו אא"וו

אא"וו לויטן א"ב פון דער הגדה.

אט דאָס ליד האט אויך דעם פאַראַלעל: הקב"ה — ישראל, אזוי ווי דאָס ליד אין ב"י נו' 83. דארטן רעט מין צום אייבערשטן מיטן לשון „אתה" און דאָ איז ווידער גאָר אַן-אַנדער מאטיוו פון בויען דאָס בית-מקדש, דאָס גאולה-מאטיוו.

נאך א מאָל בעט איך אלע, וואָס ווייסן אדער הערן רעליגיעזע פאלקס-לידער, צו פאַרשרייבן און מיר צושיקן, אויב מעגלעך מיטן ניגון.

דער קיום פון דער פערזענלעכקייט

פון יהודה לייב ארלעאן

נאר מיט דער ירושה פונים עבר קאָן מין עפּיס שאַפן פאַרן עתיד. דער לעצטער דור מוז ליפערן דעם רוי-שטאָף פאַר די פעולות פון דער געגנוואַרט. מיט דער לייסטונג פון דער אָפּגילאָפענער תקופה ווערן אונדזערע שאַפונגען צונויפגיקייטלט מיט דער אייביקייט. אָן דעם כוח פון דער פאַרגאַנגינהייט, בלייבט אונדזער פעולה הענגין אין דער לופט. זי קומט נישט אַריין אינים גישיכטלעכן גיוועב. זי פאַרשווינדט צוזאַמין מיט דער צייט. זי גלידערט זיך נישט אַריין אין דער אייביקייט. זי האט נישט קיין קיום.

מער בולטער זעט זיך עס אַרויס אינים לעבן פון א פאלק. די פאלקס-גישיכטע קאָן נישט ווערן גיטיילט. יעדע תקופה בינט זיך מיט דער צווייטער. מע קאָן דערפון גאָר נישט אויסשניידן. יעדער דור האט עפּיס גינומין פונים פאַרגאַנגינים. אין יעדער דערגרייכונג ליגט אַ חלק פונים פריערדיקן. כדי צו מאַכן אַ שריט פאַראויס, מוז מין גיין צוויי שריט צוריק. דער קוואַל איז שטענדיק אונטער אונדז. יעדער אָנהייב מוז ציען זיין יניקה פונים קוואַל. וואָס נענטער מיר זענען צום מקור, אַלץ דויערהאַפטיקער זענען אונדזערע מעשים. וואָס שטאַרקער אונדזער בליק איז צום עבר, אַלץ זיכערער איז אונדזער גאַנג צום עתיד.

נאך בולטער זעען מיר עס אינים לעבן פון יעדן יחיד. אין דער מיליאַנין-מאַסע איז דער איינצל-מענטש אַן-אומבאַדייטנדיק פינטעלע. אויף שטויב ווערט ער צוריבן אין דער מיל פונים לעבן. ווי דאָס פעלד-גראָז, פאַרשווינדט ער מיט דער שנעלקייט פון צייט. נאר דער כלל — דאַכט זיך — גיניסט פון דער אומשטערבלעכקייט. אבער דער יחיד פאַרנעמט נישט קיין אָרט, לאָזט נישט איבער קיין שפור.

דאָס איז נאר אבער דעמלט, ווען ער פאַרשטייט נישט דעם סוד פון כלל און יחיד, ווען ער ווייסט נישט וועגן דער מעגלעכקייט צו אַנטוויקלין די אינדיווידואַליטעט אינים גיוועב פונים צבור. דווקא אינים כלל איז דאָ אָרט פאַר דער פערזענלעכקייט. פאַר יעדן איז אָנגיגרייט אַ באַזונדער חלק. ווער עס שלייפט אויס זיין „איך", ווער עס זוכט אָפּ זיין תיקון, ווער עס הייבט אַרויס זיין פערזענלעכקייט, ווערט אַ בירגער פון דער אייביקייט און שטראַלט אַרויס מיט זיין ליכט פונים טונקלסטן מענטשן-קנויל.

אבער דווקא אין דער פאַרבינדונג מיטן כלל קאָן האבן א קיום דער יחיד דווקא אין דער ענגער שייכות צום נעכטן קאָן מין גרייכן צום מאָרגן. פאַר דער בילדונג פון דער פערזענלעכקייט, פאַר דער פאַרמירונג פון דער אינדיווידואַליטעט, פאַר דער התגלות פון דער נקודה פנימית, מוז מין ראשית כל נעמין דעם שטאָף פונים נאָנטסטן מקור, פון טאַטע-מאַמע. זייער פסיכיש-גייסטיקער גאָב איז דער ווינקל-שטיין אינים אויפבוי פונם קינדס פערזענלעכקייט. נאר מיט דער אָנערקענונג פון זייער ווערט, גיפינט מין לייכט דעם וועג צו זיך. נאר מיטן באַוואוסטזיין, אַז זיי האבן אין מיר עפּיס ווערטפולס איבערגיטראָגן, ווייסן מיר, וואו אָנצוהייבן די אַרביט מיט זיך.

דאָס איז זיכער. כבוד את אביך ואת אמך! די תורה גאַראַנטירט אונדז, אַז יעדע עלטערן פאַרדינין זיך אויף כבוד. יעדע עלטערן האָבן עפּיס באַדייטנדיקס צו שענקין. ווי לאַנג מיר האבן נישט די באַציאונג פון כבוד, וועלן מיר עס נישט גיפונין. דורך כבוד, דורך אינערלעכן כבוד, מוז ענדלעך זייער חשיכות נתגלה ווערן. די אויסערלעכע פאָרים פון זייער ווערטפולער מתנה איז נישט וויכטיק. ביי די עלטערן האט דער שטריך גיקאָנט האָבן שלעכטע אָניווענדונג און ביים קינד — אַ גוטע. דעם יסוד. דעם עלימענט האט אבער דאָס קינד פאַרט פון די עלטערן. די אָנווענדונג קאָן שוין זיין אַן-אַנדערע.

ווי נאר מע פאַרלייקנט דעם צושטייער פון טאַטע-מאַמע, ווי נאר מ-ז מזלזל אין די כוחות פון די עלטערן, ווי נאר מ-אָנערקענט נישט דאָס חשיבות פון זייער מתנה, בלייבט מין פרעמד זיך אַליין, פאַרלירט מין דעם וועג צו דער אייגינער פערזענלעכקייט, הייבט מין אָן בויען אויפן זאַמד, בלייבט מין הענגין אין דער לופט.

אזאַ איינער קאָן זיך בילדן, קאָן גיך פאַרמירן, קאָן זיך איינשטעלן. אבער אין דעם דערשיינט נישט דער מענטש. ער דרעסירט גיכער זיין חיהשקייט. חיות לאָזן זיך דאָך אויך דרעסירן. זיי בלייבן אבער שטענדיק די זעלביקע. נישטאָ ביי זיי קיין שטייגערונג. אין זייער וועזן קומט נישט אַריין קיין שינוי. א מענטש מוז אבער האָבן מעגלעכקייט פאַר עליה. דער מענטש פון היינט קאָן נישט זיין 'דער מענטש פון נעכטן. דער מענטש מוז וואַקסן מיט זיין אינדיווידואַליטעט, מוז שטייגן מיט זיין פערזענלעכקייט. ביי זיין גאַנצן שייכות צום כלל, מוז אַרויסשיינין זיין אייגן פינטל, זיין אָריגינעל יחידישקייט. אַן דעם הערט ער אויף צו זיין מענטש. אָן דעם איז ער א שטיק פלייש, וואָס בלאָנקיט זיך איבער דער וועלט, אָן אַן-אַנהאַלט און אָן א תיקון.

מיטן גיבורט פון יעדן קינד צינדן די עלטערן אָן אַ ניי ליכט אויף דער וועלט. יעדער מענטש איז אַ פולע וועלט און יעדיס קינד איז אַ ניי ליכט. ס-דאַרף געבן זיין אייגינים פייער, זיין אייגינים פלאַם אין דער גרויסער וועלט אַריין. מיליאַנין מענטשן-ליכט ברענין שוין אין דער וועלט. יעדיס ניי-גיבוירינע קינד ברענגט מיט זיך אבער אַ ניי ליכט. וואונדער אין דער בריאה. ביי דער אומצעליקער מענטשן-מאַסע, איז יעדער איינציקער בכוח צו בלייבן פערזענלעכקייט, איז יעדער איינער ראוי צו בלייבן אומשטערבלעך, איז יעדער מסוגל אַן-איינן ליכט דער וועלט צו געבן. אבער ווער גרייט דאָס צוז די עלטערן. זיי גיסן דעם אייל, זיי פלעכטן די קנויט און זיי צינדן אַן דאָס ליכט. ווער דאַ ף דאָס דערהאַלטן? דאָס קינד.

גיסט אבער דאָס קינד אויס דעם אייל, רייסט עס אבער איבער די קנויט, אנערקענט עס נישט זייער ווערטפולע מתנה, מוז זיין ליכט פאַרלאשן ווערן, מוז ער צוריבן ווערן אין דער מענטשן-מענגע, מוז ער פאַרשווינדן אין דער נאַכט-פינצטערניש פונים מאַסן-לעבן.

וואלט דאָס ליכט פאַרלאשן ווערן צוליב מאַנגל אין לופט, וואלט כאטש גיבליבן דערנאָך א מאַטער שיין. וואלט אַזאַ איינער אונטערגיגאַנגין צוליב מאַנגל אין אייגינער מי, וואלט כאטש גיבליבן אַ שפור פון דער עלטערן-פערזענלעכקייט. ווערט עס אבער פאַרלאשן צוליבן אויסגיסן דעם אייל, צוליבן איבעררייסן די קנויט, בלייבט מין שטיין אין דער סאַמע שוואַרצקייט פון דער פינצטערניש. ווערט דאָס פערזענלעכע פאַרווישט צוליב דער קללה אויף די עלטערן, צוליב דער גרינגשעצונג פאַר זייערע איבערגיליפערטע כוחות, פאַרשווינדט מין, ווי א חלום אין דער פינצטערער נאַכט, בלייבט נישט קיין שפור פונים פערזענלעכן קיום.

מקלל אָביו ואמו
ידעך נרו
באשון חשך, (משלי כ—כ).

ווער עס שעלט זיין פאָטער און מוטער, וועט זיין ליכט פאַרלאשן ווערן אין דער שוואַרצקייט פון דער פינצטערניש.

אבער די ירושה פון עלטערן אַליין גיניגט נישט. מע מח צוגעבן אייגנס. מ-מוז דעם שטאָף באַאַרביטן. מ-טאָר דערביי נישט בלייבן. מע טאָר זיך מיטן באַקומינים נישט זעטיקן. די יוגנט-כוחות טאָרן נישט פאַרוועגדיט ווערן בלויז אויף צו דערהאלטן די ירושה. דאָס פראָגראַם איז לעבודה ולשמרה — צו אַרביטן און צו פלעגן. איינס אָן אַנדערן גילונגט נישט. באַגנוגנט מין זיך מיט דער עלטערן-מתנה, בלייבט נאר אַן-אָפּשיין פון אינדיווידואַליטעט. זיין ליכט ווערט טאַקי נישט פאַרלאשן. דער כאַראַקטער פון טאַטע-מאַמע, די פערזענלעכקייט פון די עלטערן איז אינים קינד איבערגיטראָגן. אבער קיין ברכה איז אין דעם נישטאָ. צום צווייטן דור קאָן עס שוין נישט איבערגיליפערט ווערן. מער, ווי אויפן דאזיקן קינד קאָן עס נישט לייכטן. ס-פעלט אַ רינגעלע אין דער קייט. ס-קאָן זיך נישט צוואַקסן. צום אחרית הימים, צו דער אייביקייט גרייכט עס נישט. נישטאָ דערין קיין פאַרטפלאַנצונג, נישטאָ דערין קיין ברכה.

נחלה מבהלת בראשונ
ואחריתה לא תברך. (משלי כ—כ"א).

די ירושה, וואָס ווערט איילנדיק פאַרוועגדט אין דער יוגנט, קאָן צום סוף נישט דערגרייכן מיט קיין ברכה.

„משפטים"

א פרשה ווירקלעכקייט

1) דאָס ערגסטע, וואָס קאָן טרעפן א מענטשן, איז דאָס נישט אריענטירן זיך. אַז מע זאָגט זיך אָפּ צו פאַרשטיין, אַז אַ שטראָף איז עס גאָר. לכאורה קלוגע מוחות, גישולטע, לעבנס־דערפאַרענע, קעמפנדע. אין די ווירקלעכקייט: נפשות וואָס טרינקען זיך אינים אייגינים ביסל בלאָטע: 2) אַז מע וויל נישט פאַרשטיין דעם אומזין, וואָס ליגט אין דעם מיט גיוואַלד וועלן אויפהייבן ארץ ישראל פון אירע דאפּלטע חורבות— גייסטיקע און מאַטעריעלע, — אט־שוין, דווקא, אין איין איינציקער מינוט. מיט גיוואַלד — וויל דער און יענער וויל אַזוי, אַזוי טאַקע און נישט אַנדערש; מע דאַרף עס גראַד אַזוי, ווייל עס איז גיוואָרן אַ לעבנס־נויטווענדיקייט פאַר יענים און פאַר דעם. אויסגישלאָסן: 3) אוממעגליך איז אַריינצוברענגען קיין ארץ ישראל מ א ס ן אַלס אַזעלכע: 4) ארץ ישראל איז נישט א בית הקיבול פאַר דער מ א ס ע. ארץ ישראל איז מאַזאַיקע. אַן־אַרט פאַר יחידים — אַ סך יחידים — הונדערטער טויזנדער אינדיווידיאומס, וואָס אַהינקומינדיק, דעמלט ערשט האָבן זיי די אייגנשאַפט זיך אומציוואַנדלין אין אַ י ח י ד י ם-מאַסע. אבער עס איז אויסגישלאָסן צו איבערשיפן אַמאַסע, וועלכע באַטרעטנדיק דעם נייעם באָדן — זאָל זי זיך צופאַלן אין יחידים-קעמערלעך, בלאָנשזנדע און בלינדע. אַ קללה וועט עס, חלילה, זיין פאַרן נייעם לאַנד: 5) ארץ ישראל איז נישט קיין לוקסוס, אַפילו נישט אַזאַ גייסטיקס. ארץ ישראל—נויטווענדיקייט. שטיק-לעבן. לעבן. לעבן אַליין. עס איז גיוואָרן דאָס, וואָס אַן-אַקס פאַרן ראָד: 6) די יידישע מאַסן און די יידישע געלד־זעק-מענטשן, אדער די וואָס מיינין, אַז זיי האַלטן נאָך ביים האַלדז די נשמה פונים קאַפּיטאַליזם — זיי אַלע קוקן שוין אויף ארץ ישראל מיט אויגן פיל זאַנגדיקע: 7) ארץ ישראל איז נישט מער בבחינת פאַרצעלאַן טייערער — צו באַקוקן אבער נישט צו באַרירן. מע מוז עס איינבייסן, מיטן גאַנצן מויל ציין, אָנכאַפּן מיט אַלע צען פינגער, אַרומנעמין, אַרומקלאַמערן מיט לייב־און־לעבן: 8) ארץ ישראל פאָדערט פּסיכאָלאָגישע הכנות, חשבון הנפש, לאָזן זיך אויסשיילן פון דער אַלטער הויט און אין דער נייער דערווייל נ י ש ט אַריין, פּאַכן מיט אַלע גלידער און פּרואוון זוכן דאָס ביסעלע גליק, וואָס הייסט זעלבסטשטענדיקייט: 9) און דאָס קאָן מין נישט אויפבויען מיט זעקס זעראָס, 000, 000. נישט אַוועקשטעלנדיק פריער די איינס. 1. נישט וויסנדיק צי דער גורל וועט איר, די דאָזיקע איינס־ציפער, וואַרפן לינקס פון זיי אדער גאָר רעכטס פון זיי: 10) איך וויל, אַז מע זאָל פאַרשטיין, עס האַנדלט זיך דאָ נישט וועגן קריטיק. קריטיק האָט שוין פאַרלוירן איר אָנזעען. היינט גילט ברוטאַליטעט, ביטול און עזות. אבער עס האַנדלט זיך וועגן דעם, וואָס מע שפּייט אין דעם אייגינים ברונים. מע זידלט די אייגיגע מאַסע - ? מע וואונדערט זיך, למשל, וואָס „קרן הישוב" איז נישט גיוואָרן פאַר די פאָלקס־מאַסע דאָס צווייטע; (צי גאָר דאָס ערשטע) שטיקל ברויט; פאַר וואָס די צי יענע עסקנים טון נישט אַזוי צו אַזוי: 11) דאָס הייסט גיטריבן קאַטאַוויס: 12) ארץ ישראל פאָדערט יאָרן־יאָרן צוגאַנג און פאַרברייטונג. דער עיקר: אויפקלערונג. אַריינשרויפן פּראַקטישע ליבע. נישט קיין אַבסטראַקטע: 13) מע דאַרף באַהאַוסטזיניק מאַכן די אַלע מיידלעך און בחורים, וואָס זיצן אין די הכשרה־פונקטן, אדער די יענע וואָס גרייסן זיך אַהין, אַז ארץ ישראל איז נישט קיין ערי מקלט, כדי פּטור צו ווערן פונים לעבנס־עול, דיסציפּלין, פאַרפליכטונגין. ארץ ישראל איז נישט הפקר, און נישט די „שאַסע-אַרביט" דווקא איז דער וועג צום ליכטיקן פונקט און נישט דער רויש פון די בעטאָן-מישמאַשינין איז די געטלעכע וועלטס סימפאָניע. דאָס און נאָך עפּיס. עס איז פאַראַן נאָך עפּיס: 14) די אַלע שליחים, וואָס דערציילן פון אר"י רק גליקן, זיי גיהערן צו די, וואָס זענין באַשאַפן גיוואָרן אין די פאַרנאַכט-שעהן פונים ערב שבת אין די בראשית-טעג: 15) ארץ ישראל האָט אירע האַרטע לעבנס-גיזעצן, אומבאַרחמנותדיקע. נאָך שווערערע ווי אין ווייטשעפּל צי אין גאַלאַטאַ צי אויף די נאַלעווקי'ס צי אין באַלוט: 16) ארץ ישראל פאַרלאַנגט גישיקטקייט. לעבנס לוסט. שמחה. צי פון גאַל, כעס, אויפדרינגנגין, האַקן־אין טיש-אַריין וועלן מיר די דאָזיקע פרייד באַקומין: 17) און די אַלע עשאַלאָנין וואָס מע וויל אַריינשיקן—נישט נאָך דאָס מאַטעריאַל איז עס. און איך זאָג אייך: ווילט נישט אַז מע זאָל אייך איבערשיקן אין משא-וואַגאַניס „40 מענטשן אדער 6 פערד". דער וואָס איז נישט הונדערט פּראַצענטיק פאַרטיק מיט זיך אַליין, ווען ער קאָן נישט באַווייזן זיינע פאַרלאַנגין צו קאָנטראָלירן— איז זיין צייט נאָך נישט גיקומין: 18) דאָס רעדט איך צו אַלע אונדזערע מיידלעך און בחורים, צו אַלע בנות און צעירים: 19) און צו אונדזערע פירער: ישוב הדעת איז דער יסוד פאַר די באַפאַרשטייענדער „קרן הישוב" אַרביט.

וו. לייכטער

ישראל עמיאט

פיניף דורות...

— באָבע קרוין, א באָבע טייַערע
לעב אונדז כאָטש ביז הונדערט יאָר.
— נישט גיזינדיקט קינדער מייַנע!
כ־וויל זעען בלויז דעם פיפטן דור...

ס־האָט די באָבע וואו גיהערט עס
צי גיזעען ערגיץ גאָר
אַז פון חיבוט־הקבר ווייס נישט
ווער עס זעט אַ פיפטן דור.

ס־איז די וועלט הבל הבלים —
גיט די באָבע צו פאַרשטייַן —
ס־האָט דאָס גיזאָגט דער מלך שלמה
א גרויסער חכם דאָך גיוועזן!

איז אויב חלילה אפצוקומין
פאַר עוונות איז באַשערט
איז כאָטש דאָרטן, אויף יענים עולם
און נישט דעם מלאך־דומהס שווערד...

אַז ס־איז דער עונש אויף ליב דאָרט
צי פון פייַער צי פון קעלט...
נאָר נישט ווייַטער זיך צו מוטשין
אין קבר אויף דער שקר־וועלט!..

זאָל דער אין הימל ס־לעבן שענקען
דערלעבן בלויז דעם פיפטן דור...

— — — — — —

באָבע קרוין, א באָבע טייַערע
פאַרוואָס נישט גאַנצע הונדערט יאָר?

א הערצליכן מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט ווינטשען מיר אונדזער בנות-מיטגלידערן ב. שעכטער צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' בערטסאָן (לענטשנא).

לערערן יאַבלאָנאָוויטש

פּאַרטשעוו — בנות אגודת ישראל

א הערציקן מזל־טוב ווינטשן מיר צו די חתונות פון גאָלדע לאָטע מיט ה' בוימאַן און ראָנע קאַרעק מיט ה' רייכערט און צו די פאַרלאָבונג פון רעלע באַרנשטיין מיט ה' בערעק (לאָדזש) בויט אייער צוקונפט אין תורה-גייסט.

סלופּצע — אייערע פריינדנס

צו דער חתונה פון אונדזער ח' ראָנע קאַרעק מיט ה' רייכערט (אויס גאָלין). ווינטשען מיר א הערציקן מזל־טוב, זייט זוכה צובויען אייער צוקונפט אין גייסט פון אונדזערע אידעאַלן.

סלופּצע — בנות אגודת ישראל

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזערע חברות אסתר און פייגע ווינשטיין צוליב דעם פריצייטיקן טויט פון זייער ח' מוטער ע"ה, איר זאָלט ביים פאַרווירקליכן די אידעאַלן, צו וועלכע זי האָט תמיד גישטרעבט אייער טרייסט געפונען.

סלופּצע — „בנות אגודת ישראל"

ברכות לבביות למשפחת ו י נ ג ר ט ן המהוללה לנשואי בנם הרב א ב א שליט"א אחד ממיסדי הב"י בקוברין כעת רב בלוביסוב.

ברכת הב"י תחול עליכם.

תל-אביב — המורה ישראלית רבקה

א הערציקן מזל־טוב ווינטשן מיר דער איבערגינגעבינער בנות-חברה רחל קלאַשער צו איר חתונה.

ש. אַרלעאַן, ח. האַרנשטיין, ר. וואַידיסלאָווסקאַ, ה. פרידמאַן.

אַ האַרציקן מזל־טוב

ווינטשן מיר אונדזערע חשובע פריינט

שלמה גרינפעלד און סימע קליגער צו זייער חתונה.

א שפע מיט ברכות זאָל אייך ג-ט געבן

אליעזר גרשון און

אסתר פרידנזאָן

משה מאַרק

אַקרבן איז גיפאַלן...

פראַגמענט פון ניי־דערשינינים בוך „אויף די וועגן פון ארץ ישראל"

און ס־איז גיוועזן בעת מיין לעצטן גיזעגנונגס-טאָג אין ארץ־ישראל באַלד אין דער פרי האָט שוין דער באַשטעלטער אויטאָ סיגנאַליזירט פאַר איין האָטעל אין ירושלים: סיגנאַליזירט, אַז עס רוקן אָן די לעצטע פריידיקע שעהן אויפן הייליקן באָדן, אַז די שעה פון דער ווייטאָגלעכער צושיידונג איז נאָענט, אַז די חזרה־שיף צוריק אין גלות אַריין שטייט שוין גרייט אין חיפהער פּאָרט. —

פון אפינים פענצטערל אינים אויטאָ האָב איך, פון די הרי־יהודה אַראָפּ, זיך גיזעגנט מיט ירושלים. אַריינגיזויגן טיף־טיף אין זיך אַריין דעם לעצטן אָטעם־צוג פון דער הייליקסטער לופט, דעם לעצטן בליק גיוואָרפן אויף דער ווייס-ווייסטער ירושלים, און אַן־אָן־ווערטערדיקע, א ריינע האַרץ־שבועה גישוואוירן: „אם אשכחך ירושלים—תשכח ימיני". —

איבער די הרי־יהודה, שכם, איב—די הרי גלבוע, דם עמק—גלייך קיין חיפה, דירעקט צו צום פּאָרט האָב איך גיאיילט. בלויז איין סטאַציע האָב איך גיהאַט צו מאַכן אויפן וועג. אַ סטאַציע אַ פיינלעכע, אַ טראַגישע — אַ סטאַציע איינגיטונקין און, פאַרגאָסן יידיש בלוט —

כפר־חסידים.

אַזוי איז עס באַשערט גיוועזן. 6 וואָכן האָב איך גישיכורט אין ארץ-ישראל — גיוועזן פון חדוה און התרוממות, שיכור פון גיהויבינע, פריידיקע איבערלעבינישן, שיכור פון דער ארץ־ישראלדיקער שיינקייט — און דאָ אין סאַמע לעצטן טאָג איז באַשערט גיוועזן אַזאַ ביטערער גאַל־טראָפּן אין פולן כוס פון פרייד. —

דאָס צעבלוטיקטע האַרץ האָב איך נאָך פון ירושלים גיפירט. די צייטונגין האָבן אין שוואַרץ-גירעמטע טרויער-קעפּ אָנגיזאָגט די בשורה: „רצח נורא בכפר-חסידים — שמואל גוטערמאַן נהרג". רצח נורא: אַ שוידער-מאָרד. א שאָס אין דער נאַכט-פינצטערקייט. בכפר-חסידים: די אָרימע, אומגליקלעכע קאָלאָניע, וואָס האָט שוין אַזוי פיל צרות גיליטן, האָט איצט ווידער אַ קרבן גיברענגט. שמואל גוטערמאַן נהרג: אַ נאָמין וואָס איז מיר גראָד באַקאַנט גיוועזן. האַרציק נאָענט גיוועזן. אבער וואָסערע נפקה-מינא איז עס. אַ ייד איז גיפאַלן — גיפאַלן אַלס ייד, אַ יידישער קרבן —

אין כפר־חסידים. כ־בין אַריין אין דער קאָלאָניע. כ־האָב קיינים גאָרנישט גיפרעגט. גיזעען: שומרים, פּאָליציי-לייט איילן. אַראַבער, ענגלענדער, יידן. בין איך זיי נאָכגיגאַנגין און גיקומין אויפן אָרט פון דער שחיטה, אויפן אָרט, וואָס איז אַ מזבח גיוואָרן.

אַ גערטענדל, אַ יונג גיצערטלט גערטענדל, וואָס אַ וואַרעמע, ליבנדע מענטשלעכע האַנט האָט ערשט נעכטן פאַרפלאַנצט. אין דער מיטן פון גערטענדל שטייט א הייזל. אַ קליין פשוט הייזל, וואו ערשט נעכטן האָט אַזאַ יידיש לעבן זיך גיוועבט. ערשט נעכטן — און היינט איז שוין אַלץ חרוב, צוטרעטן, צושטערט.

אין דרויסן אויפן פעלד הינטערן הייזל האָט אַ בלוט-דורשטיקער רוצח גילאַקערט. די נאַכט איז גיוועזן א חשחותדיקע. די לבנה האָט מסתמא פאַר בושה באַהאַלטן דאָס פנים. פינצטער. נאָר פון יידישן הייזל האָט אַ פּאָס ליכט דורכן פענצטער אַרויסגיפלייצט, און דער פּאָס ליכט האָט דעם רוצח גיצויגן, האָט אים אַ וועג גיוויזן. במחתרת, פון הינטערן פּלויט איז ער גיקומין דער רוצח. דער רוצח איז גיקומין — ער ווייסט נישט וועמין צו הרגינ'ן. קיינער, קיין שום ייד פון דאַנין האָט אים קיין שום שלעכטס נישט גיטון. נאָר עמיצער אַ פינצטערער העצער האָט אין אים זיין מזרח-קאָכידיק אַראַבער-בלוט אָנגיצונדן, האָט אים אָנגילאָדן כלי-משחית אין דער האַנט אַריין גיגעבן מיטן איינציקן באַפעל: הרגינ'ן אַ ייד, אומברענגין אַ ייד, פאַרגיסן יידיש בלוט!

און דער רוצח האָט זיך צום ליכטיקן פענצטער פונים יידישן הייזל דערנענטערט. און ער האָט אַ מענטשלעך גילעכטער דערהערט. ער האָט אַריינגיקוקט איניווייניק. און ער האָט אַ צושמייכלט מענטשלעך פנים דערזען. אַן־אָפּרו־שמייכל, וואָס קומט נאָך אַ טאָג פון עבודת פרך. אַ שמייכל — און דעם רוצחס האַרץ איז נישט ווייכער גיוואָרן, און זיין אויסגישטרעקטע מערדער-האַנט האָט נישט קיין ציטער גיטון. ער האָט אויסגישאָסן. גיצילט פון דער נאָענט און גיטראָפן — גיטראָפן אין קאָפּ אַריין פון שמייכלינדיקן מענטש, פון שמייכלינדיקן ייד — —

און דער קרבן איז גיפאַלן ווי אַן־אונטערגיזעגטע בוים. גיפאַלן — און גיבליבן איז בלויז דער טונקעלער-פ רטריקנטער בלוט-פלעק אין הייזל אויף דער פּאָדלאָגע. קוים דעם לעצטן גסיסה-כאָרכל באַוויזן אַרויסצולאָזן — און דערפון דאָס דערשטיקטע גישריי, וואָס טראָגט זיך פון אַלע ווינקלען אין הייזל —

און אינים גערטענדל, וואָס איז ערשט נעכטן פאַרזייט גיוואָרן טרעטן שווערע טריט, צוטרעטן די פאַרזייטע בייטן. שווערע טריט — פון שומרים און פון „בלשים" פון בריטישע גיהיים-אַגענטן. זיי דרייען זיך אַרום אין גערטענדל שווייגענדיקע מיט פאַרביסינע ליפּן, מיט פאַרזיגלטע מיילער. און זיי שנאָרכן און זיי נישטערן און זיי שנאָפּן. זיי זיפּן דאָס זאַמד. שוין אַ גאַנצן טאָג זיפּן זיי איבער דאָס זאַמד. זיי זוכן. זוכן, און זיי ווילן די אויסגישאָסינע טויט-קויל גיפונין. און הינטערן הייזל אויפן פעלד זוכן זיי אויך. זיי זוכן די איבערגילאָזטע פּוס-טריט פון דעם אַנטלאָפינים רוצח. אויף איינציקע ערטער אין זאַמד זעען זיך שפּורן פון טריט. נאָר זיי, די ענגלישע אויסשפּירער זאָגן, אַז זיי ווייסן נישט. זיי ווייסן נישט, צי דאָס זענין די טריט פון רוצח, אדער פון די מענטשן, וואָס זענין דערנאָך אָנגילאָפן אויפן אָפּקלאַנג פון טויט-שאָס. —

זיי זוכן און זיי ווייסן נעבעך גאָר נישט — די ענגלישע „בלשים". זיי די תלמידים פון דער „אינטעלידזשענס סערוויס", זיי די קינדער פון אַ לאַנד, וואו שפּיאָנאַזש איז דערהויבן גיוואָרן צו נאַציאָנאַלער טוגנט, צו נאַציאָנאַלער העלדישקייט — זיי דרייען זיך אַרום ווי אומבאַהאָלפינע שיכורע, צעדרישע פּריסטאַווס אַמאָל — און ווייסן נעבעך גאָר נישט, גאָר נישט. — —

און פון דער זייט שטייט אַ יידישער בלש, אַן-איינציקער יידישער בלש. אויך ער שווייגט, שווייגט פאַרביסן, שווייגט פון יסורים, זיין מויל איז פאַרמאַכט. אבער יעדער פּילט אַרויס וואָס זיינע אויגן, זיינע בליקן רעדן!

צו וואָס גראַבלין זיי דאָ אין זאַמד? צו וואָס שיטן זיי זאַמד אין די אויגן? וואָסערע פאַלשן אָנשטעל מאַכן זיי דאָ, ווייסן זיי דען נישט וואו מע דאַרף באמת דעם רוצח צו זוכן, וואו מע קען באמתדעם רוצח גיפונין?! — —

און אַרום דעם גערטנדל דרייען זיך יידן אַרום. יידן פון דער קאָלאָניע. די שכנים פון קרבן, די קרובים אָ' החלל. טרויעריק, דערשיטערט זענין די יידן. דערשיטערט — אבער נישט צוזאַמינגיבראָכן. און אין זייערע אויגן ליגט נישט קיין פּחד־ציטער, נאָר עפּיס אַ שטאַלינער אויפגלאַנץ ברענט אין זיי!

— די קאָלאָניע ליגט אָפן אויפן שאָסיי, דער וועג איז פריי פאַר רוצחים, קיין שמירה איז נישטאָ, נעכטן האָט מין שמואלן גישאָסן, קען זיין, אַז היינט וועט פאַלן דער גורל אויף מיר. היינט וועל איך זיין דער קרבן, — קען זיין, אבער אַנטלויפן פון דאַנין וועל איך נישט, די ערד איבערלאָזן הפקר וועל איך נישט. —

אַזוי טענהט איינער פון די קאָלאָניסטן. און אַזוי דאָס זעלביקע טענהן זיי אַלע. זייערע הערצער בלוטיקן פון דער גרויל-רציחה. די רוצחישע קויל האָט זיי אַלימין גיטראָפן. נאָר רירן פון אָרט האָט זיך קיינער נישט גירירט.

אַנטלאָפן פון שלאַכט-פעלד איז קיינער נישט, קיין איינער נישט.

און די יונגע אלמנה נאָכן גיפאַלינים קרבן זיצט אויף אַ נידריק שבעה-בענקעלע, און — ווי מערקווירדיק: זי וואָס איז גישטאַנין פנים-אל-פנים מיטן טויט, זי, וואָס דאָס גאַנצע פּלוצימדיקע שוידער-אומגליק איז גישען פאַר אירע אויגן אין פאַרלויף פון איינציקע סעקונדן — אויך זי ספּאָזמירט נישט, רייסט נישט די האָר פון קאָפּ, נאָר עפּיס אַזעלכע מאָדנע, אויסטערלישע ווערטער לאָזט זי הערן:

— דאָס אומגליק איז דאָך נישט בלויז מיינס. מ-האָט דאָך נישט מין גימיינט צו טרעפן. נישט מיין מאַן, שמואל גוטערמאַן האָט מין ערמאָרדיט, נאָ' דעם ייד שמואל גוטערמאַן? — — —

אַזוי, אַזוי, טרייסט זי זיך אַליין די אומגליקלעכע אלמנה. — אַזוי טרייסטן זיי זיך אַליין די קאָלאָניסטן־ברידער. —

— פון וואַנין קומט עס אַזאַ גבורה, אַזאַ כוח צו די יידן — פונוואַנין, פונוואַנין?! — — — —

א חשובע, איבערראשנדע פרעמיע פאר אונדזערע לייענערנס און לייענער!

ארץ־ישראל אין ווארט און בילד!

דער שפיגל פון דער ווירקלעכקייט אין ארץ־ישראל

ארץ־ישראל שטייט יעצט אין מיטל־פונקט פון יידישן לעבן. דער אויפבוי פון ארץ־ישראל גייט איצט אן אין פולן אויפשטייג. די פראגן און פראבלעמען אין ארץ־ישראל אינטערעסירן איצט יעדן איינציקן ייד, יעדע יידישע פרוי — ווי־זשע זעט איצט אויס דאס לעבן און די ווירקלעכקייט אין ארץ־ישראל? ווי זעט אויס דאס לאנד אין טעמפא פון אויפבוי?

און נאך שטארקער איז די ארץ־ישראל־שטימונג ביים גאנצן רעליגיעזן יידנטום. עס גייט אן אנגעשטרענגטע ארבייט פון פרומע יודען פאר ארץ־ישראל. הונדערטער יונגע ארטאדאקסישע חלוצים און חלוצות זענען אין די לעצטע חדשים עולה־געווען אין הייליקן לאנד און טויזנטער, צענדליקער טויזנטער גרייטן זיך, ערווארטן אויף די הכשרה־פונקטן מיט דער איינציקער האפנונג און שטרעבונג אויפצוגיין קיין ארץ־ישראל — ווי־זשע האלט עס מיטן רעליגיעזן מצב אין הייליקן לאנד? ווי זעט באמת אויס די באציונג פון נייעם ישוב צו דער טראדיציאנעלער יידישקייט? און וואס דארף וויסן יעדער באוואוסטזיניקער זון אדער טאכטער, וועלכער גרייט זיך קיין ארץ ישראל?

שוין לאנג האט די ארטאדאקסישע עפנטלעכקייט גיפילט די נחצות אין א בוך איבער ארץ־ישראל, א בוך, וואס זאל געבן א פול, גיטריי און בעיקר ערלעך בילד פונים אלזייטיקן לעבן אין הייליקן לאנד, וואס זאל שילדערן דאס אלטע און נייע ארץ־ישראל, גיזען דורך ארטאדאקסישע ברילן.

און דערפאר האבן די ברייטסטע רעליגיעזע לייענער־קרייזן אויפגינומען ווי אן־אמתע בשורה, די ידיעה וועגן דערשיינען פון ערשטן ארטאדאקסישן בוך איבער ארץ־ישראל, גישריבן פון באקאנטן טאלאנטפולן זשור[illegible]

ה' משה מארק

„אויף די וועגן פון ארץ־ישראל"

40 ארטיקלען און פעליעטאנען

28 בילדער און אילוסטראציעס

דאס בוך פון משה מארק נייטיקט זיך נישט אין קיין רעקלאמע, די בעסטע רעקלאמע איז די וואגיקייט פון בוך, סיי בכמות סיי באיכות.

240 זייטן גרויסן אלבום־פארמאט האלט דאס בוך, אנגיפולט מיט העכסט אינטערעסאנטן לייען־מאטעריאל. גאנצע 40 באזונדערע קיפיטלעך גיפונען זיך אין בוך, אבער זיי לייענען זיך כסדר, קניפן זיך איינס מיטן אנדערן, לייענען זיך ממש מיט א פארכאפטן אטים פון ערשטן ביזן לעצטן בלעטל, ס'איז איין גאנצקייט — א שלימותדיק ווערק, וואס גיט א לעבידיקע אפשפיגלונג פון ארץ־ישראל. א באזונדער חשיבות באקומט דאס בוך צוליב דער זער ווארימער איינליידונג, וואס עס האט אנגישריבן דער בארימטער רעליגיעזער שריפטשטעלער, דער סעניאר פון דער ארטאדאקסישער ליטעראטור, רעדאקטאר פון פראנקפורטער „איזראעליט" ה' ז. שאכנאוויטש. עס וועט גענוג זיי צו געבן בלויז איין ציטאטע פון ז. שאכנאוויטשס הקדמה:

„...אין דער יעציקער אנטשיידנער צייט האלט איך דאס דערשיינען פון אזא בוך איבער ארץ־ישראל — גיזען מיט יידישע אויגן, גישריבן פון א יידישער פעדער — פאר א באמת וויכטיק גישעעניש".

ארץ־ישראל — אין ווארט:

דער אינהאלט פון בוך, איז אן־ויסערגיוויינלעך רייכער און פילפארביקער, די 40 ארטיקלען זענען גרופירט אין 4 באזונדערע אפטיילונגען.

מיטן יבשה־וועג קיין ארץ־ישראל

די ערשטע אבטיילונג פון בוך טראגט דעם טיטל: „איבער 10 גרעניצן". אין דער דאזיקער אבטיילונג ווערט באשריבן די אוניהויער־אינטערעסאנטע רייזע, וואס עס האט דורכגימאכט די גאנצע גרופע ארטאדאקסישע טוריסטן, וועלכע האבן באגלייט דעם גערער רבין, בעת זיין לעצטער נסיעה אין הייליקן לאנד אריין.

די אפטיילונג פארמאגט פאלגנדע זיבן קיפיטלען:

א) מיר פארן.
ב) א יידישער גרוס פון טשעכאסלאוואקיי.
ג) א טאג אין בודאפעשט.
ד) איבערן באלקאן.
ה) א שפאציר אין קאנסטאנטינאפאל.
ו) קליין אזיע.
ז) ביי די טויערן פון ארץ־ישראל.

א זער וויכטער איז דער דאזיקער וועג קיין ארץ־ישראל. העכער 5 טויזנט קילאמעטער, וואס שניידן דורך 2 וועלט־טיילן מיט 10 גרעניצן. דאס איז בכלל די ערשטע באשרייבונג, וואס שילדערט דעם יבשה־וועג קיין ארץ־ישראל, און גיט דערביי די אייליקאויפגיכאפטע מאמענט־אויפנאמען פונים לעבן פון אונדזערע יידישע ברידער אין די דאזיקע אלע לענדער.

אין דער לענג און ברייט פון ארץ־ישראל

די צווייטע אפטיילונג פון בוך טראגט דעם נאמען: „פון דן ביז באר שבע", און נעמט ארום גאנצע 20 באשרייבונגען פון אלע אלט־יידישע שטעט, און פון די וויכטיקסטע, ניי־אויסגיבויטע קאלאניעס אין הייליקן לאנד. פון דער יונגער ארטאדאקסישער „בני ברק", ביז דער אלטער „ראש פנה", פון „כפר חסידים" ביז „עין חרוד"; פון די ארענזשן־פלאנטאציעס אין פתח־תקוה ביז רוטענבערג באריממטער עלעקטרישער סטאציע אין נהריים.

דער גינויער אינהאלט איז אזא:

א) כותל מערבי, ב) אלט ירושלים, ג) שבת אין ירושלים, ד) תל־אביב, ה) דאס שבתדיקע תל־אביב, ו) בני ברק, ז) די מגילה פון ליידן, ח) אין דער „וועלט־פאבריק" פון חרוסת, ט) פאמעראנצן, פאמעראנצן! י) צפת, יא) אלטע חורבות און א ניי לעבן, יב) א באגעגניש אין טבריא, יג) דער ליכט־טורים ביים ירדן, יד) א קאלאגיע, וואס ווערט חרוב, טו) עמק יזרעאל, טז) אין א „קבוצה", יז) חיפה, יח) יריחו און דער ים המלח, יט) חברון — די שחיטה־שטאט, כ) א קרבן איז גיפאלן.

20 ארטיקלען פון א שפאציר איבער אלע גרויסע צענטרען און קליינע פונקטן. קיין איין ווינקעלע פון הייליקן לאנד איז דא נישט דורכגילאזט.

גישפרעכן מיט די אנגיזעענסטע פערזענלעכקייטן און בעטראכטונגען איבער דער לאגע אין ארץ־ישראל

די דריטע אבטיילונג — „מיטן פנים צו מזרח" — ברענגט קודם כל זער כאראקטעריסטישע גישפרעכן מיט די אנגיזעענסטע רעליגיעזע אויטאריטעטן, שמועסן מיט די פארשטייער פון די פארשידינע קרייזן אין ארץ־ישראל. ווי אויך באגעגנישן מיט אנגיזעענע פארשטייער פון אראבער און ענגלענדער.

חוץ דעם קומען אויך אריין אייניגע אקטועלע אקטועלע אפשאצונגען איבער די פאליטישע און ווירטשאפטליכע סיטואציע אין ארץ־ישראל.

דער תוכן איז אזא:

א) דער גערער רבי אין ארץ־ישראל,
ב) מיין באזוך ביי הרב זאנענפעלד זצ"ל,
ג) א שמועס מיט הרב קוק,
ד) ביי ד"ר ארלאזאראוו און בן צבי,
ה) צו גאסט ביים שייך אבוי־קישעק,
ו) א דיאלאג מיט אן ענגלענדער,
ז) ווירטשאפטס־פאזיציעס: 1) מיטן בליישטיפט אין האנט 2) דזיקא — נאלעווקיס.
ח) מחנה־ישראל.

דאס לעצטע ארטיקל „מחנה ישראל" איז א הייסער ארץ־ישראל־רוף צו דער ארטאדאקסישער הכשרה־יוגנט.

אויף דער צוריק־רייזע

זער טשעקאווע איז אויך די פירטע אפטיילונג: „צוריקוועגס", וואו עס קומען אריין די פאלגנדע פעליעטאנען:

א) אויפן ים,
ב) אויף די חורבות פון רוים,
ג) ביים פייער־מויל פון וועזוף.

דאס זענען גילונגינע רעפלעקסן פון א רייזע אין איטאליען. באזונדערס אינטערעסאנט איז דער לעצטער קיפיטל, וואס שילדערט נעאפאל, פאמפיי, און דעם וועזוף־וואולקאן, דערביי ווערט דער ארטיקל סימבאליש פארענדיקט מיט ארץ־ישראל.

ארץ־ישראל — אין בילד

נישט ווייניקער אינטערעסאנט פארן ליטערארישן אינהאלט פון בוך, איז דער אילוסטרירטער טייל. 28 אריגינאל־בילדער פון ארץ־ישראל גיפונען זיך דארט, אבער דאס זענען איינס־ב־איינס פראכט־גילונגינע אויפנאמיס, גיקליבינע זשאנר־בילדער. העכסט־אריגינעלע נייע בילדער פון די מקומות הקדושים, גילונגינע אילוסטראציעס פון די נייע שטעט און קאלאניעס, און אויך פיל זייער כאראקטעריסטישע טיפן.

דערביי זענען די בילדער גיגעבן אויף ספעציעלן לוקסוסיעזן קרייד־פאפיר, און דערטאר איז דער איינדרוק פון די בילדער נאך א שטארקערער. ס'איז ממש א פאטאגראפישער אלבום פון ארץ־ישראל.

צו באקומען אין אדמיניסטראציע:
„Bajs Jakow" Łódź, Kilińskiego 44, P. K. O. 67.795

דער גינויער אינהאלט פון די בילדער, אילוסטראציעס און פאטאגראפישע אויפנאמיס:

1) דער גערער רבי — (פראכט־אויפנאמע, אראפגיכאפט אין קאנסטאנטינאפאל)
2) כותל־מערבי — קינצטלערישע אויפנאמע פון דער הויך
3) ירושלים — פאנאראמע פון דער הייליקער שטאט
4) ירושלים — א געסל אין דער אלט־שטאט,
5) תל־אביב — זאמד־בערגער מיט 25 יאר צוריק,
6) תל־אביב — פאנאראמע פון דער שטאט,
7) תל־אביב — די גרויסע רעפרעזענטאנץ־שול,
8) בני־ברק — קינדערלעך אויף די טרעפ פון שול,
9) אויפן הר־כנען — סטאדיס שאף פאשן זיך,
10) ראש־פנה — פאנאראמע פון דער קאלאניע,
11) טבריא — דער קבר פון רבי מאיר בעל־הנס,
12) דער ירדן —
13) חיפה — פאנאראמע פון פארט און שטאט,
14) חיפה — א געסל נעבן ים,
15) יריחו — די אויסגראבונגען פון די אלטע חורבות,
16) מאדערניזירטע אריענט־קעמלין — קאראוואן אויף א בעטאן־בריק,
17) כפר־חסידים — פרומע קאלאניסטן ביי דער פעלד־ארביט,
18) נייער ישוב — [illegible] אין שאטן פון באנאנען־בלעטער,
19—24) ארץ־ישראל־טיפן — פארשידינע יידישע טיפן
25) מערת־המכפלה — די טרעפ צו דער הייל,
26) קבר רחל —
27) רוים — דער טיטוס־טויער,
28) וועזוף — דער וואולקאן זעצט מיט רויך,

דאס איז דער גינויער פארשידנארטיקער אינהאלט פון די בילדער. גאנץ באזונדערס דארף אונטערגישטראכן ווערן די העכסט־גילונגינע הילע, וואס איז גיווארן פראיעקטירט און אויסגיפירט דורכן באקאנטן יידישן גראפיקער ח. גאלדבערג, שטעלט מיט זיך פאר א פאטא־מאנטאזש פון די טשעקאווע און עקזאטישע בילדער־קאנטראסטן פון ארץ־ישראל.

אויסער די בילדער אינעווייניק אין בוך, גיפונען זיך אויף דער הילע 9 מיניאטור־פאטאגראפיעלעך.

דער פראכט־אלבום פון ארץ־ישראל — א צירונג אין יעדער יידישער שטוב

מיר האבן איבערגיגעבן דעם גינויען ליטערארישן און אילוסטרירטן אינהאלט בוך. מער קיין שבחים זענען פארן בוך נישט נויטיק. דאס בוך פארייניקט אין זיך צום שלימות — די רייכקייט פון תוכן און עסטעטישקייט פון פארם, נישט בלויז וואס דאס בוך האט גישלאגן דעם רעקארד צווישן די ארטאדאקסישע ביכער־אויסגאבן, נאר אויך אין דער אלגימיינער יידישער ליטעראטור זענען פאראן ווייניקער ביכער. גידרוקט מיט אזא עסטעטישקייט.

יעדער וויל זיך גיוויס איינשאפן דאס בוך — אבער ווי אזוי?

און אט דא קומען מיר מיט דער בשורה פאר אונדזערע לעזער: א דאנק אונדזערע באמיאונגען וועלן אלע אבאנענטן און אבאנענטינס פון „בית יעקב" באקומען דאס ווערטפולע בוך פאר א ספעציעלן הנחה־פרייז. נארמאל האלט דאס בוך גידארפט קאסטן צוליב דעם לוקסוס־פארמאט ביז 8 זל. רעכינענדיק זיך מיט דער שווערער צייט, האט דער פארלאג גישטעלט דעם פרייז אויף 4.80 זל. אבער אונדזערע לעזער וועלן דאס בוך קענען קויפן צו נאך א ביליגערן פרייז פון

דריי גילדן מיט 15 גראשן

און שוין צוזאמען מיט פארטא — 3.40 גילדן.

לעזער און לעזערנס!

נוצט אויס די אויסערגיוועלעכע גילעגנהייט צו באררייכערן אייער ביבליאטעק־שאנק. צו באנוצן דאס בוך איז א גייסטיקער פארגעניגן צוזאמען מיט אן־עסטעטישן גינוס.

לערערנס פון בית־יעקב־שולן!

דאס בוך פארמאגט א גיוואלטיקער שיכט מיט שול־מאטעריאל, וואס קען ברייט אויסגינוצט ווערן אין די שולן, סיי אלס ליטעראַרישער שטאף, סיי אלס לימוד פון ארץ־ישראל־לעבן.

חברות פון „בנות־אגודת־ישראל"

דאס בוך גיט א גינויע אויפקלערונג פון אלע אקטועלע און וויכטיקע ארץ־ישראל־פראבלעמען. דאס בוך קלערט־אויף די שטעלונג פון רעליגיעזן יידנטום צו ארץ־ישראל. נאכן איבערלייענען דאס בוך באקומט זיך א קלארער ענטפער: וואס ס'איז דאס פאזיטיווע און וועלכיס איז דאס נעגאטיווע אין ארץ־ישראל.

ביילאגע צום בית-יעקב-זשורנאל
נומער 12 — 113

בנות-בלעטער

ניסן תרצ"ד

זייט זיך מכשיר!

ובכן — האלטן מיר שוין נאך דער קראקעווער קרייז-קאנפערענץ פון די בנות אגודת ישראל-ארגאניזאציעס; און אז איך גיב מיר אפ א דין וחשבון פון די איבערגילעבטע מינוטן, זע איך, ווי שטארק אונדזער אידעע איז זיך צוואוקסן — גייסטיק און טעכניש ארגאניזאציאנעל. און נאך מער — מיר פארפולקאמין כסדר אונדזער ארגאניזאציע, בויען זי שטארקער אויס, פארפעסטיקן די רייען פון די בנות-חברות אין איין שטארקער מחנה, כדי צו מאניפעסטירן עפנטלעך דעם גייסט פון ישראל.

אבער נישט בלויז מאניפעסטאציע זענען מיר אויסן. מיר מיינין בעיקר אינערלעכע אויפבוי-ארביט השתלמות. און דעריבער זענין מיר אויך גיקומין צו דער מסקנא, אז ביי אונדזער צאל חברות, איז פיל פראקטישער אדורכצופירן באזונדערע קרייז-קאנפערענצן, איידער איין גרויסע לאנד-קאנפערענץ. ביי א קלענערער קרייז-קאנפערענץ קענין די דעלעגאטנס זיך בעסער אראפרעדן פון הארצן זייערע זארגן און שוועריקייטן, און ממילא קען מין אויך מער אויפטון לטובת דער באוועגונג.

אבער, ווען איך זאל זאגן דעם אמת, מוז איך מודה-זיין, אז פאר דער קראקעווער קרייז-קאנפערענץ האב איך זיך גאר שטארק גישראקן. און איצט, לאחר המעשה, מוז איך טאקע באלד פון אנהויב מיט פארגיניגן פעסטשטעלן, אז דער רבונו-של-עולם האט באצייטנס גיהאלפן און מיין שרעק איז גיוועזן א בחינמדיקע...

כ'האב זיך גישראקן פאר — — ארץ-ישראל, אבער בעסער גיזאגט, פארן ארץ-ישראל-פסיכאז, וואס האלט אן זייט אייניקע חדשים און איז אויך אריין אין די רייען פון "בנות". איך האב מורא-גהט, צי וועלן נישט אמאל די בנות-חברות צוליב דער האפינונג צו קומין קיין ארץ-ישראל, דערווייל פארנאכלעסיקן זייערע פליכטן דא, אין גלות — וארן מסופק בין איך גיוועזן, צי זיי פארשטייען דעם הייליקן רעיון פון "ישוב הארץ". ברוח התורה, וואס די אלוועלטלעכע אגודת-ישראל וויל ביים היינטיקן טאג אדורכפירן אין לעבן.

אבער גיוועזן איז טאקע אנדערש.

די דעלעגאטנס זענין צו דער קאנפע-

פון שרה שנירער

רענץ גיקומין און פארלאנגט פון אונדז א קאנקרעטע מיינונג וועגן אונדזער באציונג צו ארץ-ישראל, ווייל זיי האבן גיוואלט וויסן קלאר, וואסערע שטעלונג זיי אליין זאלן איצט פארנעמין ביי דער פראגע, און אין וואסערע ריכטונג ס-דארף זיין דאס אויפקלערן די ארטיקע "בנות", וואס זעגין צו דער קאנפערענץ נישט גיקומין.

און -דעריבער טאקע, ווען איך האב באטראכט די דעלעגאטנס בעתן רעפעראט וועגן ארץ-ישראל, וואו ס-איז גיקומין צום אויסדרוק דער פחד פון די גדולי-הדור פאר דער גיפערלעכער אמונה-לאזער סביבה אין הייליקן לאנד, — האב איך באמערקט אויף זייערע פנימער, אז זיי גיבן זיך אפ א קלארן דין-וחשבון וועגן דער גרויסער לאסט, וואס ליגט אויף זיי און האבן בעת-מעשה עגמת-נפש, וואס זיי אליין ווילן דעם זעלבן רעפעראט נישט קענין ווארט-ווערטלעך איבערגעבן פאר זייערע חברות, אויף זייערע וואוין-ערטער. נאכמער בין איך בארואיקט גיווארן, בעת איינע פון מיינע ערשטע שילערנס, היינטיקע דאצענטן אין סעמינאר פרל. חנה גראספעלד, האט אין א ר שלוסווארט בולט ארויסגיברענגט דאס גיפאר פון א פסיכאז, קעגן וועלכן "בנות" קעמפט כסדר, כדי צו דערהאלטן דעם אלטן תוכן — און גלייכצייטיק אויך באגרינדיט די קעגנערשאפט פון די גדולי-הדור, אז ס-זאלן עמיגרירן קיין ארץ-ישראל נאר פאמיליעס און פארפעלקער.

יא, מיינע טייערע בנות, בתי' און אלע יידישע טעכטער! מיר שטרעבן אלע צו קומין אין אונדזער הייליקן לאנד. ס-איז אונדזער האפינונג, וואס גיט אונדז כוח די צרות צו דערטראגן. און דווקא דערפאר, גראד דאס דאזיקע האפן און ווארטן, דארף אונדז מער שטארקן צו וועלן ווערן גאנצע הונדערט-פראצענטיקע יידן — און אמבעסטן לערנט אונדז דאס דער "זמן חרותנו", וואס מיר וועלן באלד פייערן.

שוין 3246 יאר זענין פארביי זינט יענים טאג, ווען אונדזערע אבות זענין פון מצרים באפרייט גיווארן, — און דאך ווי בולט, ווי קלאר, ווי שארף זעען מיר נאך אפילו אין איצטיקן מאמענט יענים טאג, די "ימים ההם" פאר אונדזערע אויגן!

אויפן ערשטן אויגנבליק איז דאס אפשר נישט קיין גרויסער חידוש. וואריים זעען מיר דאך אין דער לעצטער צייט דעם גרויסן דראנג צו פרייהייט ביי אלע פעלקער. אנדערש זענין אבער יידן פון אלע פעלקער אין דער וועלט און אנדערש איז די פרייהייט, וואס דער אייבערשטער האט די יידן גיגעבן, פון דער פרייהייט וועגן וועלכער די פעלקער אין דער וועלט טרוימין און חלומין אזויפיל, און פאר וועלכער זיי קעמפן און פארגיסן אן א שיעור בלוט. דאס איז אונדזער גייסטיקע, אינערלעכע פרייהייט, מיט וועלכער גאט האט גיבענטשט אונדזער פאלק, נאכדעם ווי אונדזערע אבות האבן דעם אפגאט פון יענער צייט, דעם מצרישן גאט, גיבונדן אין די אויגן פון זיינע פארערערס, די געצנדינער.

און ווי קוקן מיר היינט אויס? צי דערפילן מיר היינט אויך אונדזערע פליכטן אלס עבדי ד'?

ליידער, מוזן מיר אלע אנערקענין, אז נישט. צוליב פארשידינע סיבות הינקט פיל אונטער ביים דערפילן די פליכטן, טוען פיל פארנאכלעסיקן זייערע אויפגאבן — סיי מיידלעך און סיי בחורים, סיי די יוגנט און סיי די עלטערע.

און דאס איז טאקע אונדזער אומגליק, דערפאר ליידן מיר נאך היינט אזוי שטארק.

ביי יידישקייט איז נישט פאראן קיין אונטערהיגקן. מיט ביידע פיס מוז מין שטיין פעסט אויפן יהדות-באדן; מע קען נישט אויפהייבן איין האנט צו גאט און מיט דער צווייטער אונטערהאלטן אנ' אפגאט. "משכו וקחו לכם" — האט גאט גיזאגט צו אונדזערע אבות — משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצוות, ציט צוריק אייערע הענט פון די געצן און ערשט דעמלט וועט איר זיין ראוי זיך צו קענען באהעפטן אין גאט.

און אינים דאזיקן באדינג דערמאנט אונדז באלד דער אריינפיר צום יו"ט פסח, דער שבת-הגדול. גלייכצייטיק דערמיט טוט דאס אויך אין אונדז דערוועקן דעם בטחון, אז אויב "השתא הכא", מיר זענין היינט דא אין גלות פונדעסוועגן קען דאס נישט פארשטערן אונדזער שמחה צוליבן חג החרות, ווייל מיר ווייסן אויך, אז אין אונדזער אייגענער האנט ליגט עס מיר זאלן זוכה-זיין "לשנה הבאה בני-חורין, בארעא דישראל" — אין אונדזער אייגענער האנט דורכן מקיים-זיין די מצוות התורה.

"היום — אם בקולו תשמעו!". — שוין היינט אפילו, אין איין טאג, קענין מיר מיר דא אין גלות צו דער גאולה שלימה זיך דערדינין. און דעריבער טאקע, איר אלע "בנות" און בתי', וואס איר ווילט אויפגיין קיין ארץ-ישראל: גרייט זיך צו גייסטיק אין גלות דא, צו דער גאולה שלימה דארט, אין ארץ-ישראל — זייט זיך מכשיר צו דער עלי' און ארביט פאר ארץ-ישראל. אלע צו דער ארביט פאר ארץ-ישראל, אלע פארן "קרן הישוב", וואס וויל מכשיר זיין ארץ-ישראל צו דער גאולה שלימה!

צו דער חתונה פון אונדזער ח' חברה און איבערגיגעבינע מיטארביטערן פרל. נעכע קאפעל מיט ה' נטע נ"י קאטעק (דווארט) און לערערן פרל. הירשבערג (דווארט) מיט ה' וויטעלזאן (לאדזש) ווינטשן מיר אייך, אז גליק און צופרידנהייט זאל אייער גאנצ נייעם לעבנס-וועג באלייטן.

בנות אגודת-ישראל, לערערן ווייסקאל
בלאשקי פארז. חנה טרויבע

דעם הארציקסטן מזל-טוב ווינטש איך פרל. מ. קירשענבוים צו איר חתונה מיט ה' טראטנער זאל אייער צוקונפט זיין א קייט פון אייביק גליק און צופרידנהייט. דאס זעלבע ווינטש איך אויך מיין ל. תלמידה חי' בירענצווייג (פרעזעסן פון דער אזשאראווער בנות-ארגאניזאציע) צו איר חתונה מיט ה' ראזענבערג.

לאנצוט-קראקע ג. ליפער

מיין טרייע יוגנט-חברטע, אונדזער ח' פריינדן לערערן פרל. יהודית טראטנער (לעסקא) צו איר חתונה מיט ה' מענדל ראזענבערג (אסטראוויעץ). ווינטשן מיר א הערצלעכן מזל-טוב ורב ברכות מאליפות, תהי דרכם בחיים החדשה רפודה בשושני הצלחה, ועתידם יהי' מאושר ומבורך.

רבקה ראזענבערג-הורביץ
שידלוביץ "בנות אגודת-ישראל"

צו די ת"אים פון אונדזער טרייער און איבערגיגעבינער בנות-חברה פרל. רבקה לאה פינקעלשטיין מיט ה' משה יאקובאוויטש (סאסנאוויעץ) ווינטשן מיר פיל גליק, זאלסט זוכה זיין צו בויען דיין הויז אין גייסט פון אונדזערע אידעאלן אין הייליקן לאנד.

לערערן ש. מישקאווסקא
דאמבראווע-גור. "בנות-אגודת-ישראל"

די ראיאן-קאנפערענצן פון "בנות-אגודת-ישראל"

ווי באקאנט האט די בנות-צענטראלע אין די פארגאנגינע חדשים שבט—אדר ארגאניזירט ראיאן-צוזאמינפארן פון בנות איבערן גאנצן לאנד. מיר ברענגין דא באריכטן פון דריי קאנפערענצן, פון די לעצטע 2 אין קעלץ און אין לאדזש, וועלן מיר געבן אין קומינדיקן נומער. במשך דעם חודש סיון זענין פארויסגיזעען קאנפערענצן אין לעמבערג און אין ווילנע.

די קאנפערענץ אין ווארשע

איז פארגיקומין זונטיק פ' תרומה 1 א זייגער בייטאג אין גרויסן "פאריזער זאל", מוראנאווסקע 34. דאס איינליי-טונגס-ווארט האט גיהאלטן א. נ. פון ווארשעווער "בנות", פרוי צירל פינקל, וועלכע האט אנגיוויזן אויף די פארשידינע אויפגאבן פון בנוא"י, אין איצטיקן מאמענט.

מיט א לענגערע רעדע, וועלכע האט האט ארויסגערופן גרויס באגייסטערונג צווישן די דעלעגאטנס, איז ארויסגיטרעטן בנימין מינץ. ה' מינץ האט, אפגיגעבן א לעבידיקן גרוס פון ארץ-ישראל, פון דער שיינער אנטוויקלונג פונים הייליקן לאנד אין די לעצטע יארן. ער האט אויך איבערגיגעבן א גרוס פון דער בנות-אגודת-ישראל-ארגאניזאציע אין תל-אביב, וואס האט זיך לעצטנס גישאפן און ווייזט ארויס א שטארקע אקטיוויטעט אויף אלע רעליגיעזע גיביטן.

דער רעדנער ווייזט אויך אן, אז עס זענין פאראן שטארקע אויסזיכטן אין ארץ-ישראל פאר די מיטגלידערנס, פון בנות אגודת-ישראל" און די אגודת ישראל וועט אין דער צוקונפט זארגן, פאר א גרויסער עלי' פון די חברות פון בנות-אגודת-ישראל. ה' מינץ רופט אלע דעליגאטנס צו אנטוויקלן די אקציע פארן דערפאלג פון מיליאן-קאמפיין, וואס די ארטאדאקסיע האט פראקלאמירט. די רעדע פון ה' מינץ איז אויפגינומין גיווארן מיט ענטוזיאזם און די אלע אנוועזנדע האבן פייערלעך דערקלערט מיט אלע כוחות מיטצוהעלפן אין דער ארביט פארן מיליאן-קאמפיין.

דאן באקומט דאס ווארט דער לייטער פון צ. ס. רעדאקטאר פרידנזאן, וועלכער האט אין א שיין-גיבויטן רעפעראט באריכטיט איבער די ארביטן פון דער צענטראלע אין די לעצטע דריי יאר. דער רעדנער באריר די פארשידינע פראבלעמין פון דער יידישער פרוי און ווייזט אן אויף די פארצווייגטע טעטיקייט פון צ. ס. אויפן גיביט פון ארגאניזאציע, קולטור און עקאנאמיק.

ה' פרידנזאן רעט אויך לענגער ארום דאס ארץ-ישראל-פראבלעם, און די באענטע אויפגאבן פון בנות-אגודת-ישראל.

א. נ. פון אגודת-ישראל באגריסט דעם צוזאמינפאר פרנס ישראל אייזענבערג. דאן נעמט איבער דעם פארזיץ פרוי הערשקאוויטש און די דעליגאטנס גיבן אפ באריכטן פון זייערע שטעט.

נאך די גיהאלטינע רעפעראטן זענין אויף דער צווייטער זיצונג אויסגיהערט גיווארן די באריכטן פון די באזונדערע דעליגאטנס וועגן דער טעטיקייט פון די בנות-גרופן אויף די ערטער.

די באריכטן האבן זיך אויסגיצייכנט מיט זייער זאכ עכקייט. פון די באריכטן איז גיוועזן צו זען, אז די אפטיילונגין פון "בנות אגודת-ישראל" פירן א פארצווייגטע טעטיקייט אויף אלע גיביטן פונים יידישן לעבן. נישט בלויז זיי זארגן פאר דער רעליגיעזער דערציאונג און גייסטיקער אנטוויקלונג פון זייערע מיטגלידערנס. נאר זיי זענין אויך טעטיק אויפן גיביט פון סאציאלער הילף און אין א גרויסע צאל שטעט זארגן אויך די "בנות" פארן קיום פון די בית-יעקב שולן.

די קאנפערענץ האט אויסגיהערט באריכטן פון די פאלגנדע דעלעגאטנס: פרוי פינקעל און פרוי הערשקאוויטש — ווארשע, פרל. ברעסלער — ווישקאוו, טאטזינגער — פולטוסק, גורפינקעל — מלאווע, ניימאן — גריצע, אנקלעוויטש — קאזשעניץ, פרל. גליקסבערג — ווישקאוו ווי אויך די ביי-לערערנס פון טלושטש, אסטראלענקע א. אנד.

נאך די באריכטן האט זיך אנטוויקלט א ברייטע דעבאטע, אין וועלכער עס האבן זיך באטייליקט א גרויסע צאל דעליגאטנס, אייניקע דעליגאטנס האבן ארויסגירוקט א נויטווענדיקייט צו גרינדן פאך-קורסן פאר די בנות-מיטגלידערנס, אנדערע האבן ווידער גיפאדערט, אז די בנות-צענטראלע אין לאדזש זאל ארויסשיקן אינסטרוקטארנס אויף דער פראווינץ צו פארשטארקן די בנות-ארגאניזאציעס.

זייער א ברייט ארט אין דער דיסקוסיע האט פארנומין ארץ-ישראל. די דעלעגאטנס האבן דערציילט וועגן דער שטארקער באגייסטערונג וואס הערשט אין אלע שטעטלעך פאר דער ארץ-ישראל-ארביט און ספעציעל פאר דער זאמל-אקציע פון מיליאן-קאמפיין.

די אנפירערן פון דער הכשרה-גרופע פון בנות-אגודת-ישראל אין פאוואנזעק פרל. גור-ארי' האט אפגיגעבן א באריכט פון דעם לעבן אין דער הכשרה-גרופע און האט אנגיוויזן, אז א גרויסע אויפמערקזאמקייט וועט גילייגט ווערן אויף דער גייסטיקער הכשרה.

אויף די אלע באריכטן און רעדיס האט גיענטפערט רעד. פרידנזאן, וועלכער האט אויטגיקלערט די אלע באריכטע פראגן און האט גירופן צו פארשטארקן די ארביט פון אלע בנות-גרופן.

צום סוף זענין אנגינומין גיווארן א גאנצע ריי רעזאלוציעס. מיט אנערקענונג איז אויך אנגינומין גיווארן דער פארשלאג פון פרל. יאנאוויטש (גראדזיסק), אז די "בנות" זאל מיטהעלפן אין דער פסח-אקציע פאר די רוסישע יידן.

נאך דער שליסונג פון צוזאמינפאר איז פארגיקומין א פייערלעכער באנקעט.

די קאנפערענץ אין קראקע

איז פארגיקומין זונטיק פ' תשא. צום צוזאמינפאר זענין גיקומין 50 דעלעגאנטנס פון די שטעט אין דער קראקעווער סביבה. מצד דער בית יעקב-צענטראלע—האבן זיך באטייליקט: דירעקטאר י. ל. ארלעאן, ר' אשר שפירא, ר' משה דייטשער, פרוי שרה שענירער און די דאצענטנס פון סעמינאר. צו דער קאנפערענץ איז אויך גיקומין דער לייטער פון דער בנות-צענטראלע אין לאדזש רעד. א. ג. פרידענזאן.

די קאנפערענץ איז פארגיקומין אין סעמינאר-בנין אין גרויסן זאל, וועלכער איז גיוועזן ספעציעל הערלעך דעקארירט. די פרעזעסן פון דער קראקעווער בנות דאצענטן פרוי פאסטאג עפנט די קאנפערענץ מיט א הארציקן ברוכות הבאות לכבוד די געסט און שטעלט זיך אפ אויפן באטייט פון די קרייז-קאנפערענצן וואס ווערן אין די לעצטע וואכן אפגיהאלטן אין אלע פונקטן פון לאנד, זי ווייזט אן אויף דעם חשיבות פון די צוזאמינפארן און דריקט אויס דעם וואונטש, אז אלע פלענער און פארלאנגין וואס די קאנפערענצן גיבן ארויס זאלן רעאליזירט ווערן.

עס ווערט דאן גיוועלט א פרעזידיום פון: ווייסבעקער (בענדין) נייגרישעל (בילין) קויפטייל (טארנאוו), און די דאצענטנס פון סעמינאר מיט פרוי שרה שענירער בראש. דעם פארזיץ פירט פרל. קליין (קשאנאוו). דאן האלטן ווארימע באגריסונגס-רעדיס פרל. פינקעלשטיין א. נ. פון דער קראקעווער "בנות" און פרל. חנה טייטלבוים א. נ. פון אלע סעמינאריסטנס. ר' אשר שפירא א. נ. פון דער בית יעקב-צענטראלע.

נאך די באגריסונגין גיבן אפ זייערע באריכטן פרל. אשער (קראקע) דונקעלמאן (יאלבראם) אלעק (קראסנע) זילבערג (בילין) קויפטייל (טארנאוו) זיסמאן (ניי-מארק) ראזא (בענדין) בערלינער (סלאמניק) גאלדפאדן (יאוואזשנע) זעעמאן (ניי-סאנץ) בלאך (סענדישאוו). נאך די באריכטן האלט א לענגערן רעפעראט רעד. א. נ. פרידנזאן, וועלכער גיט אן א-איבערבליק איבער די טעטיקייט פון דער בנות-צענטראלע במשך די לעצטע 3 יאר זינט דעם ווארשעווער צוזאמינפאר, רעד. פרידנזאן ווייזט אן אויף די ברייט-פארצווייגטע ארביט פון צ. ס. אויף אלע גיביטן און מיט הויל אנשטרענגונג דאס איז גיטון גיווארן ביי די קארגסטע מיטלין. אויך רעט ער ארום די פארשידינע קאמפליצירטע פראגן פון דער באוועגונג, וואס זיי צו קענין פארענטפערן פאדערט זיך אן א שיעור כוחות און אויפאפערונג. די באריכט-רעדע ווערט אויסגיהערט זייער אויפמערקזאם און ווערט באדאנקט מיט יישר-כוח אויסרופן.

נאך דער מיטיק הפסקה הויבן זיך אן די דיסקוסיעס איבערן באריכט און בכלל איבער אלגימיינע פראגן פון "בנות" אין וועלכע ס-באטייליקן זיך די דעלעגאטנס: דאוויד (קראקע) בלאך (סענדישאוו) האראחיץ (קראקע) מאנדלבוים (קראקע) ווייסבעקער (בענדין) ראפאלאוויטש, קליין, דאצענטן גראספעלד, דאצענטן גאלדשטאף (קראקע) זעעמאן (סאנץ) רובין (יאסלא) קליין (קשאנאוו) מושעל (בענדין) נאשעלסקא (סאסנאוויץ) קויפטייל (טארנאוו). מארגענשטערן (זאווירטשע), נייגרישל (בילין), פרוי הייטנער (קראקע), גאלדפאדן (יאוואזשנע). אין דער דיסקוסיע קומט צום אויסדרוק די עקאנאמישע נויט, וואס עס באהערשט די יוגנט און זייער דראנג צו פארענטפערן דאס שווערע עקאנאמישע פראבלעם ביי די חברות: גאר אויף א הויכן ניווא האט זיך גיהאלטן די דיסקוסיע בעתן באטראכטן די

קולטורעלע און פעדאגאגישע פראבלעמין פו דער באוועגונג.

באזונדערס שארף איז גיווען די דיסקוסיע וועגן דער ארץ־ישראל־פראגע.

עס איז גיווען דער שטארקסטער אויסדרוק פון דער גאנצער קאנפערענץ אנצואווענדן אלע מיטלין ביי דער א״י־צענטראלע פון דער אגודה אז עס זאל בשום אופן נישט דערלאזט ווערן דאס פארן פון בחורים, נאר נשואים און אזעלכע, וואס האבן חתונה מיט אפיציעלע חברות פון „בנות״, וואס איז אויך איב די מיינונג פון די גדולי התורה.

אויך איז די בנות־צענטראלע אויפגיפאדערט גיווארן שטרענג צוריק צוהאלטן אויף וויפל עס איז מעגלעך דעם פסיכאז פון הכשרה, כדי נישט שפעטער צו דערפירן צו אן־אנטוישונג. די ארגאניזאציעס דארפן די חברות באוואוסט מאכן פון זייער ציל און נישט נאך פארשטארקן דאס געיעג נאכן סערטיפיקאט. אלע אנטיילנעמער אין דער דיסקוסיע האבן אויך גלייכצייטיק ווארים אפעלירט צו ארביטן פאר „קרן הישוב״, בפרט דורכצופירן די אקציע פאר זעלבסט־באשטייערונג מיטן גרעסטן ערפאלג.

נאך דער דיסקוסיע האבן ביי א פול־גיפאקטן זאל גיהאלטן רעפעראטן די ה״ה: דירעקטאר ארלעאן און רעדאקטאר פרידענזאן. אין זייערע רעדיס זענין גיגעבן גיווארן ענטפערס אויף אלע באַרירטע פראגן פון דער בנות־באוועגונג און גלייכצייטיק האבן די רעדנער אויפגיקלערט די צילן פון „בנות״, וואס קענין בשום אופן נישט ארונטערפאלן צייט־שטימונגין נאר פירן די ארביטן אויף דער אנגיצייכנטער ליניע.

דער עולם נעמט אויף ביידע רעפעראטן מיט שטארקן בייפאל.

צום סוף האלט אן־אינהאלטס־רייכע שלוס־רעדע דאצענטן חנה גראספעלד, וועלכע ווייזט אן אויפן עיקר־ציל פון „בנות״ אלס רעליגיעזע פרויען־יוגנט־באוועגונג. איר רעדע איז גיווען א מייסטערהאפט רעטאריש קונסט־ווערק און גימאכט א שטארקן רושם.

די קאנפערענץ ווערט גישלאסן מיט א כאר הארציקע ווערטער פון פרוי שעניגער און מיט אויסרופן: לשנה הבאה בירושלים!

די קאנפערענץ אין לובלין

איז פארגיקומין זונטיק פ׳ תצוה.

די קאנפערענץ עפנט פרל. לובארט מיט א קורצער רעדע וועגן דער באדייטונג פון דער קאנפערענץ און עס ווערט גיוועלט א פרעזידיום פון פרוי בלווייד און פרוי שויבמאן און די לערערנס פרל. זיסקינד (כעלם), פרל. עטינגער (שעברשין), פרל. ווינפעלד (קראשניק), און פרל. איזראעלעוויטש (יאנאוו).

עס האלטן דאן באגריסונגס־רעדיס: ה׳ יעקב מינצבערג (בית־יעקב), ה׳ פארשטעהער און ה׳ פלאכטא (אגודה), ה׳ האלבערשטאט (פועלים) און שילערן קאן אין נאמין פון דער עלטסטער קלאס בית־יעקב אין לובלין.

דאן האלט א לענגערע באגריסונגס־רעדע א. מ. ראגאווי אין נאמין פון דער אגודה־צענטראלע און ווייזט אן אויף די גרויסע אויפגאבן פון דער בנות־באוועגונג.

פרל. פוטערמאן (לובלין) האלט א רעפעראט וועגן דער פרעסע און רעט ארום אויף ווי ווייט וויכטיק ס־זענין דער „טאגבלאט״ און „בית־יעקב־זשורנאל. זי רעט אויך וועגן דעם דוחק אין ליטעראטור, וואס באשווערט שטארק די דערציערישע ארביט אין די גרופן.

נאך דער מיטיק־הפסקה הויבן זיך אן די באריכטן פון די שטעט: וואסערמאן (מארקושאוו), גילערנטער (יאגאוו), ווייסבראט (קראשניק), קליינהענדלער (כעלם), וויינבערג (שעברשין), צוקער (אפאלע) און אנדערע.

פון די באריכטן זעען זיך ארויס, אז אלע ארגאניזאציעס פירן א מוסטערהאפטע טעטיקייט. עס פעלן נאר די מיטלין צו די ארביט און עס ווערט אויסגידרוקט דער ווונטש, אז ס־זאלן צוגיצויגן ווערן די ברייטע יידישע פרויען־מאסן צו דער בנות־ארביט. נאך די באריכטן האלט אן־אויספירלעכן רעפעראט איבער אלע אקטועלע בנות־פראבלעמין רעד. פרידנזאן און וועלכער ער גיט אן־איבערבליק איבער דער לעצטער אנגישטרענגטער ארביט פון דער בנות־צענטראלע אין לאדזש. דער באריכט ווערט פון אלע אויפגינומין מיט אנערקענונג.

עס אנטוויקלט זיך דאן א ברייטע דיסקוסיע מכוח די פארשידינע בנות־פראגן און עס באטייליקן זיך אין דער דיסקוסיע: פראק (מארקושאוו), פאבריקאנט (יאנאוו), פרוי פרידנזאן (לובלין), פרל. ווינפעלד (קראשניק), פרל. צוקער (אפאלע), עטינגער (שעברשין), פרל. צימרינג (פיאסק) און פרל. טאקער (לובלין).

במשך דער דיסקוסיע קומט צום אויסדרוק אלץ, וואס איז נוגע דער אנטוויקלונג פון דער בנות־ארביט אין אלע ענינים און ס־ווערן גיגעבן א גאנצע ריי פארשלאגן צו פארבעסערן די ארביט פון בנות־אגודת־ישראל.

רעד. פרידנזאן ענטפערט אויף דער דיסקוסיע און שטעלט פאר א גינויען פלאן וועגן דער ווייטערדיקער ארביט פון צענט. סעקרעטאריאט. ווערט די קאנפערענץ גישלאסן אין א גיהויבינער שטימונג.

* * *

באריכטן פון די קאנפערענצן אין קעלץ און אין לאדזש, וועלן מיר ברענגען אין קומינדיקן נומער. אויך וועלן מיר געבן א גינויע אפהאנדלונג איבער אלע פראבלעמין, וואס זענין באהאנדלט גיווארן אויף די קאנפערענצן און רעזומירן די אנגינומינע באשלוסן.

דבורה פאסטערנאק ע״ה

דינסטיק פ׳ תשא איז די אקטיווסטע מיטגלידערן פון אונדזער פרויען־קאמיטעט, די שטאלצע פארטיידיקערן פון אונדזערע הייליקע אידעאלן פלוצלינג גישטארבן. די דאזיקע ידיעה האט זיך בליק־שנעל פארשפרייט איבערן שטאט און צו די ב״י שילערנס. פון גרויס דערשיטערונג האבן די קינדער פון זיך ארפגיריסן די ווייסע קעלנערל׳ך, פארלאזן די שול און גיאיילט צום ארט דעם לעצטן כבוד אפגעבן זייערע מוטיקע קעמפערן און פארזארגערן, וועלכע האט ווי א גיטרייע מוטער במשך 7 יאר גיזארגט פאר זיי. מיט איר טויט איז אויסנגיריסן גיווארן א הערלעכע בלום פון אונדזער באוועגונג. מיט איר שיינער שפראך האט זי גיווינין די סימפאטיע פון די ברייטסטע יידישע קרייזן פון דער היגער יידישער באפעלקערונג פאר בית־יעקב. אין מיטן די פרוכטבארסטע ארביט איז זי פלוצלינג אוועקגיריסן גיווארן, און איבערלאזנדיק אונדז ווי פאריתומט הה! מי יתן לנו תמורתה! 4 נאכמיט״ק איז פארגיקומין די לוי׳ ביי דער באטייליקונג פון דער גאנצער יידישער באפעלקערונג, ב״י שילערנס און בנות־חברות. אלס צייכן פון טרויער איז די שול גיווען גישלאסן אכט טאג, און פורים איז די טראדיציאנעלע פורים־חגיגה נישט גיווען. מיר דריקן דערמיט אויס דעם טיפסטן ביילייד אין מיטגיפיל אונדזער שטאלצע טרעגערן ביילע פאסטערנאק צוליבן טויט פון איר מוטער ע״ה. אין דער ווייטערער ארביט פאר אונדזערע אידעאלן זאל זי א טרייסט גיפינין!

לערערן חוה פאמעראנץ,
פרויען־קאמיטעט, בנות,
בתיה, אחדות, השמש,
מאגעלניץ. חבצלת.

DER RUF

Unter der Redaktion von Dr. Nathan BIRNBAUM Aimè PALLIÉRE Alfonso PACIFICI erscheint

UNABHÄNGIGE JÜDISCHE ZEITUNG
jeden zweiten Donnerstag.

ES SPRECHEN
Rufer zur Einkehr
Rufer zur Tat

ES SPRECHEN
prominente Vertreter aller Richtungen über jüdische Hifs- und Aufbauarbeit.

Halbjars-Abonnement Zl. 4.80
Einzel-nummer 50 gr.

Zu haben bei allen Zeitungsverkäufern und in den jüdischen Buchhandlungen. Wo nicht' wende man sich an Verlag „Der Ruf", Rotterdam (Holland) L. Verschuierstr. 71c

אלע נומערן צו באקומין אין אונדזער אדמיניסטראציע קילינסקע 44 פ. ק. א. 67.795.

א הארציקן מזל־טוב

ווינטשן מיר די טעטיקע און גיטרייע בנות־פירערנס לערערן **סימא קליגער** צו איר חתונה מיט ה׳ **שלמה גרינפעלד**, לערערן **זעלדא לאה קעסטענבערג** צו איר חתונה מיט ה׳ **יצחק ראוויטש** לערערן **מלכה קירשנבוים** צו איר חתונה מיט ה׳ **קלמן טראטנער**, לערערן **יהודית טראטנער** צו איר חתונה מיט ה׳ **מענדל ראזענבערג**, לערערן שיינה רייזל **הערשענבערג** צו איר חתונה מיט ה׳ **מענדל וויטעלזאהן**.

זאל דער בורא עולם אייער נייעם לעבנס וועג בענטשן מיט שפע און הצלחה עד בלי די.

צענטראלע „בנות אגודת ישראל״ אין פוילן
רעדאקציע „בית־יעקב־זשורנאל״, לאדזש.

זיי האבן זיך פארטראכט...

דו בעטסט מיך, פריינט מיינער, אז אויב איך וועל שרייבן וועגן בנות אגודת ישראל־באוועגונג — זאל איך למען־השם רק שרייבן „אן שבחים״ — אן די גיוויינטלעכע פאטעטישע פראזעאלאגיע; דאס באלייריקט, זאגסטו, ווי א קינד וואס מע וויל עס מיט זיסיקייטן פארגלעטן פאר עפיס א גוטן טאט...

ביסט גירעכט מיין פריינט.

איך האלט אויכעט אזוי.

און א חוץ־אלים — וואלט אזא שרייבן נישט גישטאנין אין איינקלאנג מיט דער יידישער אויפפאסונג, וואס פארטראגט נישט קיין גיבארגטע אויבערפלעכלעכע ווערטער אן אינערלעכע דעקונג — און פארטראגט אויכעט נישט קיין באזילבערטן שלייער איבער דערשיינונגין פון לעבן.

קוק אריין — דאס פשטות פון אונדזער הייליקסטן ספר־הספרים און וועסט זען. און גיב א קוק — אין געצענדינערישן עוואנגעליום פון די אומות־העולם. ווען דער גריך האמערוס וויל באשרייבן א מלחמה ווי א צרעת איז גיפאלן אויף דער מחנה — זאגט ער נישט אנדערשט, נאר אז „דער אפגאט צעאוס האט גישיקט זיינע זילבערנע פיילן אויפן קערפער״...

און אזוי ווייטער.

אויכעט אין שייכות צו דער פרוי האט אייראפע — אזוי צביעותדיק פאטעטיש גיהאנדלט;

א נערליך איר באטראכט ווי א שקלאפין אן ווירדע, אן אייגינער מיינונג אין גיוויסן - און אויסערליך זי באהימלט, באשיינט און גיקריינט; איז זי די פרוי גיווארן אן־אביעקט פון משוגענע קאפריזן פון יעדן פאטעטיזירנדן מנוול—באזינגין אבער באשפיגן צו ווערן...

יהדות — דאס איז דאס פשטות פון לעבעדיקן לעבן. דאס האבן מיר — אויף די פרוי גיקוקט ווי אויף א מענטש מיט א נשמה און מוח, מיט אייגינע פליכטן און אייגינע אויפגאבן איבער וועלכע זיי דארפן זיך פארטראכטן.

אזוי, מיין פריינט.

ערשט אז אונדזער אייגינע וועלט האט זיך א וואקל־גיטון - און אונדזער יוגנט האט גינומין נאכטאנצן די שבעים אומות האט מען פון דארטן אלץ אריבערגישמוגלט גרייטערהייט — איז ארויסגיקומין נאך טויזנט מאל העסליכער ווי דארט.

און אז דער קאדעקס פון אייראפע — האט גיפסקנט אז א פרוי מוז זיין אויבערפלעכלעך, אז איר שפייז מוז זיין ביליקע פילמין, פיטיגרלי־שאנד, דזשדזש, און סענסאציע־מארד־פראצעסן־ פובליציסטיק; זי דארף נישט דענקין, זי דארף רק זיין אן־אויסגישטראצטער מאנעקין— מ׳וועט שוין פאר מיר אלץ פארטיק מאכן—גידאנקין, אידעען, זי דארף בלויז קומין און נעמין אלץ פון גרייטן, נאכמאלפיווען און נאכפלאפלין ווי א פאפוגיי.

און אז מ׳האט דאס אלץ אריבערגיפלאנצט אויפן יידישן באדן.

איז דעמלט די פרוי גיווארן אויס יידיש. ווייל זי האט אויפגיהערט אליין צו דענקין, צו פילן — ווייל פון די מוטערס מילך זענין פרעמדע ריטערס פון פרעמדע ביכער—גיווען אירע אידעאלן.

און וואוליונגערישע עמאנציפירטקייט האט זי גילערנט פארלירן די אייגינע אינערליכע וועלט.

איז ארויסגיקומין אזוי —

אז אין א צייט פון תוהו־ובוהו ביי דער יידישער יוגנט — איז אונדזער פרויען־יוגנט גיווען זיבן־און זיבציק מאל תוהו ובוהודיקער.

אין א צייט פון פלאכקייט, ווען אונדזער יוגנט האט פארלוירן איר הייליקייט אין הארץ — איז יידישע פרויען־יוגנט גיווען עפיגאן פון פלאכקייט און נשמה־לאזיקייט.

זיי זענין נישטאנין אין גאס און איינגיהאנדלט מציאות, אלערליי לאזונגין שפאט־ביליק — א פרוטה פאר א לאזונג, א פרוטה פאר א לאזונג.

און אז יידישע יוגנט — איז גיווארן אינערלעך־היימלאז און אויפן ראנד פון פארצווייפלטער פארצווייפלונג — אנגינומין אנכאפן אין ברעקלעך יידישקייט, אין שיריים פון אלטן יידישן אוצר — יידיש לאנד און יידישע שפראך;

טא האט יידישע פרויען־יוגנט ווייטער גינאשט פון גרייטן; גישווימין אויף דער אויבערפלאך, זיך גיפלאנטערט צווישן די פוס, נאכגיזאגט אמן; גיפינט אלס קריינדיל — און אפשר אמאל אלס שטויס־קראפט — אדער קיין איינן ווארט קיין מאל נישט גיזאגט.

ווייל זיי האבן איבערגיריסן דעם קאנטאקט מיט זייער אייגינים מהות.

זיי זענין גיווארן אויס זיך אליין — און ממילא אויס יידיש.

און דעמלט איז ווי א בליץ גיקומין בנות אגודת ישראל. מיר האבן די יידישע פרויען־יוגנט גיוואלט צוריקברענגין צו זיך אליין, צו איר אייגינים מהות. און ממילא איר צוריקגיגעבן איר פרויען־ווירדע, איר מענטשן־ווירדע — די פארלוירינע.

ווייל אייראפע האט זי גימאכט פאר א פלאך גידאנקלאז באשעפיניש און ממילא מסוגל נאכצומאלפיווען יעדע פרעמדע אידעע; מיר האבן פון איר גיפאדערט פארטראכטן זיך, נישט זיין בלויז א נאכהענגערל—און ממילא שעפן פון איניווייניק דאס אחריות־גיפיל פאר אייגינע פליכטן אייגינע אויפגאבן —נישט נידריקערע ווי די מענערישע— נאר אנדערשדיקע—כלפי די וועלט און יידיש פאלק.

און דעמלט.

אנשטאט דעם וואס יידישע פרויען־יוגנט איז דיר איצט גיווען עפיגאן פון צופאלונג, וועלן זיי ווערן פיאנערן פון קאנסילידאציע.

ווייל זע יידישע יוגנט, וואס האבן פארלוירן גאט אין הארצן זענין גיווארן צושאטינע זאמדלעך וואס גאר נישט קען זיי צוזאמינבונדין.

מע שטייט אזוי איינער אנטקיגן צווייטן מיט א מעסער צווישן די ציין, מיט שנאה אין הארצן —

אין שטענדיקן קידער־ווידער אין פארצווייפלטן גייען נאך די ברעקלעך: „מלכות־ישראל״, „מלכות־סאציאליזום״ אין א צייט פון תוהו ובוהו, ווען א פרעמדע וועלט איז פול האס קייגן אונדז.

אין עפיס א ניי־בוך וואס כ׳האב גילייענט זאגט דארטן אזוי צו א יונגין ייד פון אונדזער תקופה אזוי צו זאגן!

— איר ווילט אן־אייגינע היימאט־שטאט? אויב איר האט אויפגיגעבן די רעליגיע, דעם איינציקן פאדים, וואס פארבינדט דאס יידישע פאלק —

דאן איז דאך יעדער פון אייך—א באזונדער שטאט, א באזונדערן היימאט פאר זיך... אויב די יידישע פרוי — זאל צוריקקערן צו זיך, ווערן דאס וואס זי דארף זיין דאן קען זי נאך ווערן די שטויס־קראפט פארן פרייען תוהו־ובוהודיקן יידישן דור —צוריקצוקערן אויפן וועג צו ג—ט און אינערלעך זיך צעמענטירן: „די לעצטע קענין זיין די ערשטע״ אלע סימנים ווייזן דערויף אז מיר האבן דאס רעכט דאס צו דערווארטן פון דעם נייעם פרויען־דור בנות אגודת ישראל.

אין קראקע איז דא א בנין, דאס סעמינאר פאר בית־יעקב־לערערינס, וואס דארפן זיין די דערציערינס פון נייעם דור.

ס־איז א פירשטאקיקע גיביידע פון רויטע ציגל — צופיסנס די ווייסל.

אן־אוונט. פון די פענצטער רייסט זיך ארויס ליכט. אויפן ברייטן פלאץ טאנצן שאטנס.

קיינער איז נישט ארום.

בלויז צוויי יינגע מיידלעך, שילערינס דרייען זיך אויף און אפ, פארמוח, ווי ישיבה־בחורים נאך א שיעור.

—יא... זאגט איינע צו דער צווייטער— אונדזער וועג איז א שווערער, א דערנער־וועג.

אבער צי איז עס נישט גיווען בלויז פאר יחידים אין די מאסן פרויען־יוגנט וועלן זיי אונדז נאכגיין? און זיי האבן זיך פארטראכט.

אט — דאס.

ס־איז אונדזער פארדי־סס.

מיר האבן – מיט בנות אגודת ישראל— אריינגיבראכט א מהפכה אין דער פארצמדקייט פון אונדזער פרויען־יוגנט, אין דער פארפלאכטקייט אין דער גידאנקלאזנקייט פון אונדזער פרויען־יוגנט; זיי האבן צוריק גיפונין דעם וועג צו זיך אליין, דעם וועג צו זייער פאלק דעם וועג צו זייערע פליכטן און אויפגאבן.

מיר האבן אין זיי איפגיוועקט דעם מענטש, דעם מענטש אין זיי.

יא, מיין פריינט.

כ׳וועל שרייבן — אן שבחים און פאטעטישע פראזעאלאגיע נאר דאס איינע: ס־איז זייער א סך:

„און זיי האבן זיך פארטראכט״.

אליצור בן שדיאור

דער וועג

אליעזר שינדלער

דער וועג איז לאנג,
דער וועג איז שווער;
און יעדער גאנג —
א זיפץ, א טרער...

אויף יעדן טריט —
א שטיין, א דארן;
באגלייט פון שפאט,
פון שאנד און צארן...

נאר ווייטער, ווייטער,
מוז מען גיין! — — —
הגם ס־איז שווער
צו גיין אליין...

ווייל ס־פירט ארויף,
ארויף דער וועג —
דער וועג צום טאג
פון אלע טעג...

בנות אגודת ישראל און דאס סאציאלע פראבלעם

פון **נפתלי שצופאק**

ב'

וויל מיר האבן שוין אין אונדזער ערשטן ארטיקל אנגעוויזן איז דאס סאציאלע פראבלעם היינט אן־ענין, וואס באשעפטיקט די גאנצע געזעלשאפט־לעכקייט. אן־אויסנאם שטעלט מיט זיך פאר דאס רעליגיעזע יידנטום. דא פאסט מין נאכנישט אויף דאס דאזיקע פראב־לעם אין זיין גאנצן היקף.

דער דאזיקער אומשטאנד לאזט זיך פסיכאלאגיש דערקלערן דורך באקענען זיך מיטן ספעציפישן צוגאנג פון רע־ליגיעזן ייד צו כלל־ארבעט. בהסכם מיט דער גרונט־השקפה, אז די גייסטיקע גיברויכן. שטייען אין דער ערשטער שורה פון מענטשס טוען און די קער־פערלעכע דינין נאר צו געבן דעם נפש די מעגלעכקייט עוסק צו זיין אין הע־כערע גייסטיקע ענינים — איז די זארג פאר עקאנאמישע ענינים אראפגישטופט גיווארן בלויז צו די אייגינע פריוואטע זארגן. די כלל־אטמאספערע אין וועל־כער עס לעבט דער רעליגיעזער ייד איז אויסגיפולט בלויז מיט גייסטיקן תוכן. דער ייד אנטלויפט פון זיינע עקאנאמישע טרדות, בכדי זיך אויסצו־לעבן אין כלל, וועלכעס איז עוסק אין העכערע ענינים, ווי למוד־התורה, עבודות ה' מצות ומע"ט. דער רעליגיעזער צבור שטעלט מיט זיך פאר א קאלעקטיוו פאר העכערער נשמהדיקער טעטיקייט.

אמת איז, אז אין די מצות און מעשים טובים פארנעמט א גרויס ארט די התחייבותן פון בין אדם לחבירו. בפרט די מצות צדקה און גמילת־חסדים האבן תמיד פארנומען א גרויס ארט אין דער טעטיקייטס־ספערע פון רעליגיעזן יידנ־טום. דאס ענדערט אבער נישט דעם אומשטאנד, אז דער תורה־ייד איז צו־גיגאנגין צו דער כלל־ארביט מיטן רע־ליגיעזן צוגאנג. דאס רחמנות אויפן ארימאן און מיטלייד מיטן ליידנדן האט ארויסגישטראמט פון רעליגיעזן פליכט. וועלכער האט עס אויפגיבלאזן אויף א גאר הויכע מדרגה און באוואויגן צו שאפן וואס גרעסערע לייסטונגין פאר די ארימע און ליידנדיקע.

ביים רעליגיעזן ייד האבן בכן די חשבונות פון היינטיקן אופן באנעמין די ווירטשאפטלעכע ענינים דעמלט קיין ארט נישט גיהאט. די עקאנאמיק איז גיווען א פריוואט ענין וועלכע האט נאר גיהאט די אויפגאבע צו ברענגין פרנסה און דאס כלל לעבן איז גיווען גאר עפיס אנדערש און האט זיך גיפירט לויט אנדערע כללים.

דער הויפט־פאקטאר פון דערהאלטן די יוגנט ביים יידישקייט — וואס דאס איז גיוועזן איינס פון די הויפט־צווייגן פון דער כלל־ארביט — איז גיווען דער חינוך. דערויף איז אוועקגילייגט גיווארן די הויפט־אויפמערקזאמקייט און דא האט זיך אפגישפיגלט די גאנצע רעליג־יעזע אקטיוויטעט.

די היינטיקע עקאנאמישע סטרוקטור האט בכן גיטראפן דעם רעליגיעזן יידנ־טום אין גאנצן נישטצוגעגרייט. היינט צו־טאג, ווען די יסודות אויף וועלכע ס'עקאנאמישע לעבן פון רעליגיעזן יידנמום איז גיווען גישטעלט ברעכן זיך כסדר, ווען די יוגנט מוז זיך זוכן אן־עקאנאמישן אנהאלט אין לעבן. ווען דאס שאפן נייע עקאנאמישע באדינגונ־גין איז א גיבאט פון דער שעה און ווען די זארג פארן עקאנאמישן קיום פון ייד איז אויך איינצייטיק די זארג פאר זיין יידישקייט איז די פאסיווי־טעט צום סאציאלן פראבלעם פשוט א פארברעכן.

דווקא דער אריגינעל־תורהדיקער צוגאנג פון רעליגיעזן יידנטום צו כלל־ארביט איז היינט מחייב א שטארקע סאציאלע טעטיקייט פון רעליגיעזן יידנטום. אמאל ווען די עקאנאמיק האט זיך גיפונין אין רשות־היחיד, האט טין זיך גיקענט בא־נוגנין מיט פרטותדיקע צדקה אין גמילות־חסד. היינט ווען די עקאנאמיק איז אין רשות־הרבים — דארף די מצוה פון גמילות־חסד און „והחזקת בו" אויפ־גיפאסט ווערן אלס כלל־ישראל־פראבלעם. ווארן לאמיר קוקן מיט אפינע אויגן אויפן עקאנאמישן מצב פון רעליגיעזן יידנטום. ס'כאפט דאך ממש אן א גרויל. פון די אמאליקע גרויסע גבירים, איז דער רוב שוין פארארימט גיווארן; גאנ־צע צווייגן פון מסחר ווערן ארויסגיריסן פון יידישע הענט; נייע פרנסה־צווייגן קומין נישט צו. פאראן גאנצע בראנזשן ווי דער רעליגיעזער ייד קען כמעט קיין קיום נישט האבן צוליב שמירת־שבת א. ז. וו. קיין יידישער ארביטער ווערט אין קיין שום פאבריק נישט אנ־גינומין, אפילו ביי יידן. און וואס נאך ערגער: א רעליגיעזן ארביטער וויל קיינער נישט האלטן אפילו א רעליגיע־זער פאבריקאנט. וואקסט טאקע דאס פאראָרימקייט און האפנונגסלאזיקייטן צווישן די ברייטע רעליגיעזע מאסן. דרייט זיך אדום א יוגנט און זעט ווי טראץ אלע שיינע לאזונגין קען זי נישט קומין צו אן־עקאנאמישער עקזיסטענץ און קיינער זארגט נישט פאר איר און לייגט איר נאך שטיינער אויפן וועג.

צי קענין מיר זיך איינרעדן, אז אזא מוטלאזע און פארצווייפלטע יוגנט מוז עומד בנסיון זיין אין דער היינטיקער שווערער צייט, ווען פון אלע זייטן רייסט מין זיי און מע זאגט זיי צו כאטש גילדינע בערג? „עניות מעבירה על דעת קונו". פארוואס האבן מיר נישט אחריות פארן יידישקייט פון יינגן דור? ווי איז דאס ערבות־גיפיל וואס דער אגודיזים האט אין אונדז אויפגיוועקט?

מיר דארפן דאך פארשטיין, אז ווען מיר טוען בלויז פארן נפש און די זארגן פאר דער פרנסה פון רעליגיעזן יידנטום לאזן מיר איבער פאר די פרייע מכל המינים, הייסט עס דאך אז מיר ליפערן בידים מאטעריאל אין זייערע רייען, ווארום ווי מיר האבן שוין גי־זאגט, גייט מין היינט נאר מיט דעם וואס גיט ברויט, ארביט און עקאנא־מישע הילף. אונדזער גאנצע ארביט פאר יידישקייט און זארג פארן עקאנא־מישן קיום האט בכן קיין יסוד נישט. כאראקטעריסטיש דערצו איז א ווארט פון א פארצייטישן גרויסן רבין: „דער חסיד וואס דערלאנגט מיר א קוויטל וועגן בלויז יר"ש און דערמאנט גאר־נישט וועגן פרנסה — מיינט מיט דעם יר"ש אויך נישט ערנסט ווארום אויב ער האט נישט קיין פרנסה — קען ער בשום אופן נישט האבן קיין קאפ צו עבודת הבורא". א שלימותדיקע טעטי־קייט קען נאר זיין ווען מ'זארגט פארן גוף און נשמה צוזאמין.

אבער ווען אפילו ס'זאל נישט ראען קיין סכנה דעם יידישקייט מצד אונדזער אומטעטיקייט אויפן סאציאלן גיביט — צי קענין מיר זיך אפזאגן פון א האלבע תורה! פון די מצות שבין אדם לחבירו, פון זארגן אז יידן זאלן האבן פרנסה! פארלייכטערן די עקזיסטענץ־מעגלעכ־קייטן און פארזארגן די יוגנט מיט אנ־עקאנאמישן קיום? ניין נישט מעגלעך קיין פשרות און ויתורים מיט דער תורה די גאנצע תורה דארף מקוים ווערן דורכן צבור.

מיר דארפן בכן זיך מיט גאנצן אייפער זיך ווארפן אין דער עקאנאמישער טע־טיקייט. מיר מוזן גידענקין, אז „המקיים נפש אחת מישראל, כאלו קים עולם מלא" מיר מוזן זוכן אלע אופנים ווי אזוי אפצושטעלן דעם פאראָרימונגס־פראצעס פון יידן און רעליגיעזע יידן בפרט און אויפצושטעלן וואס מער פרישע גיזונטע יידישע עקזיסטענצן.

וואס דערצו דארף טוען „בנות אגודת ישראל" — אין קינפטיקן ארטיקל.

אלימלך שטייער (גיווידמיט די אגודה־עולים)

א בריוו צו מיין ברודער, וואס גייט־אויף...

גייסט אויף מיין ברודער אין הייליקן לאנד—
זיי שטארק און גיב נישט קיין ציטער!
הויב אזוי אויף דיין האנט —
צווישן שניטערס — ביסטו א שניטער...
האלט אזוי די האנט אין דער הויך —
און שווער א שבועה מיר צו:
צו שפרענגין פאר גאט דיין כוח—
און קיינמאל נישט קענין קיין רו...
און אייביק גידענקין אין הייליקן פייער,
וואס האסט אין הארצן מיט זיך גיבראכט,
פאר אלץ וואס אונדז איז הייליק און טייער—
צו גיין און צו זיגן אין שלאכט...
און איצטער — פארגעס נישט אין מיר,
אין מיר דיין ארימין ברודער,
וואס האט אים גילאזט ביי דער טיר
אין גלותדיקן הארמידער...
גיי אויף און דערמאן דיך—
וועסט שטעלן דיין טריט אויף הייליקער ערד;
דעם מענטש וואס קריכט און זוכט —
און קיינמאל איז אים גאר נישט באשערט...
ברענג דארט מיין זכר אויף הייליקע קברים—
גיב זיי אן א בקשה פון מיר —
ווי לאנג וועל איך אזוי עלנט און ארים
תמיד שטיין און קלאפן אין טיר?..
וועל איך קומין צו דיר—
טאפלט וועט זיין אונדזער כוח ביינאנד,
באווייזט זיך, ברידער, א שפאלט אין טיר —
אזוי — הויב אויף צו מיר דיין האנט...

ביבליאגראפישע נאטיצן

„Der Ruf" Unabhengige Judische Zeitung: Redaktion: Nathan Birnbaum, Alfonso Pacifici, Aimé Palliere, Nr. 1, 2, 3, Roterdam 5694.

מיר האבן אלזא ווידער א לעבן גרוס פון דעם אלטן און פארט אייביק יונגין נתן בירנבוים דער ים פון צרות, וואס האט זיך ווי א מורא־דיקער הוראגאן פאלוצלינג א גאס גיטון אויף די דייטשע יידן האט אויך נישט גישוינט דעם. קרוב זיבציק יעריקן נתן בירנבוים, וואס האט אויך גימוזט לאזן זיך אפריכטן גלות אין א פרעמדער מדינה (האלאנד). אבער נאך נישט באוויזן זיך רעכט איינצותושבן אין זיין ניי וואוין־ארט און שוין פריש אנגיהויבן פארטזעצן זיין אייביקע אונערמידליכע ארביט לטובת יידן און יידישקייט, וועמינס ערשטע פרוכט ס'איז טאקי דאס צוויי־וואכנבלאט „דער רוף".

דאס דאזיקע בלאט טראגט דעם טיטל „אומאפ־הענגיקע יידישע צייטונג" און צו זיין רעדאקציע גיהערן, אויסער בירנבוימין אלס הויפט רעדאק־טאר, אויך אלפאנסא פאציפיקי פון פלארענץ און דער באקאנטער גר צדק עמא פאליער פון פאריז. אפיציעל טראגט דאס דאזיקע בלאט אפילו אן־אויסער פארטייאישן כאראקטער ווייל לויט די פארהעלטנישן און באדינגונגין פון דעם מערב אייראפעאישן און באזונדערס קליינים הא־לענדישן יידישן קיבוץ איז נישט דא קיין ארט סיי בכמות און סיי באיכות פאר קיין ארגאן בא־גרעניצט פאר איין רעליגיעזע גרופירונג. ס'בא־ווייליקן זיך דעריבער דא פארשידינע שרייבער נישט פון איין אפגישלאסענער פארטיי־ריכטונג, און די רעד. גיפונט אפילו צוליב דעם פאר נייטיק מפרסם צו זיין אז פאר יעדן מאמר טראגט די אחריות נאר זיין באטרעפנדיקער מחבר. אבער טראץ דעם אויסגיברייטערטן פראגנט איז גינוג א קוק צו געבן אין די ערשטע 3 נומערן בכדי איינצוזעען די בולט קענטיקע השגחה פון נתן בירנבוימין סיי אין זיין אלגימיין דורכ־אוס פארפליכטנדיקער רעליגיעזער ראם און אויך אין זיין ווי ווייט מעגליך איינהייטליכער שטעלונג צו אקטועלע פאליטישע און ווירטשאפטליכע פראבלעמען פון יידישן לעבן.

בירנבוים אליין אנטוויקלט דא צווישן אנדערס אויך ווייטער זיינע ווייטזיכטיקע און רעאלע השקפות בנוגע דער רעגולירונג פון יידישן עמי־גראציע־פראבלעם, אויף וואס ער האט נאך מיט א צייט צוריק מרעיש עולם גיווען אין זיין דייטש חיבור „פאר דעם וואנדער־שטורעם". די אקטועל־קייט און אמתדיקייט פון די דאזיקע השקפות האבן זיך באזונדערס אין דער לעצטער היטלער־תקופה ארויסגיוויזן אן א שיעור באשיינפערליך. ענליכע השקפות אנטוויקלט אויך מנחם לאנדא, פ. דיק. א. א., וואס אטימען אלע מיט דער ערנסטקייט פון דער יעצטיקער שווערער עת צרה פארן יידישן כלל.

באזונדערס אינטערעסאנט זענין די מאמרים פון עמא פאליער, (אין פראנצויזיש און טיילווייז איבערגיזעצט אויך אין דייטש), ווי דער דאזי־קער התלהבותדיקער גר צדק רעדט וועגן רעלי־גיעזע ענינים אין אזא עכט יידישליכן טאן און דאס גראד אין דער יעצטיקער צייט פון גייסטי־קער צופאלנקייט און ירידה ביי גיבוירינע יידן, ס'איז כדאי צו הערן מיט וואספאר ברען און אייפער ער רעדט וועגן זיין אמונה אין ג—ט פון ישראל און ווי שטאלץ ער ווארפט אפ די פראפאגע נאציאנאליסטישע און אסימילאטארישע קאנצעפציעס אין דער יידישער מחנה. א שטיקל סאטיספאקציע כאטש בתוך דעם יעצטיקן גייס־טיקן קריזיס און אלגימיינע השקפה־צומישטקייט. בכלל מאכט „דער רוף" א זייער גוטן איינדרוק סיי מיט זיין עכט־יידישליכן צוגאנג צו די איי־ביקע רעליגיעזע אמתן און אויך מיט זיין ניכ־טער־זאכליכן באשייד פאר די צייטליכע עקאנא־מישע פאליטישע שאלות אין יידישן לעבן היינט צו טאג. ס'איז זיך דעריבער צו ווינשן אז ער זאל זיך אנטוויקלען ווי גיהעריק און גיפונין דעם צוטריט אין די ברייטסטע יידישן קרייזן, פאר וועלכע ער איז אייגנטליך באשטימט.

ההד, ירחון חרדי מרכזי ליהדות ולבנין הארץ. ירושלים תרצ"ד.

אין קעגנזאץ צום „רוף" טראגט דער „ההד" דעם אפיציעלן טיטל: „צענטראלער רעליגיעזער חודש־ארגאן". דאס איז א סך מחייב בנוגע זיין שיטה און אויפגאבן. א קענטיקייט: א צענטראלער רעליגיעזער ירחון דארף דאך קודם כל זיך באערן צו זיין אין הסכם מיט די השקפות און הרגשות פונם גאנצן ארטאד. כלל און נישט שרייבן אזעלכעס, וואס איז זיי סותר אין די אדער יענע וויכטיקע שאלות. צי שטייט ער אבער אויף זיין—דאזיקער זייער אחריותדיקער הויך? — ליידער אבער איז גינוג אדורכצובלעטערן אפאר העפטן פונים דא־זיקן ירחון בכדי איינצוזעען אז ער איז ווייט נישט ממלא און איז אפילו נישט מסוגל ממלא צו זיין אין גאנצן זיין דאזיקע אזוי פאראנט־ווארטליכע ראל. שוין דאס אליין וואס פינאנציעל ווערט ער גישטיצט, דוכט זיך, פון „קק"ל" קען אים שוין נישט לאזן פריי דינען זיין אן פשרה־דיקע רעליגיעזע ליניע איבערהויפט דעמלט ווען זי קרייצט זיך אזוי שטארק מיט די השקפות און מעשים פון די זעלבע „קק"ל"־פירער. מהאי טעמא ווערט שוין ממילא קלאר זיין אייגנארטי־קע ראל, איינצונעמין דעם חרדישן עולם פאר די צילן און מעשים פון די פרייע ציוניסטישע קרנות און אפילו שוואך מאכן זיין נאטירליכע התנגדות צו דער פרייער העברעאיסטישער קול־טור. די דאזיקע עובדא מוז, לויט אונזער מיי־נונג, ברענגין גרויס שאדן דער ריינקייט פון די השקפות און הרגשות פון די ברעסטע טיילן פון ארטאד. כלל וועמינס צענטראלע טריבונע ער פרעטענדירט עס אייגנטליך צו זיין. אין דער הינזיכט קען נישט מילדערן דער פאקט וואס דער דאזיקער „ההד" באציהט זיך צייטנווייז אויך אביעקטיוו צו די מעשים פון אגודת ישראל און אירע צילן. פארקערט, אזוי נאך ווערט נאך מטושטש די שארפקאנטיקייט און אונטערשידן וואס טיילן אפ די מסוכנדיקע פשרהדיקייט און ווייכקייט פון „מזרחי" למשל אין באצוג צו דער פרייער העברעאיסטישער קולטורישקייט און נישט־יידישן ציוניזם פון דעם איבערוויגנדיקן גיזונטן רוב פון ארטאד. כלל.

אין דעם לאזט זיך פילן אין א שטארקער מאס די השפעה פון אומאפיציעלן רעד. ר' בנימין, וואס האט זיך די לעצטע יארן צוגקערט צום רעליגיעזן יידנטום און פארט נישט איבערגיריסן נאך מיט זיינע חברים פון פרייען לאגער. די באציאונג פון „ההד" צו פרייע מוסדות און פרייע העברעאיסטישע ספרים און שרייבער איז צייטנווייז נישט נאר א ליבליך־טאלעראנטע ניי־ערט אויך א אומפארשטענדליך ווארימע, וואס פאסט זיך בשום אופן נישט צו די אנדערע פא־זיטיווע, אמת לייטישע מאמרים וועגן יידישקייט. דער קאנסעקווענטער לייענער זעט אין די בא־שיינפערליכע סתירה און דער אומרייפער לייע־נער ווערט פשוט פארפירט. עפיס הערן דא ארונטערגיריסן די מחיצות צווישן דער עכטער יידישקייט און דעם פרייען נאציאנאליסטישן שאפן דארט ווי זיי זענין אומבאדינגט נייטיק. אוודאי האט ר' בנימין, ווי גיזאגט, זיך שוין נישקשה אפגי־רוקט פון זיינע אמאליקע השקפות איבער פאר־שידינע אלגימיינע און יידישע קולטור־ענינים, ווי ס'איז צו זעען פון מאנכע לעצטע מאמרים זיינע אין „הד" אין פארגלייך מיט די למשל פון „על הגבולין". אבער דווקא דאס, מיט וועלכן ער האט סיטולירט זיינע אמאליקע השקפות פעלט אים אזוי שטארק. דעם מחבר פון „על הגבולין" שטעלט פשוט נישט די נייטיקע „גבולים" (גרעניצן) און מחיצות דארט ווי זיי זענין נייטיק אממייסטן. ר' ב. וועט אוודאי אויף זיין שטיי־ער, ענטפערן אז דאס טוט ער מחמת זיין אויף די פרייע צוליב זייער חיבה צו ארץ ישראל און העברעאיש. אבער ווי קען מין דאס גאנצע און צענטראלע יידישקייט פארבייגן צוליב אן־איינ־צעלנעם פרט שוין נישט רעדנדיק דערפון וואס דווקא צוליב דעם האלטן זיך אין דעם דאזיקן פרט יא מצד אזעלכע וואס טהון דאס גאנצע יידישקייט פארווארפן און אפילו באקעמפן איז די מסוכנדיקע השפעה פון דעם טשטוש־הגבולין נאך גרעסער און טיפער. ס'איז אגב כדאי דא צו דערמאנען די ווערטער פון דר. מ. גליקסון רעד. פון „הארץ" אינים מאמר, וואס דער „ההד" ציטירט פון אים אין זיין שבט־העפט, וואו ס'ווערט גיפרעגט צווישן אנדערעס אין שייכות מיטן גיוואלטיקן חילול הדת אין א"י אויפן ציוני־סטישן גאדן נישט מער ווי: „צי קען דער רע־ליגיעזער ייד און גיטרייער ציוניסט אוועקגעבן פארן פרייז פון זיין חיבת ציון זיין דת? צי קען ער זיין א שותף צו א בנין, אין וועלכן ער זעט א סתירה און חורבן פאר די יסודות פון יידישן קיום אויף די וועלט"? אזעלכע דיבורים זאגט אפילו דער פרייער ציוניסט גליקסון און וואלט דער „ההד" זיך גוט איינגיהערט אין די ווערטער וואס ער אליין ציטירט וואלט ער א סך בעסער פארשטאנין די הרגשות פון ארטאד. כלל אקעגן איבער דעם פרייען און ממילא אזוי נאך גיענ־דערט זיין ביז־יעצטיקע ליניע פון טשטוש־הגבולים אויף בירור־הגבולים, ס'פאסט פאר א „צענטראל" ארטאד. בלאט".

ארטאד. יוגנט־בלעטער רעדאגירט דורך א. מ. קראנגראד, ווארשא, שבט צ"ד, נומער 50 יובל־העפט.

דא האבן מיר שוין פאר זיך א זשורנאל מיט גרעניצן, קלארע שארפקאנטיקע גרעניצן, וואס טוט אונדז נישט איבעררעדן מיט זיג זאגיש־קייטן און פשרהדיקער, צוגילאזענער ווייכקייט און „גוטסקייט אויפן" גיביט פון גייסט. די פוב־ליציסטיק איז דא א שניידיקע און אויפריכטיקע און צייטנווייז אויך א שארף־קעפעריש. א שטיקל אויסנאם אין דער הינזיכט איז אפשר דער „לי־טערארישער אפטייל", וואו מ'טרעפט אמאל אן אויף דיכאנאנסן אין שייכות מיט דעם אייגנט־ליכן אלגימיינים טאן פון זשורנאל. גראד גיפונין מיר אויך אין לעצטן העפט אזא מין טיילווייז אפוויכונג אין מאמר איבער נארוידין, וואו מיר פארשטיין נישט ווי אזוי מין קען מיט אזא לייכטקייט שרייבן איבער א פרעמד קולטור פראבלעם מיט פרעמדע ווערטער און שאבלאנע מליצות אן אן־אייגינים יידישליכן, אנאליטישן צוגאנג. י. ל. פויגל דארף פעיק זיין אויך אויף עפיס אנדערש. א שאד—אבער דערביי איז קלאר אז אזא אמאליקע אפוויכונג גישעט צופעליק, אן כוונה און שיטה, און דער ח' רעדאקטאר באמיט זיך טאקי אזעלכעס תיכף ווי גיהעריק שתקן צו זיין. בכלל איז דאס גיביט נאך נישט גינוג אפ־גיגרעניצט און די קלארע, קאנסעקווענטע ליניע נישט גינוג פאר א סך. דא איז נייטיק א כסדר־דיקער בירור אויך אויף אנדערע אונדזערע ענליכע פלאצונקעס, וואס דערלויבן זיך, ליידער, מאנכעסמאל צו מיסברויכן מיט זייער איינגיהאל־טנקייט און אויסגיהאלטנקייט זייענדיג עקזאטישע געסט אויף פרעמדע מאדע־חתונה'ת.

אין „יוגנט בלעטער" אבער איז דא אפט אזעלכע זאכן, וואס זאגן עדות אויף קרעפטיקער אריגי־נעלקייט און אייגנארטיקער יידישער ליניע גי־נוג דא צו דערמאנען די יצירות פון ישראל עמיאט. פון אים זעען מיר בולטע סימנים פון וואקסנדיקער הבנה און רייפקייט. אויך די בא־לאדע איבער ר' משה לייב סאסובער, — איינס פון א גאנצן ציקל פון דעם מין—איז גאר נישט קשה גילונגין. ער וועט מיט דער צייט קענין דינין אלס מוסטער מיט זיין רייפערן חוש פאר איינגארט און יידישער תפיסה סיי וואס נוגע דעם סוזשעט־צוקלויב און אויך וואס נוגע דער פארם.

די העברעאישע ביילאגע רעדאגירט פון אלימלך שטייער איז זייער א גוטער אויפטו. מיר גיפינען זיך דאך אזוי אין א העברעאישער ליטעראַרישער טריבונע און שטייער דארף דא זיין אויפן ריכ־טיקן פלאץ הן מיט זיין חיבה צו לשון הקודש און אויך מיט זיין רייפן ליטעראַרישן חוש. ער דארף אבער זיך באמיען זי צו פארגרעסערן בכמות און באיכות וואס מער.

צום סוף וואלט אפשר אויך כדאי גיווען צו בא־מערקן וועגן פובליציסטישן מאמר קעגן איבער הרב קוק אז ער איז אין טאן צו שארף. מע קען זיך זיין א מתנגד פון מאנכע דעות און מעשים פון הרב קוק און זיי אפילו קריטיקירן — אבער דאס אלץ אין א קארעקטן, איינגיהאלטינים טאן, ווי ס'פאסט זיך לגבי א גרויסער רעליגיע־זער פארזענליכקייט. מ'דארף זיין פיינשמעקעריש און פארזיכטיק סיי אין תוכן און סיי אין פארם.

דעם ח' רעד. קראנגראד קומט אלנפאלס א האר־ציקער דאנק און אנ־ערקענונג פאר זיין אונער־מידליכער ארביט לטובת דער דערהאלטונג און אנטוויקלונג פון דעם דאזיקן איינציקן יוגנט־זשורנאל. מיר ווינשן אים ער זאל נישט אפ־שטיין אויף זיין פאזיציע נאר גיין מחיל אל חיל.

י. ל. גערשט

שטרענגט אן אייערע אלע כוחות פארן דערפאלג פון דעם פרעסע־ און ליטעראטור־חודש!

פון דער פראווינץ

טלושטש. די היגע בנות-ארגאניזאציע אנטוויקלט זיך וואס אמאל בעסער. זייער אפט קומט פאר לעקציעס, פארטראגן איבער די סדרה, שיחות-חברות. אויך אויפן פילאנטראפישן געביט פירט די בנות אן אינטענסיווע ארביט. אונדזער ארג. האט אויך א שיינע ביבליאטעק, אין וועלכע ס-געפינט זיך כמעט די גאנצע ארט. ליטעראטור און ווערט מאסנהייז באזוכט. אין צוזאמענהאנג מיטן פראקלאמירטן מיליאן-קאמפיין האט די היגע „בנות" איינגעארדנט אן-אוונט פאר „קרן הישוב". ביי זייער א גרויסן עולם פארזאמלטע עפנט די פארזיצערן פרל. פלאנטשאק דעם אוונט און רעט ארום די וויכטיקייט פון א רעליגיעזן-יידישן ישוב אין ארץ-ישראל אפעלירנדיק דערביי צו די פארזאמלטע זיך צו באשטייערן מיט גרעסערע נתינות. נאכדעם האלטן רעפעראטן די חברות: רבקה בריקמאן, רייזל פערל און מרים גרינהויז. די פאר"ז. שליסט דעם אוונט און ס-ווערט אויפן ארט גישאפן א באדייטנדע סומע פארן „מיליאן-קאמפיין". די ב"י שול אין אונדזער שטאט איז אונטער דער לייטונג פון פרל. פלאנטשאק און פירט זיך זייער גוט.

א טלושטשערן

לאמזשע. ממש א דערפרייענדע דערשיינונג איז געווען דאס גרינדן א בנות-אגודת-ישראל אין אונדזער שטאט. די גרינדונג איז געווען מוצש"ק בשלח מיטן אנטייל פון מענער-ראט: יהושע זשימני, שבתי שפירא, אליעזר עגילסקי, מאיר דאמאניעוויטש און יצחק פינקעלשטיין. דער פראגראם פון דער גרינדונגס-פארזאמלונג איז אזוי געווען: לערערן זימאן האלט א קורצע עפינונגס-רעדע און גיט איבער דעם פארזיץ דעם ה' שבתי שפירא. דער לעצטער האלט א באגריסונגס-רעדע און דערנאך האלטן רעפעראטן וועגן די אידעאלאגיע פון בנות-אגודת-ישראל, זיינע צילן און אויפגאבן די ה"ה: יהושע זשימני און י. פינקעלשטיין. עס קומען דאן פאר דעבאטן און ס-ווערן אנגינומען א ריי באשלוסן און ס-איז פעסטגישטעלט געווארן דער ארביטס-פלאן, לויט וועלכן די ארגאניזאציע דארף זיך ריכטן. ה' עגילסקי זאגט זיך ארויס בפרטיות וועגן גיוויסע פונקטן אינים ארביטס-פלאן. ס-ווערט אויך ארויסגירוקט אזא פארשלאג, דאס יעדע חברה זאל זען צו ווערבירן נאך 2 מיטגלידערנס פאר דער ארג. ס-איז גישאפן געווארן לע"ע א פארוואלטונג, וועלכע באשטייט פון: לערערן פרל. זימאן—פרעזעס, פרל. גאטליב—סעקרעטארן, פרל. מעלצער, פרל. גרינוואלד, ריטענבערג און ניימאן.

א לאמזשערן

ווידאווע. אונדזער „בנות" האט איינגעארדנט לעצטנס א גרויסע מאס-פארזאמלונג, אויף וועלכע ס-האט גיהאלטן א רעפעראט די אינסטרוקטארן פרל. זנאמיראווסקא. פרל. פערל חיגאדזקא עפנט די פארזאמלונג און האלט דערביי א קורצע רעדע. דאן האלט א רעפעראט אויף ד.ט. „די אויפגאבן און צילן פון ב"א אין גלות און אין א"י". פ. זנאמיראווסקא. דער רעפעראט האט גוט אויסגינומען און גימאכט א רושם אויף די פארזאמלטע און איז באגלייט געווארן מיט אפלאדיסמענטן. עס איז אויך אונטערגינומען געווארן אן אקציע צו ווערבירן אבאנענטן פארן ב"י-זשורנאל און ס-איז צו דעם צוועק גלייך גישאפן געווארן א קאמיסיע, וואס באשטייט פון: פרל. וויגאדזקא און פרל. קאהן. מיר דריקן אויס א דאנק דער פרל. זנאמיראווסקא פאר איר באזוך און ווינטשן איר ווייטערדיקן דערפאלג.

א בנותקע

ריפין. ח"ע בשבט איז געווען א חגיגה, איינגעארדנט דורך די בנות-אגודת-ישראל לכבוד דעם 50-יעריקן יובילעאום פון פרוי שענירער. דער אוונט ווערט גיעפנט מיט דעם הימן פון „בנות" און דאן האלט די ג. לערערן פרל. פלידערבוים א רעפעראט וועגן דער באדייטונג פון ח"ע. דער רעפעראט וואס איז געווען אדורכגיפלאכטן מיט אינהאלטסרייכע גידאנקען האט גימאכט א גוטן רושם. א בנות-חברה טוט דאן אויסדריקן די גיפילן, וואס באהערשן אלע אנוועזנדע אין שייכות מיטן דעם יובל פון דער גייסטיקער מוטער די פרוי שנירער און רופט אויס, אז דער בעסטער דאנק און אנערקענונג וועט זיין פאר דער יובילארן, ווען מיר וועלן זיך באמיען אין אירע וועגן צו גיין, צו דערפילן די פליכטן פון דער תורה. אונטער פארשידענע גיזאנגען ווערט דער אוונט שפעט אין דער נאכט פארענדיקט. מיר דריקן דא פון דעם ארט אויס א טיפן דאנק אונדזער פירערן פרל. פלידערבוים, וועלכע קארגט נישט קיין מי די ארגאניזאציע אויפצושטעלן אויף איר הויך און איר ארביט זעט זיך ב"ה גוט אן פון דער גרויסער אויפלעבונג, וואס איז לעצטנס אין דער ארגאניזאציע אריינגעטראטן. אונדזער בנות האט זיך אויך פייערלעך דערקלערט צו באטייליקן זיך אין אלע אקציעס ווי: פאר ארט. פרעסע, קרן-הישוב או"ו.

א בנותקע

סאניק. זונטיק פ' תשא האט אונדזער ב"י-שול איינגעארדנט א פורים-פארשטעלונג. עס האבן אנטייל גינומען א גיהויסע צאל פרויען און קינדער. די פארשטעלונג האט ארויסגירופן א גרויסע באגייסטערונג ביי די צושויער און אלץ א דאנק דער אונערמידלעכער ארביט פון אונדזער ח' לערערן ש. בלוטה. מיר דריקן טאקי אויס פון דעם ארט דעם בעסטן דאנק דער ח' לערערן פרל. בלוטה פאר איר אידעאלער און איבערגעגעבענער ארביט און ווינטשן איר אויף איר גיהעריקער הויך.

באי און ב"י

סאכאטשעוו. די טעג איז ביי אונדז געווען די אלגעמיינע יערלעכע גענעראל-פארזאמלונג פון „בנות". די פארזאמלונג עפנט די ח' לערערן פרל. חי' שרה גרינבערג, וועלכע באגריסט די ניי-צוגיקומענע בנות-מיטגלידערנס פון העכסטן קורס בית-יעקב און האלט דערביי א רעפעראט וועגן דער נויטווענדיקייט פון בנות-אגודת-ישראל. דאן גיט זי איבער דעם פארזיץ די ח' זילבערשטיין, וועלכע באגריסט א. נ. פון דער פארוואלטונג די פרישע בנות-חברות. א. נ. פון די פרישע מיטגלידערנס רעט ח' פריידע ביעזשונסקא, זי זאגט צו פייערלעך צו זיין טריי דעם בנות-אידעאל און צו ארביטן פאר איר פארשפרייטונג. אין נאמען פון פיפטן ק. בית-יעקב באגריסט די שילערן גאטהעלף. נאך דעם ווי דער פרעזעס פון דער קהלה און פון ב"י ה' וואלקאוויטש באגריסט די פארזאמלונג און מיט רירנדע ווערטער רופט ער אויס טריי צו בלייען דעם תורה-אידעאל, ווערט דאן אויך פארגלייענט א שריפטלעכע באגריסונג פון צ. ס. און עס גיבן אפ באריכטן פון זייער טעטיקייט: אסתר ביעזשונסקא, גרינבערג, פאמעראנץ, מ. ביעזשונסקא און ה' הערשבערג. ס-איז אויך געווען דעבאטן און אין רעזולטאט זענען גיווארן אנגינומען א ריי באשלוסן צוו. אנד. צו שאפן א קאמיסיע פאר סאציאלע הילף, צו פארשפרייטן די ארט. פרעסע בכלל און בפרט דאס „יידישע טאגבלאט" און בית-יעקב-זשורנאל און א ריי אויסבעסערונגען צו פארשטארקן די ארגאניזאציע. ה' ווינער (מיטגליד פון ב"י קאמיטעט) רעט ארום די וויכטיקע טעטיקייטס-גיביטן, וואס די ארגאניזאציע נעמט ארום און רופט צו אקטיווע ארביט. דאן קומט פאר דאס איבערדערקלערן פון די חברות און ס-איז גיוויילט געווארן א נייע פארוואלטונג, וועלכע באשטייט פון: ח. זילבערשטיין, ווינער, ח' פאמעראנץ און חנה פאמעראנץ. אין די פארש. קאמיסיעס זענען: אסתר ביעזשונסקא, מ. ביעזשינסקא און י. צימערמאנסקא. די פארז. זילבערשטיין שליסט די פארזאמלונג ביי א גוטער שטימונג.

א בנותקע

באדזאנאוו. שוין לאנג ווי די היגע ב"י-שול און „בנות" האבן גיפונען אנערקענונג און די ברייטע סימפאטיע מצד דער היגער יידישער באפעלקערונג. דאך איז נאך פאראן איין טייל פון דער באפעלקערונג, וועלכע קאן דאס נישט צוזעען און האבן לעצטנס אפגיטון ממש שענדלעכע מעשים. אזוי למשל האבן זיך די קעגנער פון אונדזער רעיון אריינגיריסן א נאכט פריער, ווי מיר האבן גיהאט בדעה איינצוארדנין א סיום פון בראשית—ויקרא אין דער היגער ב"י-שול און האבן דארט דעמאלירט די איינריכטונג, אפגיריסן די אויפשריפטן און צעווארפן סידורים מיט נאך כתבי-קודש אויף דער פאדלאגע. זיי האבן זיך פאר אונדז גיוויזן מיט זייער גאנצער ברוטאלקייט און שנאה צום יידישן דת און מיר האבן ווירקלעך גיפילט, וואס הייסט צו זיין „אין גלות ביי יידן". דאס האט אבער אונדז נישט אפגישוואכט און מיר האבן צוריקגישטעלט די ארדנונג און על אפם ועל חמתם איז דער סיום יא פארגיקומען. אויף דעם סיום זענען אויך גיקומען צו גאסט חברות פון די שכנותדיקע שטעט ווישעגראד, פלאנסק און וולאצלאוועק. דעם סיום עפנט אונדזער ל. לערערן פרל. האנדעלסמאן און גיט איבער ס-ווארט פרל. גאלדרייך, וועלכע באגריסט די געסט און די אנטיילנעמערינס. אונטער די קלאנגען פון חזק ונתחזק פארענדיקן דער פערדער קורס דאס ספר בראשית און דער פיפטער קורס דאס ספר ויקרא. איבער בראשית האלט א רעפעראט שמידט און איבער ויקרא, שרה בידערמאן, ווי אויך רעט חנה גאלדבערג. נאך דעם ווי ס-באגריסט די חגיגה פרעזעס ה' קלאק האלט א אינהאלטסרייכן רעפעראט ה' מענדעלזאן, פון וועלכן די אנוועזנדע זענען שטארק נתפעל. א באגריסונג האט אויך גיהאלטן ה' אראנזאן. ביי שיין סערווירטע טישן פארברענגען מיר ביזן גרויען טאג אריין. ביים טיש האט פראדל טאהב גירעט וועגן חפץ חיים זצ"ל און הרב שפירא זצ"ל. ס-ווערן אויך גילייענט שיינע הומארעסקעס. צום שלוס רעדן: פרל. האנדעלסמאן, פרל. קרינער (פלאנסק) פרל. גרינפארב (ווישעגראד). א אויפריכטיקן דאנק פארדינט אונדזער ל. לערערן פאר איר מוסטערהאפטן איינארדנין פון סיום און ס-בלייבט זיך נאר צו ווינטשן, אז די באגייסטערונג זאל אונדז באגלייטן ביים פארטזעצן די טאג-טעגלעכע ארביט.

א מיטגלידערן

דאבראמיל. לכבוד חמשה-עשר-בשבט האט די היגע בנות-ארג. איינגעארדנט א חגיגה. די חגיגה עפנט חברה ריכטער און נעמט גלייכצייטיק איבער דעם פארזיץ פון אוונט. דאן האלטן רעפעראטן די חברות: נוסבוים, קעלנער, פ. אלעק, ל. מילער און רבקה כ"ץ א"א. ביי רייך סערווירטע טישן פארברענגט מען ביז שפעט בייננאכט און ס-אנטוויקלט זיך דאן א דיסקוסיע איבער אונדזער שטעלונג צו ארץ-ישראל. אין דער דיסקוסיע האבן אנטייל גינומען אלע חברות און אונדזער פירערן פרל. זשולטא. ביי גיהויבענער שטימונג ווערט דער אוונט פארענדיקט. אונדזער „בנות" נעמט אויך אן-אקטיוון אנטייל אין אלע אקציעס פון קרן-הישוב און ספעציעל צייכנען זיך אויס די חברות: ח. גרוייער און ש. שערץ.

בת-ציון

דעמביץ. במשך די קורצע צייט ווי ס-עקזיסטירט ביי אונדז די בנות-ארגאניזאציע האט זי שוין באוויזן זיך שיין פאנאנדערצובליען. מיר האבן שוין ב"ה א היבשע צאל חברות און ס-ווערט ביי אונדז גיפירט א סטעטיקייט אויף אלע גיביטן. ח"ע בשבט האבן מיר איינגעארדנט א חגיגה אין ב"י לאקאל. צום אוונט זענען אויך איינגילאדן גיווארן די מוטערס פון ב"י שילערנס, די ב"י שילערנס גופא און דער פרויען-קמיטעט. ס-זענען גיווען דעקלאמאציעס, גישפרעכן און רעפעראטן פון די קינדער. אויף דעם זעלבן אוונט איז אויך אדורכגיפירט געווארן א זאמלונג פאר קרן-הישוב דורך די חברות: בערנשטיין יאקוב, פערציגער און ריינער. נאך דעם ווי ס-האלט א רעפעראט וועגן דער באדייטונג פון ח"ע לערערן פרל. שווארץ האבן מיר גיעפנט די ניי-גישאפינע ביבליאטעק. עס האבן זיך באלד פארשריבן א גרויסע צאל מיטגלידערנס. א גוטן רושם האט גימאכט דער רעפעראט פון אונדזער ל. לערערן פרל. שווארץ. די אנוועזנדע זענען גיוועזן שטארק באגייסטערט פון דעם אוונט און צופרידינע פארלאזט דאס ב"י לאקאל.

א בנותקע

אפאלע. ח"ע בשבט האט באי איינגעארדנט א גראנדיעזע אקאדעמיע געווידמעט דעם „מיליאן קאמפיין" פאר „קרן הישוב". דער זאל איז געווען איבערפולט. מיט רעפעראטן זענען ארויסגיטרעטן די חברות: פיינע צוקער, חוה צוקער, אייזענטאל, פוקס און גאלדבערג. א רעפעראט א. ד. ט. „די אויפגאבע פון אגו"י אין איצטיקן מאמענט" האט גיהאלטן אונדזער ח' לערערן אין פרעזון פרל. בעסערגליק. דער רעפעראט האט איבערגילאזט א טיפן רושם. ס-איז אויך גיזאמלט געווארן אויפן ארט א גרעסערע סומע פאר קרן-הישוב. בכלל האט אונדזער אקאדעמיע ארויסגירופן אנזעען און אנערקענונג ביי דער היגער יידישער באפעלקערונג.

פ. צו—ער

וויערושאוו. מוצש"ק יתרו איז אין היגן פייערלעשער-זאל געווען א גרויסע פרויען פארזאמלונג מיט דער באטייליקונג פון די ח. פרויען פון דער שטאט, און ס-האבן אויך אנטייל גינומען אונדזער לערערן פרל. זשימנאוואדא און די אינסטרוקטארן פרל. זנאמיראווסקא. די „בנות" זינגט דעם הימן און די לערערן באגריסט דער פרעלעגענטן פרל. זנאמיראווסקא און ווייזט אן צוו. אנד. אויף דעם נחיצות פון א פרויען-פארבאנד. עס האלטן נאך באגריסונגען די: וו. פארזיצ. פרל. ח. אייזנער. ה. דאמב, ז. מייעראוויטש, און ר. לעווקאוויטש, דאן האלט א גילונגינעם רעפעראט פרל. זנאמיראווסקא, וועלכער האט גוט אויסגינומען. עס דעקלארירן זיך אויך באלד אין פרויען-פארבאנד העכער 100 חברות און ביי א גיהויבינער שטימונג ווערט די פארזאמלונג גישלאסן. פון זאל אויס ווערט גימאכט א דעמאנסטראציע איבער די גאסן צום בית-יעקב-לאקאל, וואו ס-איז געווען צוגיגרייט א באנקעט. ביי סערווירטע טישן פארברענגט מען זייער גימיטלעך ביז שפעט אין דער נאכט. מיר דאנקען דא פון דעם ארט דער פאמיליע לעווי פאר הכנסת אורחים פאר דער פרל. זנאמיראווסקא במשך איר וויילן אין אונדזער שטאט.

די פארוואלטונג

טשענסטאכאוו. זונטיק כ"א שבט איז דורך דער איניציאטיווע פון דער ח. לערערן פרל. וואסערצוג ארויסגיפירט געווארן דורך די ב"י שילערנס די פארשטעלונג „קאנטאניסטן". די פארש. האבן בייגיוואוינט אן-ערך פון איבער (50 צושויער.) וועלכע האבן אויסגידריקט זייער אנטציקונג. די ח. לערערן האלט א גייסטרייכן רעפעראט, וועלכער האט איבערגילאזט א גוטן רושם. א אויפריכטיקן דאנק פארדינין די ח. לערערן פאר איר מי לטובת דעם דערפאלג ווי אויך דער פרויען-קאמיטעט, וועלכע האבן אינטענסיוו זיך באטייליקט ביים פארקויפן די בילעטן, ביי דער ארדנונג האלטן אין זאל און ביים בופעט. צוו. אנד. האבן זיך אויסגיצייכנט די ג. פרוי עדעליסט, פר. רייכער, פר. פראצעלסקא. פר. ראבינאוויטש, פר. נערזאן.

א טשענסטאכאווערן

דייארט. מיטן אנקומען פון דער לערערן פרל. גרינבאל אין אונדזער שטאט איז אריינגיטרעטן אין דעם ארגאניזאציאנעלן לעבן פון דער היגער „בנות" א שטארקע אויפלעבונג. עס עקזיסטירן צוויי בנות-גרופן, א יונגערע און אן-עלטערע, מיט וועלכע עס לייטעט די לערערן און מיטגלידערנס פון דער פארוואלטונג. לויט די אינסטרוקציע פון דער בנות-צענטראלע איז זיינער צייט איינגעארדנט גיווארן א טרויער-אוונט נאכן לובלינער רב זצ"ל. נאכדעם ווי פרוי ראטשטיין האלט א קורצע איינלייטונגס-רעדע גיט איבער פרל. יאסקאוויטש די לעבנס-ביאגראפיע פון לובלינער רב זצ"ל און ס-האלט א קורצן רעפעראט די חברה גיטל שעראדזקא. דאן האלט אן-אויסגיצייכנטן רעפעראט אונדזער ל. לערערן פרל. גרינבאל, אין רירנדע ווערטער שילדערט זי די טראגעדיע [illegible] עס יידישן פאלק מיט דער [illegible] פירא זצ"ל. דער. רעפעראט [illegible] יבער 2 שעה, האט אריינ[illegible] זאמלטע און א טיף דערשיטערנדע שטימונג. נאך דעם ווי די חברה רחל שעראדזקא רופט די אנוועזנדע זיך צו באטייליקן אין דער כו"נ-אקציע, ווערט אויפן ארט גישאפן א גרעסערע סומע געלט, און דער עולם גייט זיך פונאנדער טרויעריק און מיט אראפגילאזטע קעפ. לעצטנס האבן ביי אונדז גיווילט אין די אינטערעסן פון „מיליאן-קאמפיין" די ה"ה: דיר. נ. בערלינער און ה' ווייסבערג. אונדזער בנות האט אויסגינוצט די גילעגנהייט און איינגילאדן דעם ה' בערלינער אויף א רעפעראט, וועלכער איז געווען אין ביי לאקאל. דער פרעלעגענט און ח' [illegible] האט אין זיין אויסגיצייכנטן רעפעראט [illegible] ארומגירעט די אידעאלאגיע פון בנות אגודת-ישראל, פון וואס די פארזאמלטע זענען גיווען ממש נתפעל און מיט הילכיקע אפלאדיסמענטן באשאנקין דעם פרעלעגענט. מיר דריקן אויס פון דעם ארט א הארציקן יישר-כוח דעם ה' בערלינער פאר זיין רעפעראט, און ווינטשן אים [illegible] אין זיין ווייטערדיקער ארביט.

א בנותקע

גראדנע. י. אדר ה. י. איז אין גראדנע פארגיקומען א גרינדונגס-פארזאמלונג פון „בנות אגודת ישראל". די פארזאמלונג עפנט הרב קיימאוויטש, וועלכער ערקלערט די אויפגאבן און צילן פון באי און רופט די אנוועזנדע אריינצוטרעטן אין די רייען פון די ארגאניזירטע רעליגיעזע טעכטער אין בנות אגודת ישראל. נאך דעם ווי ס-האלט א קורצע באגריסונג די בתי' פירערן, האלט א גילונגינעם רעפעראט ה' יוסל סלאנימסקי. עס דעקלארירן זיך תיכף אלע אנוועזנדע אלס מיטגלידערנס פון „בנות אגודת ישראל" און [illegible] ווערט גיקליבן א פארוואלטונג פון [illegible] פערזאן. [illegible] זאל הערשט א באגייסטערטע שטימונג די [illegible] פיאנערנס פון „בנות אגודת ישראל" האבן [illegible] גיווארט אויף דער גרויסער שעה און האבן זיך גלייך אפגירופן צום ערשטן רוף פון דער ארגאניזיר-קאמיסיע. שפעט אין אוונט גיזעגנין זיך די חברות און דאנקין הארציק דעם הרב קיימאוויטש פאר זיין אונערמידלעכע ארביט ביים ארגאניזירן די בנות-ארגאניזאציע. [illegible] גיהאלטן גיווארן א רעפעראט דורך ה' יצחק שענקער א. ד. ט. „די פרוי אין דער יידישער גשיכטע" די [illegible] פערזענלעכקייט פונים פרעלעגענט האבן צוגיצויגן א גרויסן עולם פון פרויען און פרייליינס. דער רעפעראט האט איבערגילאזט אויף די צוהערער א שטארקן רושם. הרב קיימאוויטש אפעלירט דא נאכאמאל די פרויען, וועלכע זענען נאך נישט אריינגיטרעטן אין די בנות-רייען דאס באלד צו טון. ס-קומט דאן פאר א ווערבירונגס-אקציע פון נייע חברות. אלע חברות ווייזן ארויס דעם גרעסטן אינטערעס צו דער ארגאניזאציע און פירן ב"ה א פארצווייגטע טעטיקייט. דאס גרינדן די „בנות" האט ארויסגירופן א פארשטענדלעכע שמחה ביי דער היגער רעליגיעזער יידישער באפעלקערונג.

רחל ק—ן

זד.-וואלע. די ארט. באפעלקערונג אין אונדזער שטאט גיפינט זיך אונטערן רושם פון די ערשטע גרופע ארט. עולים, וואס זענען אפגיפארן נאך ארץ ישראל. צווישן וועלכע ס-האט זיך אויך גיפונען אונדזער ב"י שול-פארוואלטער. דער שטאלצער קעמפער און [illegible] אויף אלע גיביטן פון אגודה-לעבן בכלל און פאר דער ב"י אידעע בפרט ה' ערדינאסט און זיין ח' פרוי די לאנג-יעריקע מיטגלידערן פון בנות אגו"י. א באזונדערע פרייד האט דאס אפפארן פון די עולים ארויסגירופן ביי אונדז בנות חברות, דען אויך מיר קענין האבן א וועג עולה צו זיין קיין א"י און דארפן נישט מקנא צו זיין די ציוניסטן מיט זייער טאראראם ארום סערטיפיקאטן און א נישט-יידיש ארץ ישראל. אויך מיר וועלן בע"ה האבן די מעגלעכקייטן עולה צו זיין קיין א"י און דארטן שאפן א רעליגיעזן יידישן ישוב. שבת פ' בא האט אונדזער שטאט באזוכט די אינסטרוקטארן פרל. זנאמיראווסקא. ס-איז גיווען א גרויסע פרויען-פארזאמלונג. פרל. געלבלום עפנט די פארזאמלונג מיט דאנק ווערטער פאר דעם צ. ס. פאר איר פלאן איינצוארדנין א פראפאגאנדע-טור, וואס ברענגט אריין אויפלעבונג אין דער באוועגונג און אפעלירט צו די חברות צו גידענקין און די פליכטן לגבי דער צענטראלע. פרל. זנאמיראווסקא האלט א לענגערן רעפעראט, וואס האט גימאכט א גוטן רושם. דאן ווערן די געסט צוגעבעטן צו די רייך-סערווירטע טישן, וואס איז געווען צוגיגרייט לכבוד דעם אפפאר פון ה' ערדינאסט. די ב"י תלמידה אבראמאוויטש רעט א. נ. פון די ב"י שילערנס וועגן די הייסע ליבע און בענקשאפט צום הייליקן לאנד וואס יעדעס קינד פילט באזונדער און זיי זענין זיך מתחייב צו געבן יעדן טאג פארן „קרן הישוב". א. נ. פון „בנות" רעט חברה מאסלא א. ד. ט. „די בנות פאר א"י" א. נ. פון יוגנט-פארבאנד בתיה, יהודית רעדן צבי' נוסבוים און ג. קרינער. צום שלוס נעמט ס-ווארט פרל. געלבלום. זי רעט מיט התלהבות און באגייסטערונג פאר ציון, אז ס-רופט ארויס טרערן ביי די אנוועזנדע. זי ווענדיט זיך אויך צום ה' ערדינאסט צו לייסטן פאר אונדזער אידעאלן אין הייליקן לאנד. מיר דריקן אויס פון דעם ארט א דאנק דער בנות-צענטראלע און דער פרל. זנאמיראווסקא פאר איר באזוך, וואס האט אריינגיברענגט א דערפרישונג אין אונדזערע בנות-רייען.

א בנות-אגודיסטקע

לעכעוויטש. א דאנק דעם באזוך פון דער לערערן פון דער בארנאוויטשער ב"י-שול פרל. בערמאן איז גיגרינדעט געווארן ביי אונדז א בנות-ארגאניזאציע. א יהודית און בתיה-פארבאנד די ארביט גייט צו ערפאלגרייך אויף אלע גיביטן א דאנק דער ענערגישער פארוואלטונג. א הערצלעכן דאנק דריקן מיר אויס אונדזערע חשובע גייסטיקע פירער.

א בנות-אגודיסטקע

פראשניץ. מוצש"ק יתרו האט אונדזער בנות איינגעארדנט א פארזאמלונג אין שייכות מיטן פראקלאמירטן פראפאגאנדע חודש פאר „בנות" און „בית יעקב". די פארזאמלונג עפנט ה' דן מלאווסקי, וועלכער באגריסט א. נ. פון דער פראשניצער קהלה אין מענער קאמיטעט ביי בית-יעקב. אין קורצער ווערטער ערקלערט ער דעם באדייט פון חמשה-עשר-בשבט און דאן רעט ארום ברייט וועגן די אויפגאבן פון בנות און בתיה הרב פארזענטשעווסקא. די ח' לערערן איזראעליט דאנקט דעם ח' רב און האלט איר רעפעראט „אונדזערע אויפגאבן בכלל און בפרט", די פרעלעגענטן באהאנדלט אין איר רעדע דאס דערציאונגס פראבלעם און רופט ארויס אנערקענונג ביי די אנוועזנדע. פרל. גינגאלד גיט אפ א באריכט פון דער ביז-יעצטיקער טעטיקייט און רופט די חברות צו פארשטארקן די ארביט. נאכדעם ווי פרל. שצוצינער רעט וועגן קרן הישוב און רופט צו צייכנען פארן „מיליאן-קאמפיין" רעט פרל. מלאווסקא וועגן דעם באטייט פון דער ארט. פרעסע און אפעלירט צו פארשפרייטן דעם ב"י-זשורנאל, יידישן טאגבלאט און קינדער גארטן. „די ב"י שילערנס פירן אויס צוויי דיאלאגן, אין וועלכע ס-ווערט שטארק קריטיקירט די פרייע דערציאונג פון דער יוגנט. די בתיסטקע אמסטערדאם רעט מיט באגייסטערונג וועגן בתיה און די ב"י שילערן האלצמאן גיט איבער אירע איינדרוקן פון דער ב"י שול. דער אוונט האט זיך גלענצנד איינגיגעבן און ס-כאראקטעריסטישע דערביי איז, אז דעם אוונט האבן ביי גיוואוינט פרויען פון געגנערישע לאגערן, פון וועלכע א טייל זענין גיווארן גיוואונען פאר אונדזער אידעאל. כן ירבו!

מ. שצ—ער

פאדעמביץ. מיטן אנקומען אין אונדזער שטאט פון דער ח' לערערן פרל. ראזענשטיין איז ביי אונדז רעארגאניזירט געווארן די בית-יעקב-שול און די בנות-ארגאניזאציע. אזוי גוט די שול ווי די בנות אנטוויקלין זיך זייער שיין און מיר האבן שוין ב"ה צו פארצייכנין א ריי דערפאלגן. דורך דער איניציאטיוו פון אונדזער ל. לערערן האבן מיר איינגעארדנט פורים א פארשטעלונג. ס-איז גישפילט געווארן „קאנטאניסטן" און דאן איז אויך געווען דעקלאמאציעס און טענץ. א באזונדערן רושם האט גימאכט דער רעפעראט פון דער ח' לערערן וועגן דעם באטייט פון פורים און ווייזט אויך אן אין איר רעפעראט אויף דער היינטיקער קינדער דערציאונג און ווי ווייט ס-איז וויכטיק די ב"י שול. דער רעפעראט, וואס איז געווען אדורכגיפלאכטן מיט פסוקים און מאמרי חז"ל האט שטארק באגייסטערט אלע אנוועזנדע. אויך די פארשטעלונג האט די צושויער שטארק אנטציקט און די קינדער זענין מערערע מאל באשאנקין געווארן מיט אפלאדיסמענטן. א דאנק דריקן מיר אויס דער לערערן פרל. ראזענשטיין פאר איר אויפריכטיקע און גיטרייע ארביט לטובת ב"י און בנות ביי אונדז.

א בנותקע

מינסק-מאז. לעצטנס איז דא פארגיקומען די גרינדונג פון א בנות אגודת ישראל און אין רעזולטאט איז גיוועלט געווארן א פארוואלטונג פון: לערערן קאנאפניצקא פרעזעסן, חנה לערנער—וויצע, מאלע האשטש—סעקרעטארן רויזע האשטש, רייזל שפיינבאק, רויזע נאפארסטיק, ראשקע באדוויצקא. מיר האפן דאס אונדזער ארג. וועט זיך ווי גיהעריק אנטוויקלין און דאס רעליגיעזע באוואוסטזיין וועט אריינדרינגין אין די הערצער פון אונדזערע חברות. פורים איז געווען א פארשטעלונג פון דער ב"י-שול, ס-איז גישפילט געווארן „יהודית" און דאן זענין אויך געווען דעקלאמאציעס דיאלאגן, פרל. קאנאפניצקא האט אויך גיהאלטן אן-אינהאלטסרייכן רעפעראט, וועלכער איז איבערגיריסן געווארן מיט אפלאדיסמענטן.

א מינסקערן

א הארציקן מזל-טוב און א גליקלעכע צוקונפט ווינטשן מיר אונדזער ל. מיטגלידערן פרל. **חי' שרה קאהן** צו איר חתונה מיט ה' **דניאל שפירא** (זד.-וואלא).

לערערן ש. זשימנאוואדא
בנות אגודת ישראל — וויערושאוו

פיל גליק און צופרידנהייט ווינטש איך פרל. **זעלדא קענסטענבערג** צו איר חתונה מיט ה' **יצחק ראוויטש** (ווארשע) ווי אויך פרל. **שרה זילבערבוים** (ווישעגראד) צו איר פארלאבונג מיט ה' ל. יאלעווסקי (נאשעלסק).

ש. זשימנאוואדא
וולאצלאוועק—וויערושאוו

צו דער פארלאבונג פון אונדזערע טייערע מיטארביטערן פרל. מ. פאווארזניק מיט ה' **יעקב הויכבוים** (זשעלאכאוו) ווינטשן מיר א הארציקן מזל-טוב. זאל דער אלמעכטיקער אייער לעבנסוועג מיט הארמאניע, גליק און צופרידנהייט בענטשן, און דאס אש דת פון אונדזערע תורה-גיזעצן זאל שמידן אייער עתיד.

לערערן ה. שידלאווסקא
ריקע — בנות אגודת ישראל

מיר דריקן אויס אונדזער מיטגיפיל אונדזער חברה **חנה קארטון** צוליב דעם פלוצליקן טויט פון איר גיליבטן פאטער **אברהם קארטון** ע"ה. זאל זי גיטרייסט ווערן אין דער ארביט פאר אונדזער הייליקן רעיון.

בתי'-גרופע „רות"
פערדער קורס בית יעקב
לערערן רחל בערלינער
סלאמניק

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אונדזער ג. פרעזעס ה' **זאקאן** צוליבן טויט פון זיין **פאטער** ע"ה, און דער פאמיליע **וויינשטיין** צוליבן פריצייטיקן טויט פון זייער טאכטער ב"י שילערן **מרים** ע"ה, אין דער ארביט פאר אונדזער הייליקן אידעאל זאלט איר א טרייסט גיפונען.

לערערן צ. טוכוועבער
יהודית-פארבאנד, בנות אגודת ישראל, בתיה בית יע"ב
יאדאוו

די בנות-קאנפערענץ אין לאדז

דינסטיק דעם צווייטן טאג חול המועד פסח קומט פאר אין לאדז דער 5-טער ראיאן-צוזאמענפאר. אין דעם דאזיקן צוזאמענפאר וועלן זיך באטייליקן א חוץ די דעלעגאטנס פון אלע שטעט פון דער לאדזשער וואיעוואדזשאפט ווי אויך אלע בית יעקב-שילערנס, וואס וואוינען אין לאדז. די דאזיקע קאנפערענץ וועט רעזומירן אלע ארויסגיזאגטע מיינונגען אויף די קרייז-צוזאמענפארן וואס זענען לעצטנס פארגיקומען און עס וועלן קאנקרעטיזירט ווערן די באשלוסן. די קאנפערענץ קומט פאר אין לאקאל פון לאדזער „בית יעקב" שרודמיעסקא 32.

די בנות-מחנה אין לאדזש שוין אפגישלאסן

די בנות-מחנה אין לאדזש איז שוין אפגישלאסן. עס זענען אנגינומען גיווארן 40 פערזאן, לעת-עתה קענען מער קיין פרישע נישט צוגינומען ווערן. עס ווערן אבער גימאכט באמיאונגען אז אין ווארשע און אין מלאווע זאלן יא זיין נאך א גיוויסע צאל פלעצער.

גינוי דעם טאג ווען די בנות-מחנה אין לאדזש וועט אנהייבן זיין טעטיק, וועט יעדן פערזענליך מיטגיטיילט ווערן.

אכטונג!

אלע בריוו וואס זענען נוגע ארץ ישראל ענינים וואס ווערט פארלאנגט פון דער בנות-צענטראלע ענטפער אדער אינטערווענץ, דארפן זיין פארזען מיט פאסט-מארקן פון 30 גר. אויף תשובה

POOR-COPY

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 60 גראשן.

BAJS JAKOW | ŁÓDŹ, 25 Marca 1934 r. | zeszyt 114.

Adres Redakcji: „BAJS JAKOW“ Łódź, Kilińskiego 44. TELEFON 109-77. P. K. O. 67.795.

מזל טוב!

בברכת מזל־טוב חמה ונלבבה הרינו מברכים את ידידנו הנכבד, הסופר המהולל ועסקן החרוץ חבר הנשאות של צא"י בפולני' מר **יצחק ראוויטש** נ"י לבואו בברית הנשואין.

יהא רעוא שיעלה מעלה מעלה בעבודתו הפוריה לטובת רעיוננו.

יחיאל מיכל קעניג
אליעזר גרשון פרידנזון
אברהם אייזענבערג

א הערצלעכן מזל־טוב ווינטשן מיר אונזערע ליבע חברות **חנה פינטשעווסקא** (לאוויטש) מיט ה' **שאָץ** (סקערניעוויץ) און **ביילאַ בוכנער** מיט ה' **נחמי' גאלאמב** (לאוויטש). זאל אייער צוקונפט זיין באַלויכטן מיט שטראַלן פון גליק און צופרידנקייט.

בנות אגודת ישראל
לערערן פ. פאגעל

לאוויטש

א ברכה־פולן מזל־טוב ווינטשן מיר צו די חתונות פון אונזער חשובער גיוו. לערערן און איבערגעגעבענער בנות־פירערן פרל. **אסתר באבראווסקא** (וויעלון) מיט ה' **שמעון צוקער** (וולאצלאוועק) ווי אויך די ח' לערערן פרל **מרים טויבע** מיט ה' **יהודה לייבשטיין**. זאל אייער לעבנס־וועג זיין א קייט פון אייביק גליק און צופרידנהייט.

בנות אגודת ישראל
יהודית־פארבאנד
לערערן ברויער

פולטלסק

אונזער השובע בית־יעקב לערערן **זלדה קעסטענבערג** צו איר חתונה מיטן באקאַנטן אגודה־יוגנט־פירער הר' **יצחק ראַוויטש** נ"י מזל־טוב, פיל גליק און אייביקן נחת רוח, תורה וגדולה צוזאמען ווינטשן.

בית יעקב - קאמיטעט „בנות אגודת ישראל" יוגנט־גרופע „שושנה" און בית יעקב־שילערנס

וואלבראם

אויך איך גיב אייך מיינע הארציקסטע מז"ט און הצלחה־וואונטשן.

אברהם זילבערג

וואלבראם

מזל־טוב

צו די חתונה פון אונזער גיוו. לערערן פרל. **פערענס** (בענדין), א גליקלעכער עתיד באַשראלט פון ציונס גליק זאל איר תמיד באגלייטן.

בנות אגודת ישראל, צעירות „בנות" בתיה־פארבאנד

פיעטרקאוו

צום 50־יעריקן יובילעאום שיקן מיר איבער די הארציקסטע ברכות אונזער גייסטיקער מוטער, די ליבע פרוי **שענירער**. דער אלמעכטיקער זאל באַגליקן אירע יאָרן עד מאה ועשרים שנה.

יהודית־פארבאַנד, בנות אַגודת ישראל, לערערן ברויער

פולטוסק

א הארציקן מזל־טוב ווינטשן מיר דער ג. לערערן פרל. **פערענס** (בענדין) צו איר פארלאבונג. גליק און צופרידנהייט זאל איר נייעם לעבנס־וועג באגלייטן.

פאמיליע מיללער

פיעטרקאוו

א הערצלעכן דאנק דריקן מיר אויס אונזער ל. און איבערגעגעבענע פרעזעסן פרל. **צ. מארטענפעלד** פאר איר טיכטיקע ארבעט פאר אונזער יוגנט־קרייז ביי בנות אגודת ישראל אין קיעלץ. די כוחות וואס זי גיט אוועק פאר דער ארגאניזאציע זאל איר ברענגען פיל נחת און צופרידנהייט. אדאנק פרל. **מארטענפעלד** אנטוויקלט זיך די ארג. ביי אונדז זייער גוט. זי ערטיילט אונדז 5 מאָל אין דער וואך שעורים, וועלכע גיבן אינדז גייסטיקע נארונג און מיר ווינטשן איר הצלחה און ברכה און איר ווייטערדיקער ארבעט מיט אונדז.

יוגנט־קרייז ביי בנות אַגודת ישראל

קיעלץ

פיל גליק און צופרידנהייט ווינטש איך מיינע פריינדנס **רבקה טשערניק** און **מינטשע ראזאשינסקא** צו זייערע חתונות און ד. **טורקער** בנות ח. **מירל זאממער** צו איר תנאים. מזל! מזל! זאל אייך תמיד באגלייטן.

חי' שרה גרינבערג

לאדזש־סאכאטשעוו

אַ קוואַל פון ג—טלעכע ברכות זענען אונדזערע וואונטשן פאר אונדזער טייערסטע לערערן און פירערן מלכה קירשנבוים צו דער חתונה מיט ה' קלמן טראַטנער.

מזל־טוב

ווי אַ שטראם פון גאלד־לייכטנדע שטראַלן זאל זיין אייער צוזאַמענלעבן פרייד און שטענדיקע האַרמאניע זאל עס אייך געבן.

בנות אגודת ישראל

ריישע

א הארציקן מזל־טוב ווינטשן מיר צו זער פארלאבונג פון אונזער ח' חברה **ביילע הארוויץ** און די השובע לערערנס פרל. **בתי' כ"ץ** און **גאלדע ערדינאַסט**. איר זאלט זוכה זיין צו בויען אייער עתיד אין גייסט פון אונדזער אידעאל אין הייליקן לאַנד.

לערערן שטערן
בנות אגודת ישראל

בילגאריי

צו די תנאים פון דער לערערן פרל. **ג. ערדינאַסט** (דראבין) ווינטשן א הארציקן מזל־טוב.

לערערן ש. מערזער
בנות אגודת ישראל

ראטשווינזש

ספעציעלע גרויסע נומערן פון בית־יעקב־זשורנאַל

א. ארץ־ישראל־נומער

א גרויס העפט פון בית־יעקב־זשורנאַל, וואָס וועט זיין געווידמעט ארץ־ישראל בכלל און דאָס דארטיקע לעבן פון דער יידישער פרוי בפרט. דאָס העפט וועט ווערן רעדאַקטירט דורכן גרויסן מומחה פונים ארץ־ישראל־לעבן, דעם באַקאַנטן שריפטשטעלער **בנימין מינץ**, ביי דער מיטאַרבייט פון ארטאדאָקסישע שרייבער אין הייליקן לאַנד און אויך רעליגיעזע פרויען־פירערנס א[illegible] עס האבן זיך [illegible]פארזידערנס. א רעספראַט פון [illegible]

ב. אידעאלאגישער נומער

עס ווערט שוין גיזאַמלט דאָס מאַטעריאַל, אַרויסצוגעבן אַ ספעציעל[illegible], וואָס וועט זיך פאַרנעמען מיט דער אגודה־אידעאלאגיע, די שטעלונג פון דער אגודה צו אַלע יידישע פאַרטייען, די אגודיסטישע השקפה אויף אַלע פראבלעמען פון לעבן. גאַר אַ באַזונדער ארט וועט אָפגעבן דעם נומער, די בנות־באַוועגונג און איר אַרביטס־אויפגאַבן אויף אַלע געביטן.

ג. פעדאַגאגישער נומער

עס וועט אַרויסגיין בקרוב, אַ פעדאַגאגיש העפט פון בית־יעקב־זשורנאַל, וואָס וועט זיך פאַרנעמען מיט אַלע אונדזערע פעדאגאגישע פראבלעמען.

גרייט צו אַ ברייטע אַקציע צו פאַרשפרייטן די **בית־יעקב־זשורנאַל** איינציקע שריפט פאַר דער יידישער פרוי—דאָס

א טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזער אונערמידלעכן און איבערגעגעבענים ב"י פארוואלטער און בנות־עסקן ה' **אלי' קירשבוים** און זיין פרוי צוליבן טויט פון זייער מוטער און שווינער. אין דער ארביט פאר אונדזער הייליקן אידעאל זאלט איר געפונען א טרייסט.

בנות אַגודת ישראל

פארוו.

לערערן דבורה פרושיינסקאַ
אַלע קורסן בית יעקב

טורעק

דעם טיפסטן בייליד און מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזערע חברות **פעסא פרידא** און **מרים נוסבוים** צוליבן טויט פון זייערע הייס־גיליבטע פעטערס ע"ה. אין דער ארבעט פאר אונדזער הייליקן אידעאל, זאלט איר א טרייסט געפונען.

יוגנט „בנות אַגודת ישראל

זד.-וואָלע

אונדזער טיפסטן מיטגיפיל דרוקן מיר אויס דער חברה **חנה קאַרטון** צוליבן פלוצליקן טויט פון איר גיליבטן פאָטער **אַברהם קאַרטון** ע"ה זאל זי געטרייסט ווערן אין דער ארבעט פאַר אונדזער הייליקן רעיון.

בתיה־גרופע „רות"
פערדער קורס בית יעקב,
לערערן רחל בערלינער

סלאמניק

אונדזער גיטרייע בנות שוועסטער **שולמית וויגאדזקא**, ווינטשן מיר א הערצלעכן מזל־טוב צו איר פארלאבונג מיט ה' **ישראל יהושע טרויבע** (קאליש).

בנות אַגודת ישראל

ווידזאווא

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזער ג. פרעזעס ה' **זאַקאַן** צוליבן טויט פון זיין פאָטער זצ"ל און די פאמיליע וויינשטאק צוליבן פריצייטיקן טויט פון זייער טאכטער די בית־יעקב שילערן **מרים** ע"ה אין דער ארביט פאַרן נצחון פון אונדזער הייליקן אידעאל זאלט איר א טרייסט [illegible]

לערערן **צ. טוכוועבער**, **יהודית־פאַרבאַנד, בנות אגודת ש[illegible]אל בתיה, בית יעקב**

יאדאוו

אונדזער טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזער גיערטע פארזיצענדערן, די איבערגעגעבענע און אקטיווע ארביטערן, די גיטרייע קעמפערן פאר אונדזערע אידעאלן פרל. **דאבא גערטנער**, צוליב דעם פריצייטיקן טויט פון איר גיליבטן פאָטער ע"ה. אין דער פאַרוויקלעכונג פון אונדזערע שטרעבונגען זאלסטו א טרייסט געפונען.

בנות [illegible]ורת
לערערן ר[illegible]ה וו[illegible]

אלקוש

אונדזערע ל. שול־חברות: ח[illegible] **שרה** [illegible] **געלא** און **צבי' נוסבוים** צוזאמען מיט אייך באקלאגן מיר דעם פריצייטיקן טויט פון אייערע ח' פעטער ע"ה. און צוזאמען מיט אייך רופן מיר אויס: ברוך דיין אמת, אין די ב"י לימודים זאלט איר א טרייסט געפונען.

לערערן **געלבלום**, [illegible]קסטער קורס ב"י, שילערנס יוגנט פאַרבאַנד. בתיה [illegible]ודית

זד.-וואָלע

אַבאָנאַמענטס־פּרייז

אַ יאָר — 7 גילדן. אַ האַלב יאָר 4 גילדן.
אַ פערטל יאָר — 2 גילדן.

אַנאָנסן־פּרייז

אַ גאַנצע זייט — 200 ג. אַ האַלבע זייט — 100 ג.
אַ פערטל זייט — 50 ג. אַ אַכטל זייט 25 ג.

גיזעצט ביי מ. ראזענשטיין פיעטרקאוו פל. טריבונאלסקי 4

דער אבאנאַמענט מוז גיצאָלט ווערן פריערא[illegible]
געלט שיקן לויט פ. ק. אָ. 67,795
אַ גראַטולאַציע ביז 20 ווערטער 3 גילדן
געלט פאַר אַנאָנסן פריעראויס.

Red. i wyd. Luzer Gerszon Frydenzon. Nakł. Centr. (B. A. J.) Agudas Israel w Polsce. Druk. J. Djament Łódź, Kilińskiego 50

POOR-COPY